

Distanční výuka v době uzavření škol

Diplomová práce

Studijní program:

N7503 Učitelství pro základní školy

Studijní obory:

Učitelství anglického jazyka pro 2. stupeň základní školy

Učitelství občanské výchovy pro 2. stupeň základní školy

Autor práce:

Bc. Markéta Jiráková

Vedoucí práce:

PhDr. Stanislava Exnerová

Katedra filosofie

Zadání diplomové práce

Distanční výuka v době uzavření škol

Jméno a příjmení: **Bc. Markéta Jiráková**
Osobní číslo: P19000339
Studijní program: N7503 Učitelství pro základní školy
Studijní obory: Učitelství anglického jazyka pro 2. stupeň základní školy
Učitelství občanské výchovy pro 2. stupeň základní školy
Zadávací katedra: Katedra filosofie
Akademický rok: **2021/2022**

Zásady pro vypracování:

V práci autorka popíše neočekávanou situaci v době uzavření škol v ČR z důvodu pandemie CoV-2. Zaměří se na analýzu možností vedení distanční výuky na 2. stupni ZŠ ze strany škol, nabídku sdělovacích prostředků včetně sociálních sítí. Sesbírání k tématu aktuální informace, pokusí se vyhodnotit slabá místa ve fungování, navrhne změny. V druhé části popíše zkušenosti některých škol s distanční formou výuky z tohoto období. V průběhu příprav a vypracování se studentka bude řídit metodickými a organizačními pokyny vedoucí diplomové práce.

Rozsah grafických prací:
Rozsah pracovní zprávy:
Forma zpracování práce:
Jazyk práce:

tištěná/elektronická
Čeština

Seznam odborné literatury:

BATTEZZATI, Luciano, et al. E-learning for teachers and trainers: innovative practices, skills and competences. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2004. ISBN 92-896-0267-8. BRDIČKA, Bořivoj. Role internetu ve vzdělávání: studijní materiál pro učitele snažící se uplatnit moderní technologie ve výuce. Kladno: AISIS, 2003. ISBN 80-239-0106-0. SAK, Petr a Jiří MAREŠ. Člověk a vzdělání v informační společnosti. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-230-0. ZOUNEK, Jiří, Libor JUHAŇÁK, Hana STAUDKOVÁ a Jiří POLÁČEK. E-learning: učení (se) s digitálními technologiemi : kniha s online podporou. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-217-7.

Vedoucí práce: PhDr. Stanislava Exnerová
Katedra filosofie

Datum zadání práce: 10. prosince 2021

Předpokládaný termín odevzdání: 30. června 2023

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

L.S.

doc. PhDr. David Václavík, Ph.D.
vedoucí katedry

Prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci jsem vypracovala samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé diplomové práce a konzultantem.

Jsem si vědoma toho, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má diplomová práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědoma následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

20. dubna 2022

Bc. Markéta Jiráková

Poděkování

Ráda bych zde poděkovala PhDr. Stanislavě Exnerové za odborné vedení mé diplomové práce, za cenné rady, vstřícnost a příjemné konzultace. Chtěla bych poděkovat také všem osloveným učitelům za jejich čas a ochotu sdílet se mnou své zkušenosti. Mé poděkování patří také mé rodině za podporu po celou dobu mého studia.

Anotace

Práce se zabývá distanční výukou na druhém stupni českých základních škol v době jejich uzavření z důvodu pandemie onemocnění covid-19. Práce se věnuje shrnutí vývoje pandemické situace ve školství. Prostor je věnován efektivitě a následkům distančního vzdělávání a projektům vzniklým na jeho podporu. Následně jsou analyzovány možnosti vedení výuky na dálku. Poslední část se soustředí na rozbor problematických míst ve vedení distanční výuky a návrhy možných řešení.

Klíčová slova

distanční výuka, distanční vzdělávání, druhý stupeň ZŠ, online výuka, pandemie covid-19

Annotation

The thesis deals with distance teaching in Czech lower secondary schools during their closure due to the COVID-19 pandemic. The thesis summarizes the development of the pandemic situation in the field of education. One part is dedicated to the effectiveness and consequences of remote teaching and projects created to support it. Subsequently, the possibilities of management of distance learning are analysed. The last part of the thesis is devoted to the analysis of problems in the management of distance education and to proposals for possible solutions.

Keywords

COVID-19 pandemic, distance learning, lower secondary school, online teaching, remote teaching

Obsah

Seznam použitých zkratk	9
Úvod	10
1 Vymezení základních pojmů	12
1.1 Prezenční forma vzdělávání	12
1.2 Distanční forma vzdělávání	12
1.3 Kombinovaná forma vzdělávání	16
2 Situace v době uzavření škol v ČR z důvodu pandemie covid-19	18
2.1 Vývoj pandemické situace ve školství	18
2.2 Projekty vzniklé na podporu distančního vzdělávání	25
2.3 Efektivita distančního vzdělávání	28
2.4 Následky uzavření škol	32
3 Vedení výuky distančním způsobem	38
4 Problémy spojené s distanční výukou	43
4.1 Materiální podmínky a digitální kompetence učitelů a žáků	43
4.2 Rodinné zázemí a nezapojení některých žáků do distanční výuky	50
4.3 Zvýšená náročnost distančního vzdělávání	56
4.4 Obsah distančního vzdělávání	65
4.5 Zdraví a wellbeing žáků v době distanční výuky	67
4.5.1 Fyzické zdraví žáků v době distanční výuky	68
4.5.2 Duševní zdraví žáků v době distanční výuky	69
4.6 Sociální aspekt distančního vzdělávání	74
4.7 Motivace a pozornost žáků v distančním vzdělávání	80
4.8 Další problémy distanční výuky	86
5 Závěr	87
Seznam použitých zdrojů	89
Tištěné zdroje	89
Elektronické zdroje	90

Seznam použitých zkratk

DUM – Digitální učební materiály

ICT – Informační a komunikační technologie

LMS – Systém pro řízení výuky (Learning management system)

PES – Protiepidemický systém

RVP ZV – Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

SES – Socioekonomický status

SVP – Speciální vzdělávací potřeby

ZŠ – Základní škola

Úvod

Na jaře roku 2020 nastala z důvodu pandemie onemocnění covid-19 na celém světě neočekávaná situace, která zasáhla významným způsobem i oblast školství. Zákaz fyzické přítomnosti žáků ve školách způsobil nenadálou změnu formy výuky na distanční. To s sebou přineslo mnoho výzev pro školy, učitele, žáky i jejich rodiny.

S distanční výukou mám osobní zkušenosti jako studentka, ale také jsem měla možnost i v období distanční výuky nahlédnout do role učitele během své praktické přípravy v rámci studia. Tato práce byla zadána v dubnu roku 2020. Od té doby jsem se distančním vzděláváním zabývala, sledovala jsem aktuální informace, hovořila s učiteli a účastnila se konferencí. Téma jsem si vybrala proto, že je velice aktuální a zabývat se jím je pro oblast školství, a tím pro celou společnost, velmi důležité.

Přestože dnes již školy nejsou plošně uzavřeny, téma aktuální zůstává. Jednak v současné době stále nastávají situace, kdy je jednotlivým školám či třídám nařízena karanténa, a tedy povinnost vzdělávat distančním způsobem. Jednak může v budoucnu znovu nastat podobná situace plošného uzavření škol, ať už z důvodu pandemie onemocnění covid-19, jiného onemocnění nebo ze zcela odlišných důvodů. Navíc je na distanční výuku možno pohlížet jako na příležitost pro zavádění pozitivních změn ve školství a pro získávání nových zkušeností všech aktérů vzdělávacího procesu. Proto je třeba se tématem stále zabývat. Je to nutné kvůli tomu, abychom byli na podobné situace co nejlépe připraveni, abychom byli schopni se s nimi vypořádat ku prospěchu všech zúčastněných i celé společnosti, ale především zasažených žáků, a dokázali z nepříznivé situace vytěžit co možná nejvíce pozitivních důsledků.

Hlavním cílem této diplomové práce je identifikovat problematická místa distanční výuky na druhém stupni základních škol a navrhnout možná řešení vybraných problémů. K identifikaci problémů a návrhům řešení budou použity odborné články napsané přímo k tématu nouzové distanční výuky a odborná literatura zaměřená na distanční vzdělávání obecně. Čerpáno bude také ze zjištění České školní inspekce a z aktuálních výzkumů na dané téma. Dále budou jako inspirace sloužit osobní zkušenosti několika oslovených učitelů druhého stupně základních škol. Práce je zaměřena konkrétně na situaci českých druhých stupňů základních škol, nicméně bude vycházet částečně i ze zahraničních zdrojů.

Dalším cílem této práce je souhrnný popis vývoje situace s nouzovou distanční výukou a analýza možností vedení distanční výuky. Práce shrne aktuální informace z průběhu období, kdy byly školy uzavírány. Shrne dostupná zjištění a doplní je o osobní zkušenosti

několika učitelů, se kterými byly vedeny neformální rozhovory, a kteří také poskytli odpovědi na zasláný dotazník.

První část práce se bude zabývat vymezením hlavních pojmů. Terminologie se začala používat v jiném kontextu, než bylo doposud obvyklé. Tím se posunul význam některých pojmů a je třeba jej vyjasnit. Poté se bude text věnovat vývoji situace ve školství (konkrétně situace druhých stupňů základních škol), včetně různých iniciativ a projektů, které vznikaly na pomoc školám s distanční výukou. Pozornost bude věnována také efektivitě distanční výuky a jejím proměnám. Nakonec se bude kapitola zabývat také následky distanční výuky. Následně budou rozebrány možnosti, jak distanční výuku vést. Poslední, nejobsáhlejší část diplomové práce bude věnována problematickým místům v realizaci distanční výuky a návrhům možných řešení.

1 Vymezení základních pojmů

Základními formami vzdělávání jsou prezenční, distanční a kombinovaná forma.¹ V této kapitole budou tyto pojmy definovány a jednotlivé formy vzdělávání charakterizovány. Bude také vyjasněn posun v chápání terminologie z důvodu nouzové situace ve školství vzniklé v souvislosti s pandemií koronaviru.

1.1 Prezenční forma vzdělávání

Prezenční forma, jinak také nazývaná kontaktní či „tváří v tvář“ (face to face), je nejběžnější formou vzdělávání. Při prezenční formě vzdělávání „vlastní proces vyučování probíhá tak, že v určitém čase je vzdělavatel (pedagog) a vzdělávaní (žáci, studenti) v jednom společném prostoru (učebna, laboratoř, exkurze aj.) (...)“² Nezáleží na tom, kdy výuka probíhá, může být denní, večerní nebo víkendová.³

1.2 Distanční forma vzdělávání

Distanční forma představuje alternativu ke kontaktnímu vyučování, které je možno využít v případě žáků či studentů, kteří se nemohou nebo nechtějí vzdělávat formou prezenční.⁴ Se zákazem osobní přítomnosti žáků a studentů ve školách bylo školám a školským zařízením doporučeno využívat dle možností nástrojů distančního vzdělávání.⁵ Do školského zákona byl přidán paragraf 184a vymezující „zvláštní pravidla při omezení osobní přítomnosti dětí, žáků a studentů ve školách“. Tyto změny, které nabyly účinnosti dnem 25. srpna 2020, upravují povinnosti škol a žáků či studentů v případě mimořádné situace uzavření škol. Zákon stanovuje povinnost škol poskytovat žákům či studentům, kterých se týká zákaz osobní přítomnosti, vzdělávání distančním způsobem.⁶ Použití pojmu distanční je však v této situaci poněkud problematické.

Termíny jako distanční vzdělávání nebo vzdělávání na dálku nejsou nové. V odborné literatuře byly však doposud používány v odlišném kontextu. Jak upozorňuje Ondřej

¹ ČERNÝ, M., CHYTKOVÁ, D., MAZÁČOVÁ, P., ŠIMKOVÁ, G. *Distanční vzdělávání pro učitele*. Brno: Flow, 2015. ISBN 978-80-905480-7-7. s. 34.

² ZLÁMALOVÁ, H. *Distanční vzdělávání a eLearning: učební text pro distanční studium*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2008. ISBN 978-80-86723-56-3. s. 16.

³ ČERNÝ, M., CHYTKOVÁ, D., MAZÁČOVÁ, P., ŠIMKOVÁ, G. *Distanční vzdělávání pro učitele*. Brno: Flow, 2015. ISBN 978-80-905480-7-7. s. 34.

⁴ ZLÁMALOVÁ, H. *Distanční vzdělávání a eLearning: učební text pro distanční studium*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2008. ISBN 978-80-86723-56-3. s. 16.

⁵ MŠMT. Informace k vyhlášení nouzového stavu v ČR. In: *MŠMT* [online]. 2020 [cit. 4. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/informace-k-vyhlaseni-nouzoveho-stavu-v-cr>

⁶ Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. 2004, částka 190, Aktualizováno 1. 2. 2022 [cit. 5. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/56990/download/>

Neumajer v odborném článku vydaném na metodickém portálu RVP.cz, používání těchto termínů v souvislosti s krizovou situací uzavření škol způsobuje zmatek.⁷

Distanční vzdělávání je možné vymezit mnoha způsoby. Jednotná definice spolehlivě postihující všechny možnosti této formy neexistuje.⁸ Helena Zlámalová rozděluje několik typů definic, které se nejčastěji objevují v odborné literatuře.⁹ První typ definic akcentuje fyzickou vzdálenost učitele od žáka nebo studenta. Jiné definice zdůrazňují, že u distanční formy vzdělávání neprobíhá proces vyučování a učení současně, poukazují tak na asynchronnost vzdělávacího procesu. Třetí typ vymezení se soustřeďuje na využívání informačních a komunikačních technologií pro výuku (dále ICT).¹⁰

Mnoho definic pojímá distanční vzdělávání komplexně a tyto aspekty kombinuje. Například v knize *Distanční vzdělávání pro učitele* je distanční vzdělávání definováno jako „forma vzdělávání, kde učitel a student jsou vzdáleni v prostoru i čase, kde je velký důraz kladen na samostatnost studujícího a kde jsou ke vzdělávání využívány různé technologie (od dřívějších telefonů, poštovních služeb až po počítače a internet).“¹¹ Školský zákon definuje distanční formu vzdělávání jako „samostatné studium uskutečňované převážně nebo zcela prostřednictvím informačních technologií, popřípadě spojené s individuálními konzultacemi“.¹² Zlámalová ve své knize *Distanční vzdělávání a eLearning* uvádí komplexní definici podle Národního centra distančního vzdělávání: „Distanční vzdělávání je multimediální forma řízeného samostatného studia, které je koordinováno vzdělávací institucí a v němž jsou vyučující resp. konzultanti (tutoři) v průběhu vzdělávání trvale nebo převážně fyzicky odděleni od vzdělávaných.“¹³

Některé definice zmiňují, že se jedná o formu vzdělávání nejčastěji užívanou pro vzdělávání dospělých.¹⁴ Zlámalová ale poukazuje na fakt, že distanční forma vzdělávání je teoreticky využitelná pro jedince jakéhokoliv věku, ale v praxi se využívá spíše ve

⁷ NEUMAJER, O., Vzdělávání na dálku přináší zmatky v pojmech. In: *Metodický portál RVP* [online]. 23. 11. 2020 [cit. 6.2.2022]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/22678/VZDELAVANI-NA-DALKU-PRINASI-ZMATKY-V%C2%A0POJMECH.html>

⁸ ČERNÝ, M., CHYTKOVÁ, D., MAZÁČOVÁ, P., ŠIMKOVÁ, G. *Distanční vzdělávání pro učitele*. Brno: Flow, 2015. ISBN 978-80-905480-7-7. s. 37.

⁹ ZLÁMALOVÁ, H. *Distanční vzdělávání a eLearning: učební text pro distanční studium*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2008. ISBN 978-80-86723-56-3. s. 16.

¹⁰ Tamtéž.

¹¹ ČERNÝ, M., CHYTKOVÁ, D., MAZÁČOVÁ, P., ŠIMKOVÁ, G. *Distanční vzdělávání pro učitele*. Brno: Flow, 2015. ISBN 978-80-905480-7-7. s. 37.

¹² Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. 2004, částka 190, Aktualizováno 1. 2. 2022 [cit. 5. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/56990/download/>

¹³ ZLÁMALOVÁ, H. *Distanční vzdělávání a eLearning: učební text pro distanční studium*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2008. ISBN 978-80-86723-56-3. s. 17.

¹⁴ Viz např.: PRŮCHA, J., MAREŠ, J., WALTEROVÁ, E. *Pedagogický slovník*. 4. aktual. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8. s. 46.

vzdělávání dospělých. Pro učení se distančním způsobem je totiž nutnou podmínkou určitá míra samostatnosti a schopnosti nést odpovědnost za své učební postupy a cíle.¹⁵

Pojem distanční vzdělávání ve smyslu, jak byl užíván doposud, má určité rysy. Pro distanční vzdělávání je charakteristické samostudium. Z tohoto důvodu jsou pro kvalitní distanční výuku nutné profesionálně zpracované výukové materiály. Studijní opora zamýšlená pro samostudium se značně liší od běžných materiálů určených pro prezenční výuku. Přestože se jedná o samostatné studium, studující musí být řádně vedeni. V žádném případě nemůže stačit jen poskytnutí informací, popřípadě pouhé odkázání na jejich zdroje. Studijní opora pro distanční vzdělávání musí být kvalitně metodicky zpracovaná a zpravidla jsou využívány postupy problémového vyučování. Pro přípravu takových opor je třeba speciální odbornosti a zkušeností. Kromě opory ve studijních materiálech je pro distanční vzdělávání příznačná možnost využití podpory tutora, tedy osobního poradce či konzultanta. Z charakteristik distančního vzdělávání vyplývá také značná míra individualizace. Studium, jeho obsah i organizace, je přizpůsobeno individuálnímu tempu a možnostem jednotlivce a také jeho dosavadním studijním zkušenostem a dovednostem.¹⁶

Od distančního vzdělávání je třeba **odlišit dálkové vzdělávání**. Slova distanční a dálkové mají sice v češtině stejný význam, v případě vzdělávání ale označují tyto pojmy dvě odlišné formy výuky. Při dálkovém studiu se studenti také vzdělávají samostatně, užívají k tomu ale běžných učebních materiálů, které nejsou nijak uzpůsobeny samostudiu. U této formy studia je osobní přítomnost studentů a učitele ve škole soustředěna do kratších časových úseků (například pouze víkendy). V tomto čase je výuka realizována hromadně a učitel se studenty prochází problematické oblasti či doplňuje jejich samostudium o cvičení.¹⁷

Stejně tak je třeba položit si otázku, zda formu výuky, která u nás probíhala za uzavření škol, můžeme nazývat distančním vzděláváním ve smyslu, jak bylo popsáno výše. Vzhledem k mnoha odlišnostem se jako vhodnější pojem jeví „**nouzová distanční výuka**“ (z angl. „emergency remote teaching“).¹⁸ Kvůli náhlosti změn a potřebě rychlého řešení nemohla tato nouzová distanční výuka splňovat podmínky kvalitního distančního vzdělávání, neodpovídá jeho charakteristikám. Učitelé neměli možnost seznámit se s aspekty online

¹⁵ ZLÁMALOVÁ, H. *Distanční vzdělávání a eLearning: učební text pro distanční studium*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2008. ISBN 978-80-86723-56-3. s. 17–20.

¹⁶ Tamtéž, s. 16–20.

¹⁷ Tamtéž, s. 17–19.

¹⁸ HODGES, Ch., et al. The Difference Between Emergency Remote Teaching and Online Learning. In: *Educause Review* [online]. 27. 3. 2020 [cit. 5. 2. 2022]. Dostupné z: <https://er.educause.edu/articles/2020/3/the-difference-between-emergency-remote-teaching-and-online-learning>

vyučování, projít školením nebo se naučit připravovat kvalitní studijní oporu.¹⁹ „Charakteristikou nouzové distanční výuky je náhlé, dopředu nejisté zahájení, neustálá proměnlivost vzhledem k epidemiologické situaci, nedostatek času vše předem bezchybně připravit či různorodé domácí zázemí žáků, které může škola ovlivnit jen omezeně.“²⁰ V takto nečekané krizové situaci ani není cílem učitelů poskytovat distanční výuku v celé její komplexitě, ale spíše zajistit náhradu výuky způsobem uskutečnitelným po dobu krize. Naopak v případě distančního vzdělávání se jedná o vytvoření jakéhosi celkového školního „ekosystému“, který poskytuje formální, neformální i sociální zdroje.²¹

Tyto zásadní odlišnosti je třeba mít na paměti především při jakémkoliv hodnocení. Lucie Rohlíková varuje, abychom nehodnotili distanční vzdělávání na základě zkušeností z krizové situace.²² Ztotožňování skutečného distančního vzdělávání a nouzového distančního vzdělávání představuje riziko, že kvůli chybnému hodnocení nevyužijeme v budoucnu potenciál, který distanční vzdělávání nepochybně má.

Tato práce je zaměřena na nouzové distanční vzdělávání. Jelikož se ale termín distanční vzdělávání běžně užívá například v metodických doporučeních Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (dále MŠMT), ve školském zákoně i v médiích, bude používán i v této práci. Vždy však bude bráno v úvahu, že se v situaci, na kterou se soustředí tato práce, nejedná o běžné distanční vzdělávání, ale o jeho nouzové přizpůsobení.

Distanční vzdělávání, i to nouzové, může být organizováno dvěma způsoby – synchronně a asynchronně. Při **synchronním** vzdělávání je aktivita vzdělavatele a vzdělávaných časově koordinována. Práce je společně naplánovaná na určitý čas, probíhá komunikace v reálném čase pomocí například videokonference či chatu. Tento způsob je náročnější na organizaci a provedení. Na druhou stranu umožňuje bližší kontakt účastníků a tím i jejich důvěrnější vzájemné seznámení. Naopak **asynchronní** neboli nezávislé, vedení distanční výuky není časově koordinováno. Vzdělávání se učí v čase dle jejich osobních možností z materiálů poskytnutých všem předem. Komunikace neprobíhá ve stejnou dobu,

¹⁹ NEUMAJER, O., Vzdělávání na dálku přináší zmatky v pojmech. In: *Metodický portál RVP* [online]. 23. 11. 2020 [cit. 6.2.2022]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/22678/VZDELAVANI-NA-DALKU-PRINASI-ZMATKY-V%C2%A0POJMECH.html>

²⁰ Tamtéž.

²¹ HODGES, Ch., et al. The Difference Between Emergency Remote Teaching and Online Learning. In: *Educator Review* [online]. 27. 3. 2020 [cit. 5. 2. 2022]. Dostupné z: <https://er.educause.edu/articles/2020/3/the-difference-between-emergency-remote-teaching-and-online-learning>

²² ROHLÍKOVÁ, L. *Nevytvářejme si vztah k distančnímu vzdělávání podle nouzových zkušeností* [online]. 4. 6. 2020. [cit. 6. 2. 2022]. Dostupné z: <https://czv.zcu.cz/nevytvarejme-si-vztah-k-distancnimu-vzdelavani-podle-nouzovych-zkusenosti/>

účastníci si například pouze odpovídají na zprávy pomocí e-mailu. Tento model umožňuje větší flexibilitu, ale do značné míry omezuje přímou komunikaci a interaktivitu.²³

Distanční vzdělávání může probíhat **online**, tedy s využitím připojení na internet, nebo **off-line**, bez internetového připojení. I v případě off-line distančního vzdělávání se chápání tohoto výrazu v kontextu nouzového distančního vzdělávání změnilo. V běžném distančním vzdělávání je výrazem off-line míněna absence pouze připojení na internet, stále je předpokládáno využití technologie.²⁴ V metodickém doporučení MŠMT k distanční výuce je off-line výuka vysvětlena jako způsob výuky, ke které není třeba nejen internetové připojení, ale ve „větší míře“ ani digitální technologie. Žáci či studenti jsou tak instruováni písemně, telefonicky či osobně. Off-line výuka má vyřešit problém s nedostatečností vybavenosti digitálními technologiemi a digitálních kompetencí účastníků vzdělávacího procesu.²⁵

1.3 Kombinovaná forma vzdělávání

Termínem **kombinované vzdělávání** se běžně označuje spojení prezenční a distanční formy výuky.²⁶ Obě formy výuky se v tomto typu doplňují, to znamená, že na sobě nejsou nezávislé.²⁷ V literatuře se také můžeme setkat s pojmem blended learning, který označuje specifický typ kombinované formy, kdy je distanční část vzdělávání realizována pomocí e-learningu²⁸ a doplněná o možnost účasti na prezenční výuce.²⁹ Bořivoj Brdička užívá pojmy kombinovaná forma vzdělávání a blended learning jako synonyma. Podle Brdičky ale tyto pojmy nevystihují dostatečně neoddelitelnost distančních a prezenčních složek kombinovaného vzdělávání. Navrhuje proto užívání pojmu hybridní výuka.³⁰ V důsledku protiepidemiologických opatření se ale obsah pojmu **hybridní výuka** také posouvá.³¹ Ministerstvo

²³ RUSSEL in BRDIČKA, B. Role internetu ve vzdělávání: studijní materiál pro učitele snažící se uplatnit moderní technologie ve výuce. Kladno: AISIS, 2003. ISBN 80-239-0106-0. s. 43.

²⁴ NEUMAJER, O., Vzdělávání na dálku přináší zmatky v pojmech. In: *Metodický portál RVP* [online]. 23. 11. 2020 [cit. 6.2.2022]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/22678/VZDELAVANI-NA-DALKU-PRINASI-ZMATKY-V%C2%A0POJMECH.html>.

²⁵ MŠMT. *Metodické doporučení pro vzdělávání distančním způsobem* [online]. 23. 9. 2020. Praha [cit. 7. 2. 2022]. Dostupné z: https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2020/09/metodika_DZV__23_09_final.pdf. s. 9.

²⁶ ČERNÝ, M., CHYTKOVÁ, D., MAZÁČOVÁ, P., ŠIMKOVÁ, G. *Distanční vzdělávání pro učitele*. Brno: Flow, 2015. ISBN 978-80-905480-7-7. s. 34.

²⁷ BRDIČKA, B. Hybridní modely vzdělávání pro podzim 2020. In: *Metodický portál RVP* [online]. 24. 8. 2020 [cit. 9. 2. 2022]. Dostupné z: <https://spomocnik.rvp.cz/clanek/22574/>

²⁸ E-learning nemá jednotnou definici, v jeho širším pojetí, který je pro účely této práce dostačující, je to vzdělávání podpořené užitím moderních informačních a komunikačních technologií.

²⁹ ČERNÝ, M., CHYTKOVÁ, D., MAZÁČOVÁ, P., ŠIMKOVÁ, G. *Distanční vzdělávání pro učitele*. Brno: Flow, 2015. ISBN 978-80-905480-7-7. s. 34.

³⁰ BRDIČKA, B. Hybridní modely vzdělávání pro podzim 2020. In: *Metodický portál RVP* [online]. 24. 8. 2020 [cit. 9. 2. 2022]. Dostupné z: <https://spomocnik.rvp.cz/clanek/22574/>

³¹ NEUMAJER, O., Vzdělávání na dálku přináší zmatky v pojmech. In: *Metodický portál RVP* [online]. 23. 11. 2020 [cit. 6.2.2022]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/22678/VZDELAVANI-NA-DALKU-PRINASI-ZMATKY-V%C2%A0POJMECH.html>

školsství, mládeže a tělovýchovy v *Metodickém doporučení pro vzdělávání distančním způsobem* používá pojmy hybridní nebo smíšená výuka pro situaci, kdy je část žáků vzdělávána distančně a druhá část prezenčně.³² Neumajer upozorňuje na problémy, které doporučení vyučovat hybridně přináší, když je realizováno pomocí videomostu.³³ Videomost znamená připojení skupiny žáků a učitele do výuky přes internet, přičemž je zároveň učitel a jiná skupina žáků přítomna osobně ve škole. Běžně užívané technologie dle jeho názoru nejsou schopny zabezpečit, aby se učitel a žáci, kteří jsou právě připojeni do výuky online dostatečně vzájemně viděli a slyšeli. Při běžné prezenční výuce se učitel pohybuje po třídě a využívá tabuli, to je však při výuce části třídy distančně a části prezenčně značně komplikované. Hybridní výuku může znesnadňovat také nařízení nosit roušku při osobní přítomnosti žáků a učitele ve třídě. Zakrytí úst učitele (i žáků) komunikaci zprostředkovanou skrze internet dále narušuje.³⁴ Neumajer proto navrhuje jako vhodnější přístup ke smíšené výuce, aby se učitel věnoval každé skupině zvlášť a organizoval jejich práci tak, že žáci nepotřebují neustálý dohled a asistenci učitele.³⁵

³² MŠMT. *Metodické doporučení pro vzdělávání distančním způsobem* [online]. 23. 9. 2020. Praha [cit. 7. 2. 2022]. Dostupné z: https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2020/09/metodika_DZV__23_09_final.pdf. s. 7–8.

³³ NEUMAJER, O., Vzdělávání na dálku přináší zmatky v pojmech. In: *Metodický portál RVP* [online]. 23.11. 2020 [cit. 6.2.2022]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/22678/VZDELAVANI-NA-DALKU-PRINASI-ZMATKY-V%C2%A0POJMECH.html>

³⁴ Tamtéž.

³⁵ Tamtéž.

2 Situace v době uzavření škol v ČR z důvodu pandemie covid-19

Následující kapitola popíše, jak se vyvíjela situace v českém školství od začátku roku 2020 až po začátek roku 2022. Vzhledem k předmětu této práce je pozornost věnována především druhému stupni základních škol. Opatření týkající se ostatních druhů škol a prvního stupně základních škol jsou zmiňována minimálně, a to pouze pro doplnění kontextu. Stejně tak je kapitola zaměřena pouze na opatření týkající se zákazu osobní přítomnosti žáků ve školách. Ostatní opatření, jako například nošení ochranných prostředků dýchacích cest nebo nařízené testování, mají pro tuto práci okrajový význam. Dále bude prostor věnován projektům, které vznikly na pomoc školám s vypořádáním se s mimořádnou situací. Následně se bude kapitola věnovat efektivitě distanční výuky a jejím proměnám v čase. Nakonec budou popsány následky, které s sebou uzavření škol přináší.

2.1 Vývoj pandemické situace ve školství

Na začátku roku 2020 se do celého světa začal rychle šířit doposud neznámý typ koronaviru, v tu dobu označovaný jako „nový koronavirus“ či 2019-nCoV.³⁶ Později byl virus označen jako SARS-CoV-2 a onemocnění, které způsobuje nazváno covid-19 (coronavirus disease 2019).³⁷ Dne 30. ledna 2020 vyhlásila Světová zdravotnická organizace (dále WHO)³⁸ globální stav zdravotní nouze.³⁹ Podle zprávy WHO bylo k danému datu 7818 potvrzených případů onemocnění, z toho 82 případů bylo zaznamenáno mimo Čínu, a to v 18 zemích světa.⁴⁰ Později, 12. března 2020, Označila WHO šíření tohoto viru za pandemii.⁴¹

V České republice byly první tři případy nového koronaviru ohlášeny 1. března 2020.⁴² Na rychlé šíření nákazy reagovala česká vláda vyhlášením různých opatření. Mezi nimi bylo i mimořádné opatření, s účinností ode dne 11. března 2020, zakazující „osobní přítomnost žáků a studentů na základním, středním a vyšším odborném vzdělávání ve školách a školských zařízeních (...)“ a „osobní přítomnost studentů na studiu na vysoké škole

³⁶ WORLD HEALTH ORGANIZATION. Novel Coronavirus (2019-nCoV): situation report, 10. In: *WHO IRIS* [online]. 30. 1. 2020 [cit. 20. 12. 2021]. Dostupné z: <https://apps.who.int/iris/handle/10665/330775>

³⁷ STÁTNÍ ZDRAVOTNÍ ÚSTAV. Aktualizované základní informace o onemocnění novým koronavirem - COVID-19 (coronavirus disease 2019). In: *SZU* [online]. Aktualizováno 8. 7. 2020 [cit. 20. 12. 2021]. Dostupné z: <http://www.szu.cz/tema/prevence/onemocneni-novym-koronavirem-2019-ncov>

³⁸ World Health Organization

³⁹ WORLD HEALTH ORGANIZATION. WHO Timeline - COVID-19. In: *WHO* [online]. 27. 4. 2020 [cit. 20. 12. 2021]. Dostupné z: <https://www.who.int/news/item/27-04-2020-who-timeline---covid-19>

⁴⁰ WORLD HEALTH ORGANIZATION. Novel Coronavirus (2019-nCoV): situation report, 10. In: *WHO IRIS* [online]. 30. 1. 2020 [20. 12. 2021]. Dostupné z: <https://apps.who.int/iris/handle/10665/330775>

⁴¹ WORLD HEALTH ORGANIZATION. WHO announces COVID-19 outbreak a pandemic. In: *WHO Europe* [online]. 12. 3. 2020 [cit. 20. 12. 2021]. Dostupné z: <https://www.euro.who.int/en/health-topics/health-emergencies/coronavirus-covid-19/news/news/2020/3/who-announces-covid-19-outbreak-a-pandemic>

⁴² MAS, AFI. V Česku jsou tři lidé nakaženi koronavirem. Předtím byli v Itálii. In: *ČT24* [online]. Aktualizováno 1. 3. 2020 [cit. 20. 12. 2021]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3056228-v-cesku-jsou-tri-lide-nakazeni-koronavirem>

(...)“⁴³ Druhý den bylo toto opatření nahrazeno usnesením vlády č. 74/2020 Sb. o přijetí krizového opatření.⁴⁴ Zákaz osobní přítomnosti žáků a studentů na vzdělávání a studiu se tímto začal od 13. března 2020 týkat také základních uměleckých škol, jazykových škol, jednoletých jazykových pomaturitních kurzů i zájmového vzdělávání. Zákaz platil i pro akce pořádané školami.⁴⁵

Rozhodnutí o tom, jakým způsobem bude vzdělávání/studium probíhat v době osobní nepřítomnosti žáků a studentů zůstalo na ředitelích škol.⁴⁶ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy informovalo, že „tam, kde to podmínky školy a žáků či studentů umožní, je možné používat nástroje ‚distančního vzdělávání/studia‘.“⁴⁷

Opatřením nebyla zakázána osobní přítomnost zaměstnanců ve školách a školských zařízeních.⁴⁸ Od 16. března 2020 však začalo platit mimořádné opatření omezující mimo jiné volný pohyb osob. Lidé tedy mohli opustit svá bydliště pouze z důvodů stanovených tímto opatřením, mezi uznávané důvody patřila i cesta do zaměstnání.⁴⁹ Zaměstnanci škol a školských zařízení mohli nadále vykonávat svou práci na pracovišti. V souladu s usnesením vlády bylo ale nutné co nejvíce omezit mezilidský kontakt a pobyt na veřejně přístupných místech. Vláda zároveň apelovala na zaměstnavatele, aby u svých zaměstnanců využívali v co nejvyšší možné míře tzv. home office, tedy práci z domova.⁵⁰ Rozhodnutí o osobní přítomnosti zaměstnanců škol, pedagogických i nepedagogických pracovníků tedy také náleželo ředitelům.

Na začátku pandemie zůstávalo mnoho otázek nejasných, mezi nimi i **role dětí v šíření viru** a s tím související potřeba uzavření škol. Výzkum provedený v čínském městě Shenzen, poprvé publikovaný 4. března 2020, ukázal, že děti mají stejnou pravděpodobnost nakazit se novým koronavirem jako dospělí, pouze mají menší pravděpodobnost výskytu závažných symptomů. Proto je třeba pro kontrolu šíření viru brát v úvahu i dětskou

⁴³ MZČR. Mimořádné opatření č. j. MZDR 10676/2020-1/MIN/KAN [online]. 10. 3. 2020 [cit. 20.12.2021]. Dostupné z: <https://www.mzcr.cz/mimoradne-opatreni-uzavreni-zakladnich-strednich-a-vysokych-skol-od-11-3-2020/>

⁴⁴ Usnesení vlády České republiky č. 74/2020 Sb., o přijetí krizového opatření. In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. 2020, částka 31, 12. 3. 2020 [cit. 21. 12. 2021]. Dostupné z: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/>

⁴⁵ MŠMT. Informace k vyhlášení nouzového stavu v ČR. In: *MŠMT* [online]. [cit. 20. 12. 2021]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/informace-k-vyhlaseni-nouzoveho-stavu-v-cr>

⁴⁶ Tamtéž.

⁴⁷ Tamtéž.

⁴⁸ Tamtéž.

⁴⁹ VLÁDA ČR. Vláda kvůli šíření epidemie koronaviru omezila volný pohyb osob na nezbytné minimum. In: *Vláda ČR* [online]. 16. 3. 2020 [cit. 20. 12. 2021]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/vlada-kvuli-sireni-epidemie-koronaviru-omezila-volny-pohyb-osob-na-nezbytno-minimum--180350/>

⁵⁰ Tamtéž.

populaci.⁵¹ V odborném článku *A Mini Review on Current Clinical and Research Findings for Children Suffering from COVID-19*,⁵² který shrnuje dosavadní poznatky z 25 již publikovaných článků na toto téma, autoři shrnují, že přestože případů dětí s onemocněním covid-19 je poměrně málo, představuje dětská populace riziko přenosu infekce. Důvodem k opatření je podle autorů právě velice častá nepřítomnost příznaků.⁵³ K takovým závěrům došly i další výzkumy.⁵⁴

Americký sociolog a doktor Nicolas Chrisatkis, který se zabývá biosociální vědou a sociálními sítěmi, tvrdí, že zavřít školy kvůli epidemii má smysl.⁵⁵ Chrisatkis upozorňuje na **rozdíl mezi reaktivním a proaktivním uzavřením škol**. Reaktivní uzavření škol znamená uzavření v okamžiku, kdy už je zjištěn případ nakažené osoby ve škole. O efektivitě reaktivního uzavření můžeme usuzovat z výzkumů o šíření jiných nemocí. Pro středně přenosný patogen bylo zjištěno, že reaktivní uzavření škol snižuje míru nákazy o přibližně 25 %. Tím je oddálen vrchol této epidemie v daném regionu o zhruba dva týdny, jednotlivé případy onemocnění se projeví v delších časových rozmezích, což ve výsledku zamezuje přetížení místních nemocnic.⁵⁶ Proaktivní uzavírání škol, tedy uzavření ještě před detekováním prvního případu, se prokázalo jako ještě účinnější. Podle Chrisatkise je to jedno z nejúčinnějších nefarmaceutických opatření, jaké je možné pro ochranu komunity zavést. Uzavřením škol se efektivně zamezuje kontaktu mezi dospělými. Nejen, že se nepotkají přímo ve škole, ale zároveň někteří rodiče⁵⁷ musí s dětmi zůstat doma, což omezuje kontakt dospělých i jinde.⁵⁸

Rozhodnutí ale zdaleka není tak jednoduché. Dopady, které čekají komunitu po uzavření škol, bohužel nejsou pouze pozitivní. Uzavření škol s sebou může nést i ne zcela zřejmé důsledky například pro zdraví dětí, které jsou závislé na školních obědech, nebo na

⁵¹ BI, Q., et al. *Epidemiology and Transmission of COVID-19 in Shen-zhen China: Analysis of 391 cases and 1,286 of their close contacts* [online]. MedRxiv, 2020. [cit. 20. 12. 2021]. Dostupné z: <https://www.medrxiv.org/content/10.1101/2020.03.03.20028423v3.full-text>

⁵² Český Malý přehled aktuálních klinických a výzkumných zjištění o dětech trpících covidem-19.

⁵³ LI, X., et al. *A Mini Review on Current Clinical and Research Findings for Children Suffering from COVID-19* [online]. MedRxiv, 2020. [cit. 20. 12. 2021]. Dostupné z: <https://www.medrxiv.org/content/10.1101/2020.03.30.20044545v1>

⁵⁴ Viz například DONG, Y., et al. *Epidemiology of COVID-19 among children in China*. [online]. Pediatrics, 2020. [cit. 20. 12. 2021]. Dostupné z: <https://publications.aap.org/pediatrics/article/145/6/e20200702/76952/Epidemiology-of-COVID-19-Among-Children-in-China>

⁵⁵ COUZIN-FRANKEL, J. Does closing schools slow the spread of coronavirus? Past outbreaks provide clues. In: *Science* [online]. 10. 3. 2020 [cit. 20. 12. 2021]. Dostupné z: <https://www.science.org/content/article/does-closing-schools-slow-spread-novel-coronavirus>

⁵⁶ Tamtéž.

⁵⁷ Pro jednoduchost je používáno slovo rodič namísto přesnějšího označení zákonný zástupce.

⁵⁸ COUZIN-FRANKEL, J. Does closing schools slow the spread of coronavirus? Past outbreaks provide clues. In: *Science* [online]. 10. 3. 2020 [cit. 20. 12. 2021]. Dostupné z: <https://www.science.org/content/article/does-closing-schools-slow-spread-novel-coronavirus>

ekonomickou situaci rodičů, kteří musí zůstat s dětmi doma.⁵⁹ Christakis dále připomíná, že není třeba se rozhodovat mezi dvěma extrémny – buď úplné uzavření škol, nebo vůbec žádná opatření. Je zde také možnost vzdělávání z domova pouze dětí, jejichž rodiče si to přejí, omezit akce, na kterých je přítomno mnoho lidí a dodržovat rozestupy.⁶⁰

Plošné uzavření škol v České republice bylo proaktivní, v den rozhodnutí (10. března 2020) bylo zaznamenáno 64 případů na našem území.⁶¹ Tehdejší ministr zdravotnictví Adam Vojtěch uvedl, že opatření je třeba zavádět včas, dokud je ještě malý počet případů. Při zavádění opatření se vláda opírala mimo jiné o zkušenosti okolních států.⁶² Podle dat Organizace spojených národů pro výchovu, vědu a kulturu (dále UNESCO)⁶³ byly v den prvního plošného uzavření českých škol, tj. 11. března 2020, uzavřeny školy ve 25 zemích světa.⁶⁴ Měsíc po vyhlášení pandemie byly školy uzavřené ve 117 zemích, to znamená, že uzavřením škol bylo zasaženo 72 % celkového počtu žáků a studentů.⁶⁵

Když bylo vyhlášeno uzavření škol, nebylo známo, jak dlouho potrvá. Tehdejší náměstek ministra zdravotnictví Roman Prymula uvedl, že školy zůstanou zavřené minimálně jeden měsíc.⁶⁶ Společnost EDUin ve svém článku odhadla, že školy budou zavřené několik týdnů.⁶⁷ Kdy mají školy otevřít a podle čeho rozhodnout bylo další náročnou a nejasnou otázkou.

V České republice nastalo **postupné rozvolňování** ve školství 20. dubna 2020.⁶⁸ Uvolnění restrikcí začalo za určitých podmínek u vysokých škol.⁶⁹ Bylo však nutné dodržovat určitá bezpečnostní opatření. Co se týče druhého stupně běžných základních škol, rozvolňování se dotklo nejdříve pouze žáků devátých ročníků. Od 11. května 2020 byla umožněna osobní přítomnost skupin po patnácti žácích, a to jedině pro účely přípravy na

⁵⁹ COUZIN-FRANKEL, J. Does closing schools slow the spread of coronavirus? Past outbreaks provide clues. In: *Science* [online]. 10. 3. 2020 [cit. 20. 12. 2021]. Dostupné z: <https://www.science.org/content/article/does-closing-schools-slow-spread-novel-coronavirus>

⁶⁰ Tamtéž.

⁶¹ MZČR. COVID-19: Přehled aktuální situace v ČR. In: *Onemocnění aktuálně* [online]. [cit. 20. 12. 2021]. Dostupné z: <https://onemocneni-aktualne.mzcr.cz/covid-19>

⁶² KARLÍK, M. Připravme se, že situace se bude vyvíjet i v jiných krajích, říká ministr k 61 nakaženým koronavirem. In: *iRozhlas* [online]. 10. 3. 2020 [cit. 21. 12. 2021]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/pripavte-se-ze-situace-se-bude-vyvijet-i-v-jinych-krajich-rika-ministr-k-61_2003102009_ada

⁶³ The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

⁶⁴ UNESCO. Education: From disruption to recovery. In: *UNESCO* [online]. [cit. 21. 12. 2021]. Dostupné z: <https://en.unesco.org/covid19/educationresponse>

⁶⁵ Tamtéž.

⁶⁶ SMETANA, E. Prymula: Můžeme nařídít povinné nošení roušek, školy zůstanou zavřené minimálně měsíc [video]. In: *Video aktuálně* [online]. 11. 3. 2020 [cit. 21. 12. 2021]. Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/dvtv/prymula-muzeme-naridit-povinne-noseni-rousek-skoly-zustanou-zustanou/r~318eede0631d11ea8972ac1f6b220ee8/>

⁶⁷ EDUin. Tisková zpráva: Zadat úkoly na doma je málo. In: *EDUin* [online]. 10. 3. 2020 [cit. 21. 12. 2021]. Dostupné z: <https://www.eduin.cz/tiskove-zpravy/tiskova-zprava-zadat-ukoly-na-doma-je-malo/>

⁶⁸ MŠMT. Harmonogram uvolňování v oblasti školství 2020. In: *MŠMT* [online]. [cit. 21. 12. 2021]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/harmonogram-uvolnovani-opatreni-v-oblasti-skolstvi>

⁶⁹ Tamtéž.

přijímací zkoušky. Dále byla od 25. května 2020 umožněna přítomnost žáků „za účelem jejich hodnocení zkouškou nebo komisionálním přezkoušením stanovenými právními předpisy nebo zkouškou vyplývající z individuálního vzdělávacího plánu.“⁷⁰ Nakonec byla 8. června 2020 umožněna „realizace občasných vzdělávacích a socializačních aktivit“.⁷¹ Účast žáků na těchto aktivitách byla dobrovolná a povolena opět pouze pro skupiny po maximálně 15 žácích. V jakém rozsahu a jakým způsobem budou tyto aktivity probíhat bylo ponecháno na rozhodnutí jednotlivých škol podle jejich podmínek. Nemělo se jednat o každodenní výuku, ale spíše o třídnické hodiny a možnost osobních konzultací.⁷²

Školní rok 2020/2021 byl zahájen v běžném režimu, osobní přítomnost nebyla zakázána. Od 10. září 2020 začala platit povinnost nošení ochranných prostředků dýchacích cest ve společných prostorách škol. Při samotné výuce ve třídě tedy nařízení neplatilo.⁷³ Začátkem října začala platit různá omezení pro některé vysoké a střední školy, podle situace v regionu.⁷⁴ Provozu základních škol se opatření začalo týkat ode dne 14. října 2020, kdy byla znovu zakázána osobní přítomnost žáků a studentů v budovách škol. Opatření se nevztahovalo na školy a třídy podle § 16 odst. 9 školského zákona a na školy při zdravotnickém zařízení. Omezení měla původně platit do 1. listopadu 2020 včetně.⁷⁵ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy se vzhledem k situaci rozhodlo o dva dny prodloužit podzimní prázdniny.⁷⁶ Kvůli nepříznivému vývoji vláda rozhodla o prodloužení nouzového stavu a s ním i krizových opatření, která měla být zrušena. Omezení provozu navíc nově zasáhlo i školy a třídy zřízené podle § 16 odst. 9 školského zákona.⁷⁷ Omezení provozu škol bylo postupně upravováno podle šíření onemocnění covid-19. Opatření byla řízena systémem PES (protiepidemický systém). Podle epidemiologických ukazatelů byl stanoven aktuální stupeň

⁷⁰ MŠMT. Harmonogram uvolňování v oblasti školství 2020. In: *MŠMT* [online]. [cit. 21. 12. 2021]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/harmonogram-uvolnovani-opatreni-v-oblasti-skolstvi>

⁷¹ Tamtéž.

⁷² Tamtéž.

⁷³ MZČR. Mimořádné opatření č. j.: MZDR 15757/2020-33/MIN/KAN [online]. 9. 9. 2020 [cit. 8. 1. 2022]. Dostupné z: <https://www.mzcr.cz/wp-content/uploads/2020/09/Mimoradne-opatreni-noseni-ochrannych-prostredku-dychacich-cest-s-vyjimkami-s-ucinnosti-od-10-9-2020-do-odvolani.pdf>

⁷⁴ MZČR. Vláda od 5. října omezuje hromadné akce. Omezení čekají i střední, vyšší a vysoké školy. In: *MZČR* [online]. Aktualizováno 30. 9. 2020 [cit. 8. 1. 2022]. Dostupné z: <https://www.mzcr.cz/tiskove-centrum-mz/vlada-od-5-rijna-omezuje-hromadne-akce-omezeni-cekaji-i-stredni-vyssi-a-vysoke-skoly/>

⁷⁵ Usnesení vlády České republiky č. 408/2020 Sb., o přijetí krizového opatření. In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. 2020, částka 166, 12. 10. 2020 [cit. 8. 1. 2022]. Dostupné z: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/>

⁷⁶ MZČR. Opatření č. j.: MSMT-39185/2020-1 [online]. 8. 10. 2020 [cit. 8. 1. 2022]. Dostupné z: https://www.msmt.cz/file/54052_1_1/

⁷⁷ Usnesení vlády České republiky č. 443/2020 Sb., o přijetí krizového opatření. In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. 2020, částka 180, 30. 10. 2020 [cit. 8. 1. 2022]. Dostupné z: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/>

ohrožení a podle toho byla nastavena opatření v jednotlivých oblastech.⁷⁸ V oblasti školství byla opatření v průběhu listopadu rozvolňována. Žáci druhého stupně základních škol mohli začít docházet do škol od 30. listopadu 2020. Žáci devátých tříd chodili do škol bez omezení a pro žáky šestých až osmých ročníků byla zavedena takzvaná rotační výuka. Rotační výuka znamená, že jeden týden je ve škole osobně přítomna část žáků, například polovina tříd školy, a další týden druhá část.⁷⁹ Rotační výuka má snižovat riziko šíření nemoci ve škole až o 80 %. Cílem rotování bylo pomoci „vytvořit bezpečný a především dlouhodobě udržitelný režim prezenční výuky pro děti, učitele a jejich blízké“.⁸⁰ Otevření škol však vyvolalo i nesouhlasné reakce. Například vznikla petice NE:BRZO za otevření škol až 4. ledna 2021, která získala 2354 podpisů.⁸¹

4. ledna 2021 se však do základních škol vrátili pouze žáci prvního a druhého ročníku, pro ostatní ročníky prvního stupně a celý druhý stupeň opět platil úplný zákaz osobní přítomnosti.⁸² V takto omezeném režimu pokračovaly školy až do 27. února 2021, kdy byl znovu vyhlášen nouzový stav a zavedeno mnoho přísných krizových opatření.⁸³ V průběhu jara roku 2021 byla opatření pro ostatní druhy škol upravována, druhý stupeň ale zůstal plošně uzavřen až do 3. května 2021,⁸⁴ v některých krajích do 10. května 2021.⁸⁵ Poté fungovala opět rotační výuka. V části krajů se druhý stupeň plně otevřel pro všechny žáky společně 17. května 2021,⁸⁶ a 24. května 2021 v celé ČR.⁸⁷

⁷⁸ MZČR. Epidemiologickou situaci bude nově znázorňovat systém hodnocení PES. In: *MZČR* [online]. Aktualizováno 22. 11. 2020 [cit. 8. 1. 2022]. Dostupné z: <https://www.mzcr.cz/tiskove-centrum-mz/epidemiologickou-situaci-bude-nove-znazornovat-system-hodnoceni-pes/>

⁷⁹ Usnesení vlády České republiky č. 475/2020 Sb., o přijetí krizového opatření. In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. 2020, částka 194, 20. 11. 2020 [cit. 8. 1. 2022]. Dostupné z: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/>

⁸⁰ MŠMT. Faq k první fázi návratu do škol. In: *MŠMT* [online]. [cit. 9. 1. 2022]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/faq-k-prvni-fazi-navratu-do-skol>

⁸¹ INICIATIVA NE:BRZO. NE:BRZO - stavíme se za maturanty, studenty, děti a jejich rodiče. In: *Petice.com* [online]. [cit. 9. 1. 2022]. Dostupné z: <https://www.petice.com/nebrzo>

⁸² Usnesení vlády České republiky č. 597/2020 Sb., o přijetí krizového opatření. In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. 2020, částka 242, 27. 12. 2020 [cit. 8. 1. 2022]. Dostupné z: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/>

⁸³ VLÁDA ČR. Výsledky mimořádného jednání vlády 26. února 2021. In: *Vláda ČR* [online]. 26. 2. 2021 [cit. 10. 11. 2022]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/vysledky-mimoradneho-jednani-vlady-26-unora-2021-186956/>

⁸⁴ MZČR. Mimořádné opatření č.423, kterým se omezuje provoz škol a vysokých škol [online]. 29. 4. 2021 [cit. 11. 1. 2022]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/provoz-vysokych-skol-0423.pdf>

⁸⁵ MZČR. Mimořádné opatření č.433, kterým se omezuje provoz škol a vysokých škol s účinností od 10. května [online]. 3. 5. 2021 [cit. 11. 1. 2022]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/provoz-vysokych-skol-0433.pdf>

⁸⁶ MZČR. Mimořádné opatření č.448, kterým se omezuje provoz škol a vysokých škol [online]. 10. 5. 2021 [cit. 11. 1. 2022]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/provoz-skol-0448.pdf>

⁸⁷ MZČR. Mimořádné opatření č.471, kterým se omezuje provoz škol a vysokých škol [online]. 17. 5. 2021 [cit. 11. 1. 2022]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/provoz-skol-0471.pdf>

Ve školním roce 2021/2022 zatím (k 12. 2. 2022) nebyly školy nařízením vlády plošně uzavřeny. Jednotlivé školy či třídy mohly být uzavřeny pouze z důvodu nařízené karantény příslušnou krajskou hygienickou stanicí. V souladu se školským zákonem musí škola poskytnout distanční vzdělávání žákům v karanténě, pokud se týká většiny žáků třídy.⁸⁸ To znamená, že pokud je karanténa nařízena menšímu počtu žáků, než činí polovinu třídy, škola vzdělávání distanční formou zajistit nemusí. Školám však bylo doporučeno dotčeným žákům poskytovat „studijní podporu na dálku“⁸⁹, tedy například zasílání výukových materiálů, informování o probraném učivu apod.

Na základě zkušeností s distanční výukou vydala Česká školní inspekce (dále ČŠI) *Desatero pro efektivní distanční výuku v době karantény*. Desatero může být školami využito jako kontrolní seznam ke zjištění, v jakých oblastech se škola potřebuje zlepšit a co už má nastaveno optimálně.⁹⁰ O přechodu třídy či celé školy na distanční formu výuky nemohli rozhodovat ředitelé škol. Distančním způsobem mohli být vzdělávání pouze žáci, kterým byla nařízena karanténa. To způsobovalo školám problémy. Škola se mohla dostat do situace, kdy byla třída v karanténě a pár žáků ze stejné třídy mohlo být ve škole osobně přítomno, nebo čelit nedostatku pedagogů schopných vyučování. V takových situacích mohl ředitel školy vyhlásit ředitelské volno, maximálně však na 5 dnů za jeden školní rok.⁹¹ V tom případě ale byla výuka zrušena úplně a o výuku jak distanční, tak prezenční přišli všichni žáci. Proto byl schválen zákon, který ředitelům umožňuje v době epidemie vyhlásit mimořádné ředitelské volno a mimořádné vzdělávání distančním způsobem v celkovém rozsahu až 10 dnů.⁹² Ředitelé škol mají díky tomuto zákonu více možností, jak vhodně řešit problematické situace. Mimořádné vzdělávání distančním způsobem může být vyhlášeno, pokud není možná osobní přítomnost tolika pedagogů, že prezenční výuka není realizovatelná.

⁸⁸ Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. 2004, částka 190, Aktualizováno 1. 2. 2022 [cit. 2. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/56990/download/>

⁸⁹ MŠMT. *Metodické doporučení pro vzdělávání distančním způsobem* [online]. 23. 9. 2020. Praha [cit. 2. 2. 2022]. Dostupné z: https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2020/09/metodika_DZV__23_09_final.pdf, s. 4.

⁹⁰ ČŠI. *Desatero pro efektivní distanční výuku v době karantény*. In: *Edu.cz* [online]. 4. 11. 2021 [cit. 2. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/methodology/desatero-pro-efektivni-distancni-vyuku-v-dobe-karanteny/>

⁹¹ Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. 2004, částka 190, Aktualizováno 1. 2. 2022 [cit. 2. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/56990/download/>

⁹² Zákon č. 26/2022 Sb., o mimořádném ředitelském volnu a mimořádném vzdělávání distančním způsobem pro období epidemie onemocnění COVID-19 a o změně zákona č. 520/2021 Sb., o dalších úpravách poskytování ošetřovného v souvislosti s mimořádnými opatřeními při epidemii onemocnění COVID-19. In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. 2022, částka 15, 6. 2. 2022 [cit. 2. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/56944/download/>

Mimořádné ředitelské volno slouží pro situace, kdy není v důsledku okolností spojených s onemocněním covid-19 možné zabezpečit vzdělávání ani distančním způsobem.⁹³

V součtu byly české školy podle dat UNESCO 20 týdnů plošně zcela zavřené. 26 týdnů částečně zavřené, tzn. některé školy uzavřené, některé plně otevřené nebo otevřené v nějak omezeném režimu (například omezený počet žáků).⁹⁴ Celkově byl provoz škol v České republice omezen na 46 týdnů. Data zahrnují informace o školách nultého až třetího stupně mezinárodní stupnice klasifikace vzdělávání ISCED,⁹⁵ v českém prostředí se jedná o předškolní až střední vzdělávání.⁹⁶ Pro srovnání, sousední Slovensko uzavřelo školy na 38 týdnů (10 týdnů plně, 28 týdnů částečně); Německo také na 38 týdnů (14 týdnů plně, 24 týdnů částečně); Rakousko uzavřelo školy na 39 týdnů (15 týdnů plně, 24 týdnů částečně); a Polsko na 43 týdnů (24 týdnů plně, 19 týdnů částečně).⁹⁷ Celkový počet vyučovacích dnů, ve kterých se žáci nemohli vzdělávat běžnou formou není možné přesně určit. V průběhu doby, kdy u nás fungování škol nebylo na státní úrovni omezené, mohly být uzavírány jednotlivé školy či třídy rozhodnutím krajské hygienické stanice. Celkový počet dnů je tak pro žáky různých škol a tříd individuálně odlišný.

2.2 Projekty vzniklé na podporu distančního vzdělávání

V reakci na nenadálou situaci se rychle rozběhlo množství projektů, které si dávaly za úkol podpořit učitele, žáky i jejich rodiče v distančním vzdělávání. Na tomto místě není možné podat vyčerpávající přehled všech iniciativ, přesto bude pro ilustraci uvedeno několik významných příkladů.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy vydalo *Doporučené postupy pro školy v období vzdělávání na dálku*, kde jsou shrnuty základní rady pro zvládnutí situace.⁹⁸ V průběhu pandemie byla pak vydána další metodická doporučení. Dále ve spolupráci s Národním pedagogickým institutem České republiky (dále NPI ČR) založilo MŠMT internetový portál nazvaný „#NaDalku“. Na portálu jsou dostupné odkazy na komunikační nástroje využitelné pro distanční vzdělávání, webináře na rozvoj pedagogů, odkazy užitečné pro rodiče

⁹³ Zákon č. 26/2022 Sb., o mimořádném ředitelském volnu a mimořádném vzdělávání distančním způsobem pro období epidemie onemocnění COVID-19 a o změně zákona č. 520/2021 Sb., o dalších úpravách poskytování ošetřovného v souvislosti s mimořádnými opatřeními při epidemii onemocnění COVID-19. In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. 2022, částka 15, 6. 2. 2022 [cit. 2. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/56944/download/>

⁹⁴ UNESCO. Education: From disruption to recovery. In: *UNESCO* [online]. [cit. 2. 2. 2022]. Dostupné z: <https://en.unesco.org/covid19/educationresponse>

⁹⁵ International Standard Classification of Education

⁹⁶ UNESCO. Education: From disruption to recovery. In: *UNESCO* [online]. [cit. 2. 2. 2022]. Dostupné z: <https://en.unesco.org/covid19/educationresponse>

⁹⁷ Tamtéž.

⁹⁸ MŠMT. Doporučené postupy pro školy v období vzdělávání na dálku. In: *MŠMT* [online]. [cit. 7. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/doporucene-postupy-pro-skoly-v-obdobi-vzdelavani-na-dalku>

žáků/studentů. Dále lze na portálu najít odkazy, které pomohou s přípravou na maturitní zkoušky a jednotné přijímací zkoušky na střední školy, také podle předmětů utříděné odkazy na stránky, kde mohou učitelé (i žáci/studenti a rodiče) najít digitální výukové materiály a další odkazy.⁹⁹ Pravidelně vycházel také *Speciál pro podporu výuky na dálku*, elektronický zpravodaj, který byl rozesílán školám a informoval o aktuálních webinářích a možnostech spojených s distanční výukou.¹⁰⁰

Česká televize (dále ČT) ve spolupráci s MŠMT spustila zábavně-vzdělávací program. Pro žáky prvního stupně pořad UčíTelka a pro žáky druhého stupně pořad Odpoledka. Pořady pomáhaly dětem s opakováním a procvičováním některých předmětů už od 16. března 2020.¹⁰¹ Dále na pomoc žákům s přípravou na přijímací zkoušky na střední školy nebo víceletá gymnázia začala ČT vysílat pořad Škola doma.¹⁰² Navíc pro opakování obsahu pořadu UčíTelka připravila ČŠI testy dostupné přes mobilní aplikaci InspIS SETmobile.¹⁰³ Poté, 2. dubna 2020, spustila ČT pro učitele připravovaný webový portál ČT Edu a oproti původnímu plánu jej zpřístupnila veřejnosti, aby pomohla i rodičům a žákům.¹⁰⁴ Portál obsahuje tisíce vzdělávacích videí pokrývajících obsah více než 20 vyučovacích předmětů. Můžeme zde nalézt videa určená pro předškolní, základní i středoškolské vzdělávání. Kromě videí jsou na portálu dostupné i pracovní listy nebo vzdělávací hry.¹⁰⁵ Televizní vysílání bylo pro podporu učení z domova využíváno i v zahraničí. Výhodou vzdělávacích pořadů v televizi je, že mohou pomoci i dětem, které nemají jiné dostatečné technické vybavení, neumí využívat online platformy nebo ještě nezvládají samostatně řídit své učení.¹⁰⁶

Významným způsobem českým školám pomohla nezisková organizace Česko.Digital, „komunita IT profesionálů, kteří pro-bono pomáhají neziskovým organizacím,

⁹⁹ MŠMT. #NaDalku [online]. [cit. 10. 2. 2022]. Dostupné z: <https://nadalku.msmt.cz/cs/>

¹⁰⁰ NPI ČR. NPI Speciál pro podporu výuky na dálku č. 1. In: *DigiKoalice* [online]. [cit. 10. 2. 2022]. Dostupné z: <https://digikoalice.cz/npi-special-na-dalku-1/>

¹⁰¹ MVR. Učitelky zastoupí UčíTelka. Opravdovou školu nenahradí, ale pomůže, říká ředitel ČT Dvořák. In: *ČT24* [online]. Aktualizováno 15. 3. 2020 [cit. 10. 2. 2022]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/donaci/3062918-ucitelky-zastoupi-ucitelka-opravdovou-skolu-nenahradi-ale-pomuze-rika-reditel-ct#:~:text=%C4%8Cesk%C3%A1%20televize%20v%20pond%C4%9B%C3%AD%20spust%C3%AD,zat%C3%ADm%20po%20dobu%20jednoho%20m%C4%9B%C3%ADce>

¹⁰² Tamtéž.

¹⁰³ MŠMT. UčíTelka In: #NaDalku [online]. [cit. 10. 2. 2022]. Dostupné z: <https://nadalku.msmt.cz/cs/vzdelavaci-zdroje/prurezove/ucitelka>

¹⁰⁴ ČESKÁ ŠKOLA. ČT edu startuje. a bude dál růst. In: *Česká škola* [online]. 2. 4. 2020 [cit. 10. 2. 2022]. Dostupné z: <http://www.ceskaskola.cz/2020/04/ct-edu-startuje-bude-dale-rust.html>

¹⁰⁵ ČT. *ČTedu: Největší portál vzdělávacích videí v ČR* [online]. [cit. 10. 2. 2022]. Dostupné z: <https://edu.ceskatelevize.cz/>

¹⁰⁶ OECD. *Education at a Glance 2020: OECD Indicators* [online]. Paříž: OECD Publishing, 2020. [cit. 10. 2. 2022]. ISBN 978-92-64-38261-9. Dostupné z: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/69096873-en.pdf?expires=1645714065&id=id&accname=guest&checksum=07908C3F821CC231156A63C5C4F3B5BC>. s. 361.

samosprávě i státu dělat Česko lepším místem k životu.¹⁰⁷ Česko.Digital s pomocí několika partnerů spustilo v březnu 2020 projekt Učíme online (Ucimeonline.cz).¹⁰⁸ Projekt pomáhá školám hned několika způsoby. Přihlášeným školám odborníci pomohou vybrat, zprovoznit a nastavit technologie pro distanční výuku. Projekt se zaměřuje i na školení učitelů. Učitelé se mohou přihlásit na webinář nebo zhlédnout záznam mnoha již proběhlých webinářů.¹⁰⁹ V neposlední řadě pomáhá projekt i materiálně uspořádáním sbírky počítačů. Do sbírky je možné darovat počítač, tablet nebo příslušenství, které dětem v materiální nouzi umožní nejen přístup k distanční výuce, ale i získání v dnešním světě již nepostradatelných digitálních kompetencí. Sbírkou od prosince 2021 organizačně zajišťuje Člověk v tísni.¹¹⁰

Nezisková organizace Člověk v tísni mimo jiné pomáhá i v oblasti vzdělávání sociálně znevýhodněných dětí. Web Doučujte (doucujte.cz), který Člověk v tísni provozuje již řadu let, byl tak v době uzavření škol velmi užitečný. Doučujte spojuje dobrovolníky s dětmi ze sociálně znevýhodněného prostředí. Doučujícím navíc nabízí metodickou podporu a digitální materiály vhodné pro doučování.¹¹¹

Pozornost si zaslouží také vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami (dále SVP), které bylo při distanční formě výuky obtížnější. Na to poukázala Česká odborná společnost pro inkluzivní vzdělávání (ČOSIV), která na svých stránkách zveřejnila několik informačních letáků, videí a dalších materiálů určených ke zlepšení situace dětí se SVP.¹¹²

Dále například UNESCO sestavilo seznam odkazů na různé aplikace a platformy užitečné k distanční výuce. Prostor byl v seznamu věnován i odkazům na informace o duševním a sociálním zdraví.¹¹³ Společnost Google zveřejnila rady, jak pracovat s jejich nástroji v online výuce na webové stránce Usnadněte si vzdělávání na dálku.¹¹⁴ Také řada dalších organizací poskytla své zdroje elektronicky či zpřístupnila jinak placené zdroje zdarma. Například nakladatelství Fraus poskytlo zdarma své elektronické učebnice, portál Fred pro

¹⁰⁷ HORÁKOVÁ, R. Druhá vlna uzavírání škol? Česko.Digital pomáhá školám připravit se na případnou distanční výuku. *Pedagogická orientace* [online]. 2020, roč. 30, č. 2, s. 308–310 [cit. 10. 2. 2022]. ISSN 1805-9511. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/pedor/article/view/14151/11824>, s. 310.

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 308.

¹⁰⁹ ČESKO.DIGITAL. *Učíme online* [online]. [cit. 10. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.ucimeonline.cz/>

¹¹⁰ ČESKO.DIGITAL. Moderní technologie dětem, které je potřebují. Bez rozdílů. In: *Učíme online* [online]. [cit. 10. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.ucimeonline.cz/sbirka-pocitacu/>

¹¹¹ ČLOVĚK V TÍSNI. *Doučujte* [online]. [cit. 10. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.doucujte.cz/>

¹¹² ČOSIV. Podpora dětí se speciálními vzdělávacími potřebami v době epidemie koronaviru. In: *Podpora inkluze* [online]. [cit. 10. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.podporainkluze.cz/material/podpora-deti-se-specialnimi-vzdelavacimi-potrebami-v-dobe-epidemie-koronaviru/>

¹¹³ UNESCO. Education: From disruption to recovery. In: *UNESCO* [online]. [cit. 21. 12. 2021]. Dostupné z: <https://en.unesco.org/covid19/educationresponse>

¹¹⁴ GOOGLE. *Usnadněte si výuku na dálku* [online]. [cit. 10. 2. 2022]. Dostupné z: <https://events.withgoogle.com/proskoly/>

komunikaci mezi žáky a učiteli a portál Škola s nadhledem pro procvičování.¹¹⁵ Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského nabídlo na sociální síti Facebook historické školní filmy ze své sbírky.¹¹⁶ Nebo Akademie věd ČR spustila projekt Věda na doma. Projekt přinesl online přednášky vědců a další videa, podcasty, elektronické zdroje ke čtení, virtuální prohlídky, tipy na vědecké pokusy pro děti na doma a podobně.¹¹⁷

2.3 Efektivita distančního vzdělávání

V České republice byly školy na celostátní úrovni uzavřeny třikrát. V některých obdobích bylo využíváno principu rotační výuky nebo učitelé vyučovali hybridním způsobem. Změny se odehrávaly rychle, přechody mezi formami výuky byly nenadálé. Aby byli učitelé, vedení školy, žáci i rodiče dobře připravení na další případné změny, je nezbytné věnovat pozornost evaluaci efektivit distančního vzdělávání. V této části bude stručně analyzována efektivita distanční formy výuky a bude porovnáno, jak se dařilo výuku organizovat ve školním roce 2019/2020 a 2020/2021. Některým oblastem, které se projeví jako problematické, se bude věnovat další část této diplomové práce.

Andreas Schleicher v publikaci *The Impact of Covid-19 on Education - Insights from Education at a Glance 2020*¹¹⁸ píše, že se znovuotevřením škol se nám otevírají dvě významné příležitosti. Tou první je důkladné zamyšlení nad doposud získanými zkušenostmi a zhodnocení výsledků vzdělávání za období distančního vzdělávání. Neměli bychom však hodnotit pouze, do jaké míry byly splněny cíle dané kurikulárními dokumenty, ale zaměřit se na kompetence, které s distančním vzděláváním souvisejí a na jejichž osvojení z velké části závisí jeho efektivita. Tyto kompetence zahrnují například celkovou autonomii žáka, schopnost samostatně se učit a učit se online, organizovat svoji práci, sledovat a řídit její průběh. Aby v případě další takové situace byla distanční výuka kvalitativně lepší, musíme se zaměřit právě na rozvíjení těchto důležitých kompetencí u žáků.¹¹⁹ Druhá ze zmiňovaných příležitostí je pokračující úsilí o budování infrastruktury nezbytné k distančnímu vzdělávání a zároveň rozvíjení potřebných dovedností pedagogů.¹²⁰

¹¹⁵ FRAUS. Domácí učení i online procvičování pro všechny zdarma. In: *Fraus* [online]. 11. 3. 2020 [cit. 10. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.fraus.cz/cs/o-nas/pro-media/aktuality/domaci-uceni-i-online-procvicovani-pro-vsechny-zdarma-23417>

¹¹⁶ NÁRODNÍ PEDAGOGICKÉ MUZEUM A KNIHOVNA J. A. KOMENSKÉHO. Na pomoc školám v období koronaviru i po něm In: *NPMK* [online]. [cit. 10. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.npmk.cz/pro-skoly/projekty-pro-skoly/na-pomoc-skolam-v-obdobi-koronaviru-i-po-nem>

¹¹⁷ AVČR. *Věda na doma* [online]. [cit. 10. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.avcr.cz/cs/pro-verejnost/veda-na-doma/>

¹¹⁸ Česky Dopad covid-19 na vzdělávání – Vhled do Vzdělávání na první pohled 2020.

¹¹⁹ SCHLEICHER, A. *The Impact of COVID-19 on Education: Insights From Education at a Glance 2020* [online]. Paříž: OECD, 2020. [cit. 15. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/education/the-impact-of-covid-19-on-education-insights-education-at-a-glance-2020.pdf>. s. 20–22.

¹²⁰ Tamtéž.

Stejně tak MŠMT radilo školám na začátku školního roku 2020/2021, aby se snažily využívat digitální podpory i v prezenční formě výuky, díky čemuž budou lépe připraveny na případný další přechod k výuce distanční.¹²¹ Česká školní inspekce však při mimořádném tematickém šetření zjistila, že některé školy přípravu učitelů a žáků podcenilo. Část škol dokonce ve víře, že přechod do online režimu nebude nutný odkládala na podzim roku 2020 zavedení online výuky, v nejhorších případech dokonce až do února roku 2021.¹²² To se pak projevilo na kvalitě vedení distanční výuky na těchto školách. Česká školní inspekce přikládá největší podíl viny špatnému vedení a nevylučuje ani možnost viny nedostatečného zájmu zřizovatele o kvalitu vzdělávání v daných školách.¹²³

Přestože mnoho studií zaměřených na **srovnání efektivity distanční a prezenční formy výuky** došlo k závěru, že mezi oběma formami není zásadní rozdíl, situace s nouzovou distanční výukou je odlišná. Jak shrnují autoři článku *K jádru učitelské práce, zásadním rozdílem je, že v případě nouzové distanční výuky si učitelé ani žáci nevybrali tuto formu dobrovolně a samotná realizace distanční výuky konkrétními učiteli byla velmi rozmanitá.*¹²⁴ Jak již bylo vysvětleno výše, je třeba nouzovou distanční výuku od té běžné odlišovat. Proto o kvalitě nouzové distanční výuky nemůžeme usuzovat ze zkušeností z minulosti.

Podle výzkumu, který shrnuje poznatky z 59 zemí z doby první vlny uzavírání škol (v druhém pololetí školního roku 2019/2020), se ve většině případů žáci naučili pouze **zlo-mek plánovaného kurikula.**¹²⁵ Podle autorů bude v budoucnu třeba doplnit mezery ve vzdělání dotčených žáků a zabránit jejich dlouhodobým následkům.¹²⁶ Podle studie společnosti Nielsen Admosphere *Vzdělávání v době pandemie* se většina (64 %) dotazovaných rodičů žáků českých základních a středních škol domnívá, že se jejich dítě při uzavření školy naučilo méně než při prezenční výuce. Některým žákům ale distanční forma vyhovuje, podle pětiny rodičů dokonce více než prezenční výuka. 8 % rodičů uvedlo, že se jejich dítě podle

¹²¹ MŠMT. *Metodické doporučení pro vzdělávání distančním způsobem* [online]. 23. 9. 2020. Praha [cit. 15. 2. 2022]. Dostupné z: https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2020/09/metodika_DZV__23_09_final.pdf. s. 3.

¹²² *Kvalita a efektivita vzdělávání a vzdělávací soustavy ve školním roce 2020/2021: Výroční zpráva České školní inspekce* [online]. Praha: Česká školní inspekce, 2021. [cit. 15. 2. 2022]. ISBN 978-80-88087-65-6. Dostupné z: https://www.csicr.cz/CSICR/media/Elektronicke-publikace/2021/Vyrocní_zprava_Ceske_skolni_inspekce_2020_2021/html5/index.html?pn=1. s. 264.

¹²³ Tamtéž, s. 270.

¹²⁴ DUFFEK, V., et al. K jádru učitelské práce: o didaktickém přístupu učitelů k učebním úlohám v době koronakrizy (průzkum mezi plzeňskými učiteli). *Pedagogická orientace* [online]. 2020, roč. 30, č. 2, s. 184–191 [cit. 15. 2. 2022]. ISSN 1805-9511. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/pedor/article/view/14138/11811>. s. 189–190.

¹²⁵ REIMERS, F., SCHLEICHER, A. *Schooling Disrupted, Schooling Rethought. How the Covid-19 Pandemic Is Changing Education* [online]. Paříž: OECD, 2020. [cit. 15. 2. 2022]. Dostupné z: https://read.oecd-ilibrary.org/view/?ref=133_133390-1rtuknc0hi&title=Schooling-disrupted-schooling-rethought-How-the-Covid-19-pandemic-is-changing-education. s. 3.

¹²⁶ Tamtéž, s. 10.

jejich názoru naučilo více než při běžném režimu a 21 % rodičů nezaznamenalo rozdíl.¹²⁷ Na to, abychom mohli jasně určit skutečné dopady na vzdělávací výsledky žáků druhého stupně základních škol (dále ZŠ), zatím nemáme dostatek relevantní evidence. Výsledky vzdělávání teprve budou zjišťovány na jaře roku 2022.¹²⁸ Jak se žákům učení v distanční výuce dařilo, záleželo zřejmě také na konkrétních podmínkách škol a jednotlivých žáků. To ukázalo i již proběhlé zkoumání dopadů uzavření českých škol na matematickou a čtenářskou gramotnost žáků pátých ročníků. Výzkumníci odhadli, že žáci za rok pandemie, to znamená přibližně 6 měsíců distanční výuky, ztratili v průměru tři měsíce učení. Podle reportu je to „znatelná, ale dohnatelná ztráta.“¹²⁹ Šetření v první vlně pandemie v Nizozemsku ukázala mnohem větší ztráty. Za osm týdnů uzavření škol bylo změřeno zhoršení odpovídající přibližně době uzavření. To znamená, že efektivita distanční výuky byla téměř nulová, žáci se naučili málo nebo skoro nic.¹³⁰ Na druhou stranu jiné zahraniční studie později došly k méně znepokojivým zjištěním. Například v USA výzkumná studie zjistila menší zhoršení výsledků oproti prezenční výuce než zmiňovaný výzkum gramotností žáků pátých tříd v ČR.¹³¹ Nicméně na výkon žáků má vliv velké množství proměnných. Školy byly uzavřeny různě dlouhou dobu, infrastruktura školství je odlišná, efektivita distančního vzdělávání se mohla v průběhu pandemie měnit a tak dále. Nemůžeme tedy závěry studií zobecňovat.

Množství osvojeného učiva při distanční výuce ve srovnání s prezenční formou ale není jediným ukazatelem kvality distančního vzdělávání. Česká školní inspekce sledovala ve výuce distančním způsobem aspekty charakterizující kvalitní školu. Vybraná hlediska vychází z modelu kvalitní školy, jímž ČŠI stanovila „kritéria pro hodnocení podmínek,

¹²⁷ NIELSEN ADMOSPHERE. Dopady distanční výuky očima rodičů: děti se toho naučí méně a výpadek školy se negativně projeví i na dalším vzdělávání. In: *Nielsen Admosphere* [online]. 13. 5. 2021 [cit. 15. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.nielsen-admosphere.cz/news/dopady-distančni-vyuky-ocima-rodicu-deti-se-toho-nauci-mene-a-vypadek-skoly-se-negativne-projevi-i-na-dalsim-vzdelavani>

¹²⁸ ANDRYS, O., et al. Průběžná zpráva o vyrovnávání nerovností ve vzdělávání ve školním roce 2021/2022. Přístupy škol ke snižování dopadů pandemie covid-19: Tematická zpráva [online]. Praha: Česká školní inspekce, 2021. [cit. 15. 2. 2022]. ISBN 978-80-88087-75-5. Dostupné z: https://www.csicr.cz/CSICR/media/Elektronicke-publikace/2021/TZ_vyrovnavani_nerovnosti_ve_vzdelavani_2021_2022/html5/index.html?pn=1. s. 6.

¹²⁹ KORBEL, V., PROKOP, D., MÜNICH, J. *Dopady pandemie covid-19 na žáky: Posun matematické a čtenářské gramotnosti žáků 5. tříd ZŠ* [online]. PAQ Research, 2021. [cit. 16. 2. 2022]. Dostupné z: https://88760faa-4149-467c-8d6a-46e154cd4c14.usrfi-les.com/ugd/88760f_355d58a183f94cafb33d5d48a0831be4.pdf

¹³⁰ ENGZELL, P., FREY, A., VERHAGEN, M. D. *Learning Loss Due to School Closures During the COVID-19 Pandemic*. [online]. 2. aktual. vydání, 2021. Aktualizováno 9. 2. 2021 [cit. 16. 2. 2022]. Dostupné z: <https://osf.io/preprints/socarxiv/ve4z7/>

¹³¹ KUHFIELD, M., et al. Learning during COVID-19: Reading and math achievement in the 2020-21 school year [online]. NWEA research, 2021. [cit. 16. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.nwea.org/content/uploads/2021/07/Learning-during-COVID-19-Reading-and-math-achievement-in-the-2020-2021-school-year.research-brief-1.pdf>

průběhu a výsledků vzdělávání (...)¹³² U některých můžeme v meziročním srovnání sledovat průměrnou změnu způsobenou distanční formou výuky.

Co se týče organizace hodin, bylo vyhodnoceno, že většině učitelů se dařilo výuku organizačně a metodicky dobře zvládnout. Přesto byl zaznamenán větší podíl hodin „s horšími charakteristikami organizace a metodického zvládnutí“, než bylo v předchozích letech sledováno u prezenční výuky. Nejvýraznější rozdíl byl v **míře spolupráce** mezi žáky. Na druhém stupni ve sledovaných letech spolupracovali žáci při prezenční výuce ve 40 % hospitovaných hodin. V případě distanční výuky spolupracovali pouze v 9 % hodin. Naopak pozitivní změna byla zaregistrována v **cílevědomém využívání názorných pomůcek ve výuce**.¹³³

Dalším porovnávaným hlediskem bylo **podporování tvořivosti, objevování a badatelství, experimentování a používání praktických příkladů**. Ve výuce realizované distančním způsobem „byly tyto znaky v jejím průběhu zaznamenány o něco méně často, než tomu bylo v hodinách prezenční výuky v předchozích školních letech.“

Změna byla registrována také v **zaměření na sociální a osobnostní rozvoj žáků, na mezilidské vztahy ve vzdělávacím procesu a na utváření atmosféry**. Pozitivní atmosféra v distanční výuce byla v navštívených hodinách srovnatelná s prezenční výukou. Atmosféra byla vyhodnocena jako příjemná v 71 % distančně realizovaných hodin (oproti 74 % v případě prezenční výuky). Zpráva přesto uvádí výrazný pokles zájmu žáků v hodinách distanční výuky. Česká školní inspekce konstatuje, že „oproti prezenční výuce je v její distanční formě obtížnější uchopit sociální a osobnostní rovinu vzdělávání a aktivizovat a motivovat především starší žáky (...)¹³⁴

Posledním kritériem bylo **hodnocení pokroku a výsledků žáků v průběhu výuky**. I v této oblasti můžeme pozorovat jisté zhoršení oproti prezenční výuce. Hodnocení v distanční výuce bylo o něco častěji pouze stručné nebo mělo formální charakter. Situace s hodnocením v českých školách ale není ideální ani v prezenční výuce.¹³⁵

Kromě těchto aspektů upozornila ČŠI na další problémy spojené s distanční výukou. Jmenovat můžeme například neochotu učitelů zjednodušit vyučovaný obsah či snížit jeho množství, velký počet neaprobovaných učitelů, či problémy s individualizací

¹³² ČŠI. Česká školní inspekce představila model kvalitní školy. In: *Česká školní inspekce* [online]. 9. 6. 2015 [cit. 17. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.csicr.cz/cz/Aktuality/Ceska-skolni-inspekce-predstavila-model-kvalitni-s>

¹³³ *Kvalita a efektivita vzdělávání a vzdělávací soustavy ve školním roce 2020/2021: Výroční zpráva České školní inspekce* [online]. Praha: Česká školní inspekce, 2021. [cit. 15. 2. 2022]. ISBN 978-80-88087-65-6. Dostupné z: https://www.csicr.cz/CSICR/media/Elektronicke-publikace/2021/Vyrocní_zprava_Ceske_skolni_inspekce_2020_2021/html5/index.html?pn=1. s. 75.

¹³⁴ Tamtéž, s. 76.

¹³⁵ Tamtéž, s. 76–77.

a poskytováním podpůrných opatření žákům se SVP. Všechny tyto nedostatky mají společně s dalšími negativní dopady na efektivitu distančního vzdělávání.¹³⁶

Česká školní inspekce se evaluací distanční výuky zabývala již ve školním roce 2019/2020. Ve výroční zprávě zhodnotila, že mnoho škol se s nepříznivou situací vyrovnalo úspěšně a dle svých možností dělá vše pro zajištění efektivity distanční výuky. I přes výše jmenované nedostatky byla distanční výuka ve školním roce 2020/2021 hodnocena jako výrazně **kvalitativně lepší, oproti předešlému školnímu roku**. V některých ohledech je sice distanční výuka v porovnání s prezenční horší, ve srovnání s prvními pokusy o realizaci distanční výuky se ale školy v průměru výrazně zlepšily. Zlepšila se například technická vybavenost škol, školy častěji přizpůsobily rozvrhy hodin distanční výuce, kombinovaly synchronní a asynchronní způsob vyučování, sjednotily využívanou platformu a podobně. Posun nastal i v kompetencích učitelů a v míře zapojení žáků do výuky.¹³⁷ Lze konstatovat, že kvalita distanční výuky závisí velkou měrou také na vedení školy, na vzájemné podpoře mezi kolegy a jejich spolupráci, na zpětné vazbě a komunikaci.¹³⁸ S tvrzením, že se distanční výuka na podzim roku 2020 oproti jaru zlepšila souhlasí i autoři výzkumu *Distanční výuka na jaře a na podzim*. Ti došli k závěru, že se zlepšila komunikace škol se žáky, vybavení žáků technikou i hodnocení žáků ve výuce (častěji bylo využíváno slovní hodnocení). Zvýšil se průměrný čas strávený učením i množství úkolů a probírané látky, přesto si však méně rodičů stěžovalo na přetěžování žáků.¹³⁹

2.4 Následky uzavření škol

Tak dlouhé uzavření škol, jaké jsme zažili v posledních dvou letech, má nesčetné množství následků v mnoha oblastech lidského života. Některé se projevují už nyní, jiné budeme pozorovat ve vzdálenější budoucnosti. Zmínit můžeme například **negativní následky** pro ekonomiku nebo možné dopady na fyzické, psychické a sociální zdraví žáků, učitelů i rodičů. Negativní jsou také již zmiňované případné mezery v osvojeném učivu, ve znalostech,

¹³⁶ *Kvalita a efektivita vzdělávání a vzdělávací soustavy ve školním roce 2020/2021: Výroční zpráva České školní inspekce* [online]. Praha: Česká školní inspekce, 2021. [cit. 15. 2. 2022]. ISBN 978-80-88087-65-6. Dostupné z: https://www.csicr.cz/CSICR/media/Elektronicke-publikace/2021/Vyrocní_zprava_Ceske_skolni_inspekce_2020_2021/html5/index.html?pn=1

¹³⁷ Tamtéž, s. 85.

¹³⁸ *Kvalita a efektivita vzdělávání a vzdělávací soustavy ve školním roce 2020/2021: Výroční zpráva České školní inspekce* [online]. Praha: Česká školní inspekce, 2021. [cit. 15. 2. 2022]. ISBN 978-80-88087-65-6. Dostupné z: https://www.csicr.cz/CSICR/media/Elektronicke-publikace/2021/Vyrocní_zprava_Ceske_skolni_inspekce_2020_2021/html5/index.html?pn=1

¹³⁹ KORBEL, V., PROKOP, D. Distanční výuka na jaře a na podzim: Výsledky reprezentativního kvantitativního výzkumu 2020 [online]. PAQ Research, 2021. [cit. 16. 2. 2022]. Dostupné z: <https://drive.google.com/file/d/1k4QZVuyCy0U-WIZvaCE1JsMj7LqxjP6d/view>

dovednostech, postojích a hodnotách některých žáků. Změna formy výuky také způsobila, že se rozdily mezi žáky způsobené odlišným domácím zázemím a motivací ještě prohloubily.¹⁴⁰

Na druhou stranu pandemie poukázala na mnoho dlouhodobě problematických míst ve vzdělávacím systému a **umožnila tak pohyb směrem ke zlepšení**. Pokud se školám podaří vhodně reflektovat a využít zkušenosti s distanční výukou, může tato nenadálá a pro všechny jistě náročná doba vést ke zkvalitnění výuky i v běžném režimu. Díky osvojení digitálních kompetencí a vyzkoušení nových možností a způsobů, jak využít digitální technologie ve výuce, může být pro mnohé učitele snadnější a přijatelnější využívat je i ve standardním režimu.

Kvůli přechodu na distanční formu vzdělávání bylo potřebné **zamýšlet se nad vzdělávacím obsahem**. Na mnohých školách vedly úvahy k určení priorit a snížení nároků.¹⁴¹ Zvýšenou pozornost bylo třeba věnovat výběru učiva pro prezenční výuku, aby se podařilo co nejlépe kompenzovat negativní dopady pandemie na vzdělávání některých žáků. K tomuto účelu vydalo MŠMT společně s ČŠI a NPI ČR *Metodické doporučení pro práci se vzdělávacím obsahem ve školním roce 2021/2022*.¹⁴² Podle slov ústředního školního inspektora ČŠI Tomáše Zatloukala bude třetina škol podstatně měnit svůj vzdělávací obsah.¹⁴³

Impuls k dalšímu zamýšlení nad obsahem vzdělávání přináší **revize Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání** (dále RVP ZV) týkající se digitální oblasti. Ta vznikla a byla schválena ve stejnou dobu, kdy propukla pandemie a mnoho lidských činností se přesunulo do online prostředí.¹⁴⁴ Nejzásadnějšími změnami v RVP ZV v digitální oblasti je přidání digitálních kompetencí jako kompetencí klíčových a vzdělávací oblasti informatika, která nahrazuje oblast informační a komunikační technologie. Mění se charakteristika oblasti, její obsah i minimální hodinová dotace. Změny se projeví také u prostorových a materiálních podmínek, připojení k internetu začalo být považováno za

¹⁴⁰ ANDRYS, O., et al. Průběžná zpráva o vyrovnávání nerovností ve vzdělávání ve školním roce 2021/2022. Přístupy škol ke snižování dopadů pandemie covid-19: Tematická zpráva [online]. Praha: Česká školní inspekce, 2021. [cit. 15. 2. 2022]. ISBN 978-80-88087-75-5. Dostupné z:

https://www.csicr.cz/CSICR/media/Elektronicke-publikace/2021/TZ_vyrovnavani_nerovnosti_ve_vzdelavani_2021_2022/html5/index.html?pn=1

¹⁴¹ *Kvalita a efektivita vzdělávání a vzdělávací soustavy ve školním roce 2019/2020: Výroční zpráva České školní inspekce* [online]. Praha: Česká školní inspekce, 2020. [cit. 17. 2. 2022]. ISBN 978-80-88087-43-4. Dostupné z: [https://www.csicr.cz/cz/Aktuality/Kvalita-a-efektivita-vzdelavani-a-vzdelavaci-s-\(4\)](https://www.csicr.cz/cz/Aktuality/Kvalita-a-efektivita-vzdelavani-a-vzdelavaci-s-(4)), s. 316.

¹⁴² ČŠI, NPI ČR, MŠMT. *Metodické doporučení pro práci se vzdělávacím obsahem ve školním roce 2021/2022* [online]. 24. 8. 2021. Praha [cit. 17. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/msmt-vydava-metodicke-doporučení-jak-pracovat-se-vzdelavacim-obsahem-ve-skolnim-roce-2021-2022/>.

¹⁴³ Konference k distančnímu vzdělávání 2021 - Živé vysílání [Den 1]. In: *Youtube* [online]. 23. 6. 2021 [cit. 18. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=u5dlhIN5Me0>. Kanál uživatele Praha školská.

¹⁴⁴ NPI ČR. *Revize rámcových vzdělávacích programů*. In: *Revize.rvp.cz* [online]. [cit. 18. 2. 2022]. Dostupné z: <https://revize.rvp.cz/>

zcela nezbytné. Tyto úpravy se zásadně dotýkají i ostatních vzdělávacích oblastí. Učitelé všech předmětů musí cíleně rozvíjet digitální kompetence žáků ve vztahu k obsahu daného předmětu. Důraz na propojování učiva s digitálními technologiemi je viditelný i u průřezových témat.¹⁴⁵ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy odůvodňuje tyto proměny následovně: “Vzhledem k rozšíření digitálních technologií a k tomu, co vše dnes digitální technologie ovlivňují, není možné dále rozvíjet koncept izolované vzdělávací oblasti, která poskytuje servis ostatním vzdělávacím oblastem.”¹⁴⁶ Kvůli úpravě minimální časové dotace oboru informatika z jedné hodiny na čtyři byla dotace tří vzdělávacích oblastí naopak o jednu hodinu snížena. Jedná se o oblasti Člověk a společnost, Člověk a příroda a Umění a kultura.¹⁴⁷ Změna se dotýká také obsahu (očekávaných výstupů) zmiňovaných oblastí. Podle MŠMT došlo k „odstranění duplicit, vyřazení obsahu založeného na encyklopedických znalostech, vyřazení obsahu považovaného za příliš obtížný, vyřazení obsahu, k jehož naplnění nemusejí mít školy vhodné podmínky, a vyřazení obsahu nárokovajícího si pouze dílčí znalosti.”¹⁴⁸ Národní pedagogický institut ČR podal konkrétnější odůvodnění jednotlivých redukcí v očekávaných výstupech.¹⁴⁹

Revize RVP ZV vyvolaly řadu nesouhlasných reakcí. Například Asociace učitelů občanské výchovy a společenských věd (Občankáři) zveřejnila nesouhlasné stanovisko profesních a odborných organizací. Stanovisko podepsané třinácti organizacemi bylo zasláno otevřeným dopisem MŠMT.¹⁵⁰ Občankáři se ohrazují proti netransparentnosti a chybějící spolupráci s veřejností a odborníky na vytváření revizí, proti redukcí obsahu a časové dotace vzdělávacích oblastí.¹⁵¹ Ze společné debaty v závěru Letní školy občankářů 2021 vyplývá, že zúčastnění učitelé nejsou proti propojování obsahu předmětů s digitálními technologiemi a podporují požadavek na rozvoj digitálních kompetencí. Nejsou ale spokojeni s tím, že byla snížena už tak nedostatečná časová dotace vzdělávací oblasti Člověk a společnost, a že

¹⁴⁵ MŠMT. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. Praha: MŠMT, 2021. [cit. 18. 2. 2022]. Dostupné z: <https://revize.edu.cz/files/rvp-zv-2021-s-vyznaceny-mi-zmenami.pdf>

¹⁴⁶ MŠMT, NPI ČR. Přehled změn v RVP ZV. In: *Revize.edu.cz* [online]. [cit. 18. 2. 2022]. Dostupné z: <https://revize.edu.cz/prehled-zmen-v-rvp-zv>

¹⁴⁷ MŠMT. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. Praha: MŠMT, 2021. [cit. 18. 2. 2022]. Dostupné z: <https://revize.edu.cz/files/rvp-zv-2021-s-vyznaceny-mi-zmenami.pdf>. s. 147.

¹⁴⁸ MŠMT, NPI ČR. Přehled změn v RVP ZV. In: *Revize.edu.cz* [online]. [cit. 18. 2. 2022]. Dostupné z: <https://revize.edu.cz/prehled-zmen-v-rvp-zv>

¹⁴⁹ NPI ČR. *Podrobný přehled redukcí vzdělávacího obsahu* [online]. NPI ČR, 2021. [cit. 18. 2. 2022]. Dostupné z: <https://revize.edu.cz/files/npi-podrobne-vysvetleni-redukci-ocekavanych-vystupu-rvp-zv-03-03-2021.pdf>

¹⁵⁰ ASOCIACE UČITELŮ OBČANSKÉ VÝCHOVY a SPOLEČENSKÝCH VĚD. Společné stanovisko profesních a odborných organizací k revizi RVP ZV In: *Občankáři* [online]. 17. 2. 2021 [cit. 18. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.obcankari.cz/spolecne-stanovisko-profesnich-odbornych-organizaci-k-revizi-rvp-zv>

¹⁵¹ Tamtéž.

očekávané výstupy byly nevhodně redukovány.¹⁵² Podobně se na svém blogu vyjádřil Robert Čapek, didaktik, školní psycholog a autor několika pedagogických publikací. V příspěvku kriticky hodnotí neodůvodněnost a „nesmyslnost“ škrtů podle něj klíčových očekávaných výstupů vzdělávacího oboru výchova k občanství.¹⁵³ Nesouhlasné je i stanovisko spolku Pedagogická komora, změny jsou podle spolku nekoncepční a nepromyšlené.¹⁵⁴ Česká sekce Mezinárodní společnosti pro výchovu uměním (INSEA)¹⁵⁵ ve svém stanovisku k revizi vyjadřuje pochopení nutnosti inovace v digitální oblasti, zároveň však také nesouhlas s redukcí obsahu a hodinové dotace vzdělávací oblasti Umění a kultura.¹⁵⁶

Brdička zdůrazňuje důležitost rozvoje digitální gramotnosti u mladých lidí pro řešení důležitých problémů, kterým dnes lidstvo čelí. Úpravy, které navrhuje malá revize RVP ZV, podle něj stále nejsou dostatečné. Chybí podle něj „takové komponenty digitální gramotnosti, jako je nové pojetí mediální gramotnosti, digitální občanství nebo digitální wellbeing (...)“ Na druhou stranu Brdička konstatuje, že současná situace je pro implementaci systémové změny příznivá. Učitelé díky zkušenostem s distančním vzděláváním významně rozvinuli své digitální kompetence. Žáci zase chápou důležitost jejich osvojení a považují technologie za součást každodenního života.¹⁵⁷ Zkušenosti získané v době pandemie tedy mohou být pro realizaci změn uvedených v revidovaném RVP ZV i dalších systémových revizích kurikula velmi užitečné. Pro skutečnou reformu ve vzdělávání je podstatné, jak k ní přistupují samotní učitelé, žáci i jejich rodiče. Pandemie nepochybně ukázala veřejnosti, že digitální kompetence jsou pro život ve 21. století nepostradatelné a upozornila na nedostatky vzdělávacího systému v této oblasti. Jako problematické se tedy jeví pouze způsob, jakým byly změny komunikovány a fakt, že budou provedeny na úkor jiných, neméně důležitých oblastí.

Distanční výuka dala také **podnět k proměně zaběhlých způsobů hodnocení žáků**. Jak už bylo uvedeno výše, hodnocení žákovských výsledků je problematické i v prezenční výuce. Zkušenosti s hodnocením v distanční formě vzdělávání tuto problematiku odkryly a způsobily, že byla hodnocení věnována velká pozornost. *Metodické doporučení pro*

¹⁵² Petra Slámová a Petr Čáp: Společná debata a tvorba stanoviska k revizím RVP: Co přinesly revize RVP? In: *Youtube* [online]. 10. 9. 2021 [cit. 18. 2. 2022]. Dostupné z:

<https://www.youtube.com/watch?v=luh8RWeVB4A&t=1s>. Kanál uživatele OBČANKÁŘI.

¹⁵³ ČAPEK, R. *Liný učitel a škrtý v RVP ZV, díl 1.: Výchova k občanství* [online]. 4. 2. 2021 [cit. 18. 2. 2022]. Dostupné z: <https://robertcapek.cz/liny-ucitel-a-skrty-v-rvp-zv-dil-1-vychova-k-obcanstvi/>

¹⁵⁴ PEDAGOGICKÁ KOMORA. Revize RVP ZV. In: *Pedagogická komora* [online]. 25. 7. 2021 [cit. 18. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.pedagogicka-komora.cz/2021/02/aktualni-tema-revize-rvp-zv.html>

¹⁵⁵ International Society for Education through Art.

¹⁵⁶ ČESKÁ SEKCE INSEA. Nesouhlasné stanovisko k revizím RVP ZV. In: *Insea.cz* [online]. 23. 2. 2021 [cit. 18. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.insea.cz/nesouhlasn%C3%A9-stanovisko-k-reviz%C3%ADm-rv>

¹⁵⁷ BRDIČKA, B. Digitální gramotnost jako katalyzátor systémových změn. In: *Metodický portál RVP* [online]. 15. 11. 2021 [cit. 20. 2. 2022]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/23042/DIGITALNI-GRAMOTNOST-JAKO-KATALYZATOR-SYSTEMOVYCH-ZMEN.html>

vzdělávání distančním způsobem poukazuje na potřebu častějšího využití formativního hodnocení a sebehodnocení žáků kvůli změně formy výuky.¹⁵⁸ Školám bylo také doporučeno upravit způsob hodnocení na vysvědčení v pololetí 2020/2021. Bylo navrženo použít slovní hodnocení nebo jeho kombinace s klasifikací. Hodnocení by mělo brát v úvahu specifické podmínky jednotlivých žáků a mít především podpurný motivující charakter.¹⁵⁹ Česká školní inspekce uvádí, že v důsledku distančního vzdělávání více než polovina škol mění způsob hodnocení a počet učitelů, kteří zavádí změny se v průběhu zkoumaného období ještě zvýšil.¹⁶⁰ Navázat na zkušenosti s hodnocením z období distanční výuky radí také *Metodické doporučení pro práci se vzdělávacím obsahem ve školním roce 2021/2022*.¹⁶¹

Positivní změnu by mohlo přinést i **využití nabytých zkušeností s komunikací s rodiči**. Distanční výuka ukázala rodičům i učitelům, jak velký význam má vzájemná komunikace. Školy mají možnost identifikovat slabá místa a poučit se ze zkušeností s dobře či špatně fungující komunikací s rodiči.¹⁶² Distanční výuka také poukázala na důležitost běžné prezenční výuky a všechny výhody, které přináší, což by ve výsledku mohlo vést k vyšší podpoře škol veřejností.¹⁶³

V důsledku pandemie budou mít školy také **více finančních prostředků na potřebnou modernizaci vybavení**. Rozvoj ve vybavenosti škol digitálními technologiemi bude finančně podpořen z fondu Evropské unie v rámci Národního plánu obnovy. Školám budou poskytnuty finanční prostředky na pořízení digitálních učebních pomůcek a na snížení nerovností mezi žáky způsobené chybějícím technickým vybavením.¹⁶⁴

Distanční forma výuky by navíc mohla být v určité podobě zachována a **obohatit na stálo vzdělávací nabídku škol** a umožnit lépe reagovat na potřeby jednotlivých žáků. Pro některé žáky může být distanční výuka vhodnou formou. Jedná se například o žáky nadané,

¹⁵⁸ MŠMT. *Metodické doporučení pro vzdělávání distančním způsobem* [online]. 23. 9. 2020. Praha [cit. 20. 12. 2021]. Dostupné z: https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2020/09/metodika_DZV__23_09_final.pdf. s. 17.

¹⁵⁹ ČŠI, MŠMT. *Doporučení pro školy k hodnocení na vysvědčení za 1. pololetí 2020/2021* [online]. Aktualizováno 8. 1. 2021. Praha [cit. 20. 2. 2022]. Dostupné z: https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2021/01/Doporučení_hodnoceni_na_vysvedceni-1.pdf

¹⁶⁰ *Kvalita a efektivita vzdělávání a vzdělávací soustavy ve školním roce 2020/2021: Výroční zpráva České školní inspekce* [online]. Praha: Česká školní inspekce, 2021. [cit. 15. 2. 2022]. ISBN 978-80-88087-65-6. Dostupné z: https://www.csicr.cz/CSICR/media/Elektronicke-publikace/2021/Vyrocní_zprava_Ceske_skolni_inspekce_2020_2021/html5/index.html?pn=1. s. 294–295.

¹⁶¹ ČŠI, NPI ČR, MŠMT. *Metodické doporučení pro práci se vzdělávacím obsahem ve školním roce 2021/2022* [online]. 24. 8. 2021. Praha [cit. 17. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/msmt-vydava-metodicke-doporučení-jak-pracovat-se-vzdelavacim-obsahem-ve-skolnim-roce-2021-2022/>. s. 4–5.

¹⁶² Tamtéž, s. 5.

¹⁶³ SCHLEICHER, A. *The Impact of COVID-19 on Education: Insights From Education at a Glance 2020* [online]. Paříž: OECD, 2020. [cit. 10. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/education/the-impact-of-covid-19-on-education-insights-education-at-a-glance-2020.pdf>. s. 20–22. s. 19.

¹⁶⁴ MŠMT. MŠMT pošle školám peníze na digitalizaci. In: *Edu.cz* [online]. [cit. 20. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/msmt-posle-skolam-penize-na-digitalizaci/>

dlouhodobě nemocné, pobývající v zahraničí a tak podobně. Proto vyhlásilo MŠMT Pokusné ověřování obsahu, metod a organizace kombinovaného vzdělávání v základních a středních školách. Kombinovaným vzděláváním je zde myšleno kombinování prezenční a distanční formy s tím, že organizace může být provedena mnoha různými způsoby. Například může být distanční výuka realizována v určeném čase (kupříkladu jeden den v týdnu, několik týdnů za pololetí atd.), může být využita jen pro určitý obsah (některé předměty, úlohy atd.), organizace může být také zcela individualizovaná.¹⁶⁵

Distanční vzdělávání kromě mnoha negativních následků přispělo ke **zlepšení a osvojení řady kompetencí učitelů i žáků**, poskytlo mnoho příležitostí ke zkvalitnění výuky a zapříčinilo i **posun v digitální vybavenosti škol a znevýhodněných žáků**. Kromě toho někteří učitelé zmiňují i **zlepšení spolupráce ve sboru**, semknutí a vyšší solidaritu mezi kolegy.¹⁶⁶

¹⁶⁵ MŠMT. Vyhlášení pokusného ověřování obsahu, metod a organizace kombinovaného vzdělávání v základních a středních školách. In: *MŠMT* [online]. Aktualizováno 26. 9. 2021 [cit. 22. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/vyhlaseni-pokusneho-overovani-kombinovaneho-vzdelavani>

¹⁶⁶ Konference k distančnímu vzdělávání 2021 - Živé vysílání |Den 1|. In: *Youtube* [online]. 23. 6. 2021 [cit. 18. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=u5dlhIN5Me0>. Kanál uživatele Praha školská.

3 Vedení výuky distančním způsobem

Výuka na dálku mohla být učiteli realizována různými způsoby. Vzhledem k tomu, že přechod k distanční výuce nebyl předem plánovaný, nebylo v případě některých žáků z různých důvodů možné využívat digitálních technologií. V takových případech učitelé využívali předávání učiva jiným způsobem, například bezkontaktně v obálce nebo telefonicky.¹⁶⁷ V případě žáků, kterým v učení se s ICT nebránily vážné překážky bylo možné využívat digitální zařízení online či off-line. Online výuka má bezesporu nejvíce možností efektivního využití.

Ve výuce na dálku, stejně tak jako u běžného prezenčního vyučování, je podstatné, **jak učitel vnímá svoji úlohu, úlohu žáka i učiva**. V pedagogice se hovoří o opozici přístupu transmisivního a konstruktivního. V souvislosti s využíváním informačních a komunikačních technologií ve vzdělávání můžeme přidat ještě takzvaný konektivismus.

Učitel, který k výuce přistupuje **transmisivně**, považuje žáka za objekt vyučování. Role učitele spočívá v tom, aby žákům předal již hotové poznatky. Žáci si mají poznatky osvojit, aktivně s nimi ale nijak nepracují, může chybět hlubší pochopení významu a souvislostí.¹⁶⁸ Brdička hovoří o přístupu instruktivním, kdy učitel řídí aktivitu žáka, který pouze plní pokyny. Instruktivní přístup je podle něj někdy nezbytný a vhodný pro určitý školní obsah. Podle Brdičky lze pro instruktivní typ úloh jednoduše využít digitální technologie, což usnadní práci učiteli. Je však třeba mít na paměti značnou omezenost tohoto přístupu a nevyužívat jej, pokud to není nezbytné.¹⁶⁹ Navíc, jak upozorňuje Brdička, není možné v distanční formě výuky přímo řídit učební aktivitu žáků, protože učitel neví vše, co žák při výuce dělá, popřípadě, zda je u počítače opravdu on.¹⁷⁰ Příkladem instruktivního využití aplikací na internetu může být zadání kvízu v aplikaci Kahoot nebo Quizlet či test s využitím softwaru Socrative.

Dnes je oproti transmisivnímu přístupu preferovaný **konstruktivismus**. Pojem konstruktivismus zahrnuje množství odlišných teorií. Obecně však můžeme říci, že v těchto teoriích je žák považován za aktivní subjekt učení, pracuje s učivem a se svými existujícími prekoncepty. Učitel bere v úvahu žakovu předešlou zkušenost a jeho individuální předpoklady. Konstruktivismus klade důraz na interakci žáka se svým okolím.¹⁷¹ Aktivitu žáků ve výuce s digitálními technologiemi lze založit také na principu konstruktivismu, jedná se však

¹⁶⁷ Kvalita a efektivita vzdělávání a vzdělávací soustavy ve školním roce 2019/2020: Výroční zpráva České školní inspekce [online]. Praha: Česká školní inspekce, 2020. [cit. 7. 3. 2022]. ISBN 978-80-88087-43-4. Dostupné z: [https://www.csicr.cz/cz/Aktuality/Kvalita-a-efektivita-vzdelavani-a-vzdelavaci-s-\(4\)](https://www.csicr.cz/cz/Aktuality/Kvalita-a-efektivita-vzdelavani-a-vzdelavaci-s-(4)), s. 306.

¹⁶⁸ KALHOUS, Z., OBST, O., et al. *Školní didaktika*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-253-x. s. 49.

¹⁶⁹ BRDIČKA, B. *Role internetu ve vzdělávání: studijní materiál pro učitele snažící se uplatnit moderní technologie ve výuce*. Kladno: AISIS, 2003. ISBN 80-239-0106-0. s. 50–52.

¹⁷⁰ Tamtéž, s. 52.

¹⁷¹ KALHOUS, Z., OBST, O., et al. *Školní didaktika*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-253-x. s. 49.

o odlišný typ aplikací. Zatímco pro instruktivní úlohy jsou využívány aplikace zprostředkující testy či jednoduchá cvičení, pro konstrukci znalostí žáky jsou vhodnější aplikace, kde může žák být aktivní a třeba něco sám tvořit.¹⁷² Příkladem může být vymýšlení příběhů a jejich ztvárnění pomocí komiksu v aplikaci jako je například Storyboardthat nebo kupříkladu interaktivní práce s historickými mapami na webové stránce Old Maps Online. Pro práci s prekoncepty žáků mohou být vhodné online nástroje pro vytváření myšlenkových map jako například Coggle nebo slovních mraků například na webu ABCya.

Konektivismus staví na konstruktivismu, k němuž přidává důraz na počítačové sítě, internet a komunitní učení.¹⁷³ Znalosti jsou učícími se konstruovány za pomoci online prostředí na základě aktivní interakce se společností. Konektivismus zdůrazňuje význam schopnosti práce s informacemi, jejich hodnocení a schopnosti nahlížet problematiku z různých úhlů. To umožňuje také internacionální charakter internetu. V online prostředí se žáci mohou setkat s mnoha odlišnými přístupy, myšlenkami, kulturami a tak dále. „V konektivismu dochází ke spojení intelektuálního a sociálního kapitálu.“¹⁷⁴ Každý jedinec si aktivně buduje svou jedinečnou a proměnlivou síť znalostí vycházející z jeho zkušeností, z různých informačních zdrojů a z interakce v komunitě.¹⁷⁵ Pro vzdělávání založeném na principech konektivismu je vhodné využívat různé sociální sítě na internetu.¹⁷⁶

Učitelé by si měli být vědomi, jak oni sami přistupují k výuce. Výuka v online prostředí má svá specifika, v mnohém se liší od toho, co učitelé běžně znají a využívají. Proto je potřeba kriticky přemýšlet o zaběhlých postupech, metodách i pojetích výuky. Jak výstižně shrnuje specifika vzdělávání online Michal Černý: „(...) musíme stará témata promýšlet novým způsobem (například učební prostředí), (...) některé oblasti vzdělávání, jeho metody a způsoby musí být zcela nově koncipovány a staré opuštěny.“¹⁷⁷

Internet může být ve vzdělávání použit mnoha způsoby. Brdička jmenuje například využití internetu jako stroje na učení, zdroje informací, komunikačního nástroje, pomocníka učitele nebo pomocníka studenta.¹⁷⁸ Využitím internetu jako **stroje na učení** je

¹⁷² BRDIČKA, B. *Role internetu ve vzdělávání: studijní materiál pro učitele snažící se uplatnit moderní technologie ve výuce*. Kladno: AISIS, 2003. ISBN 80-239-0106-0. s. 50–56.

¹⁷³ ČERNÝ, M., CHYTKOVÁ, D., MAZÁČOVÁ, P., ŠIMKOVÁ, G. *Distanční vzdělávání pro učitele*. Brno: Flow, 2015. ISBN 978-80-905480-7-7. s. 21–24.

¹⁷⁴ Tamtéž, s. 24.

¹⁷⁵ BRDIČKA, B. Konektivismus - teorie vzdělávání v prostředí sociálních sítí. In: *Metodický portál RVP* [online]. 2. 9. 2008 [cit. 9. 3. 2022]. Dostupné z: <https://spomocnik.rvp.cz/clanek/10357/KONEKTIVISMUS---TEORIE-VZDELAVANI-V-PROSTREDI-SOCIALNICH-SITI.html>

¹⁷⁶ ČERNÝ, M., CHYTKOVÁ, D., MAZÁČOVÁ, P., ŠIMKOVÁ, G. *Distanční vzdělávání pro učitele*. Brno: Flow, 2015. ISBN 978-80-905480-7-7. s. 23.

¹⁷⁷ ČERNÝ, M. *Pedagogicko-psychologické otázky online vzdělávání*. Brno: Masarykova univerzita, 2018. ISBN 978-80-210-8925-9. s. 9.

¹⁷⁸ BRDIČKA, B. *Role internetu ve vzdělávání: studijní materiál pro učitele snažící se uplatnit moderní technologie ve výuce*. Kladno: AISIS, 2003. ISBN 80-239-0106-0. s. 26-41.

myšlena situace, kdy se žák učí sám se strojem, jeho aktivita je řízena programem (instruktivní typ aplikace).¹⁷⁹ Využití internetu jako **zdroje informací** je ze zřejmých důvodů značně problematické. Internet může sloužit jako zdroj informací pro učitele. Brdička doporučuje, aby každý učitel měl „svůj oblíbený a ověřený zdroj specializovaných odborných informací.“¹⁸⁰ Internet jako zdroj mohou pro své učení využívat i sami žáci. V tom případě je třeba, aby věděli, kde a jak informace vyhledat. Mnohem složitější a důležitější je ale naučit žáky rozpoznat důvěryhodnost informací, umět je vhodně zpracovat a využít. Velkou výhodou je v tomto užití internetu znalost anglického jazyka.¹⁸¹ Jako **komunikační nástroj** může být internet využit nejen ke komunikaci žáků a učitele a žáků mezi sebou, potenciál má i využití pro komunikaci s mimoškolním prostředím. Žáci mohou například elektronickou poštou komunikovat s odborníky na probírané téma či s žáky z odlišného kulturního prostředí.¹⁸² Taková komunikace může být pro výuku velmi obohacující a také motivující pro žáky, je ale potřeba zvažovat její bezpečnost. Výhodou emailové komunikace je možnost jejího využití i se špatným připojením. Naopak chat není pro výuku tak vhodný, protože komunikace často kvůli rušivým faktorům odbíhá od tématu a není pak pro nikoho užitečná. Využití chatu pro výukovou komunikaci je tedy třeba promyslet a připravit.¹⁸³ Internet může být **pomocníkem učitele** v tom smyslu, že mu poskytuje informace, zprostředkovává kontakt s kolegy, může přinášet i profesní rozvoj, navíc může být zdrojem metodické pomoci a služeb pro budování výukového prostředí.¹⁸⁴ **Pomocníkem studenta** může být internet také mnoha rozličnými způsoby. Kromě již jmenovaných služeb mohou žáci využít například služeb zprostředkujících pomoc a rady dalších osob na internetu. Zde je také důvod obávat se o bezpečí žáků. Ti by měli být dobře informováni o možných rizicích a jejich činnost na internetu vhodně monitorována dospělým.¹⁸⁵

Když byly školy z rozhodnutí vlády uzavřeny, museli se učitelé rychle, a nejlépe společně, rozhodnout, jaké **digitální nástroje** budou využívat pro realizaci výuky online. Bylo třeba vybrat nástroje pro komunikaci a sdílení materiálů s žáky, jejich rodiči i mezi učiteli. Dále vybrat, jaké nástroje jsou vhodné pro podporu výuky na dálku, to znamená pro vytváření digitálních výukových materiálů, procvičování a testování, pro vizualizaci a celkově nástroje, které učiní výuku interaktivnější.

¹⁷⁹ BRDIČKA, B. *Role internetu ve vzdělávání: studijní materiál pro učitele snažící se uplatnit moderní technologie ve výuce*. Kladno: AISIS, 2003. ISBN 80-239-0106-0, s. 26–28.

¹⁸⁰ Tamtéž, s. 29.

¹⁸¹ Tamtéž, s. 29–34.

¹⁸² Tamtéž, s. 35–37.

¹⁸³ Tamtéž, s. 37.

¹⁸⁴ Tamtéž, s. 38–39.

¹⁸⁵ Tamtéž, s. 40–41.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy doporučilo, aby byla v rámci školy využívána **jednotná komunikační platforma**.¹⁸⁶ Při výběru bylo vhodné zvažovat dosavadní zkušenosti pedagogického sboru školy s danou platformou, její uživatelskou přívětivost, nákladnost a bezpečnost jejího využití.¹⁸⁷ Pro usnadnění výběru vytvořili dobrovolníci tabulku, která porovnává důležité vlastnosti videokonferenčních nástrojů.¹⁸⁸ Doporučeno bylo využívat „školní informační systémy (např. *Bakaláři, Škola OnLine, Edupage, Edookit, iŠkola atp.*), systémy pro řízení výuky (*learning management systems – LMS, např. MS Teams, Google Classroom, Moodle*) či cloudové balíčky pro komunikaci a spolupráci (např. *G-Suit pro školství, Office 365 Education*).“¹⁸⁹ LMS mohou být pro výuku vhodné pro své rozmanité možnosti a přehlednost a relativní technickou nenáročnost. LMS umožňují vkládání různých učebních úloh, nabízejí nástroje pro ověřování znalostí a zpětnou vazbu, poskytují prostředí pro komunikaci a tak dále.¹⁹⁰

Jednotnost, nebo alespoň omezení množství využívaných nástrojů, je velmi důležitá proto, aby se předešlo zbytečnému organizačnímu zmatku. Při využití mnoha rozličných nástrojů se navíc žáci a mnohdy i jejich rodiče museli naučit všechny tyto nástroje ovládat. Jednotnost využívaných softwarových nástrojů se v průběhu období distanční výuky zlepšila. Na začátku mimořádného období využívala jednotný systém pro výuku polovina základních škol. Ve školním roce 2020/2021 se podíl těchto škol zvýšil na 92 %.¹⁹¹

Kromě jednotnosti se změnilo i to, jaké **formy komunikace a nástroje** byly nejvíce využívány. Pro komunikaci s žáky a jejich rodiči ze začátku učitelé základních škol nejvíce používali e-mailovou komunikaci. Dále komunikovali například skrze webové stránky školy a sociální sítě.¹⁹² Z aplikací a platform určených pro komunikaci a sdílení využívali zpočátku učitelé druhého stupně pro kontakt s rodiči nejvíce WhatsApp, Skype, Facebook, Bakaláři a Google Classroom. Pro komunikaci s žáky byly průměrně všemi učiteli nejvíce používány aplikace WhatsApp a Skype. Učitelé hojně využívali také Facebook, Bakaláře

¹⁸⁶ MŠMT. *Metodické doporučení pro vzdělávání distančním způsobem* [online]. 23. 9. 2020. Praha [cit. 9. 3. 2022]. Dostupné z: https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2020/09/metodika_DZV__23_09_final.pdf. s. 20.

¹⁸⁷ Tamtéž.

¹⁸⁸ Tamtéž, s. 23.

¹⁸⁹ Tamtéž, s. 20.

¹⁹⁰ KOPECKÝ, K. *E-learning (nejen) pro pedagogy*. Olomouc: Hanex, 2006. Vzdělávání a informace. ISBN 80-85783-50-9.

¹⁹¹ *Kvalita a efektivita vzdělávání a vzdělávací soustavy ve školním roce 2020/2021: Výroční zpráva České školní inspekce* [online]. Praha: Česká školní inspekce, 2021. [cit. 9. 3. 2022]. ISBN 978-80-88087-65-6. Dostupné z: https://www.csicr.cz/CSICR/media/Elektronicke-publikace/2021/Vyrocní_zprava_Ceske_skolni_inspekce_2020_2021/html5/index.html?pn=1. s. 66.

¹⁹² *Kvalita a efektivita vzdělávání a vzdělávací soustavy ve školním roce 2019/2020: Výroční zpráva České školní inspekce* [online]. Praha: Česká školní inspekce, 2020. [cit. 9. 3. 2022]. ISBN 978-80-88087-43-4. Dostupné z: [https://www.csicr.cz/cz/Aktuality/Kvalita-a-efektivita-vzdelavani-a-vzdelavaci-s-\(4\)](https://www.csicr.cz/cz/Aktuality/Kvalita-a-efektivita-vzdelavani-a-vzdelavaci-s-(4)). s. 332.

a Google Classroom. O něco méně byla využívána platforma Microsoft Teams. Některými byly využívány softwary Škola OnLine, Zoom a Moodle. Česká školní inspekce hodnotila pozitivně, že učitelé využívali moderní komunikační systémy.¹⁹³ Po roce od prvního uzavření škol už byly mnohem častěji využívány videokonferenční systémy. Nejvíce byla využívána platforma Microsoft Teams, která byla na jaře 2020 až mezi posledními nástroji. Druhou nejpoužívanější platformou se stal Google Meet. Aplikace Zoom byla naopak využívána méně než na jaře předešlého roku. Minimální počet učitelů využíval i jiné videokonferenční systémy – Jitsi Meet, Cisco Webex a Adobe Connect. Chatovací aplikace WhatsApp a Facebook Messenger ustoupily do pozadí, stejně jako Skype.¹⁹⁴ Velká většina základních škol využívala i jiné aplikace a služby pro vedení výuky než pouze komunikační a videokonferenční nástroje.¹⁹⁵

Luciano Battezzati a kolektiv shrnují doporučení pro všechny, kteří chtějí učit pomocí e-learningu (v tomto případě pojímaného jako vyučování s pomocí digitálních technologií). Některé z postupů by se daly doporučit i učitelům druhého stupně při nouzové distanční výuce. Například je dobré stavět svou výuku na již existujících efektivních postupech e-learningu, tedy prozkoumat všechny dostupné možnosti. To, jakým způsobem bude učitel svou výuku vést, by mělo být založeno na konkrétních podmínkách učitele a jeho žáků. Zvažovat je třeba výukové cíle a potřeby a také možnosti zúčastněných. Učitelé by se neměli uchylovat k neuváženým volbám jen proto, že je něco moderní a pokrokové. Vhodné je také průběžně monitorovat, upravovat výuku podle vlastní zkušenosti.¹⁹⁶ S tím souhlasí i Jiří Zounek a kolektiv, kteří v knize *E-learning: učení (se) s digitálními technologiemi* upozorňují učitele, aby nevyužívali za každou cenu všechny dostupné technologie. Je nutné přizpůsobovat výběr nástrojů výuce a nikoliv obráceně.¹⁹⁷

¹⁹³ *Kvalita a efektivita vzdělávání a vzdělávací soustavy ve školním roce 2019/2020: Výroční zpráva České školní inspekce* [online]. Praha: Česká školní inspekce, 2020. [cit. 9. 3. 2022]. ISBN 978-80-88087-43-4. Dostupné z: [https://www.csicr.cz/cz/Aktuality/Kvalita-a-efektivita-vzdelavani-a-vzdelavaci-s\(4\)](https://www.csicr.cz/cz/Aktuality/Kvalita-a-efektivita-vzdelavani-a-vzdelavaci-s(4)). s. 340–342.

¹⁹⁴ *Kvalita a efektivita vzdělávání a vzdělávací soustavy ve školním roce 2020/2021: Výroční zpráva České školní inspekce* [online]. Praha: Česká školní inspekce, 2021. [cit. 9. 3. 2022]. ISBN 978-80-88087-65-6. Dostupné z: https://www.csicr.cz/CSICR/media/Elektronicke-publikace/2021/Vyrocní_zprava_Ceske_skolni_inspekce_2020_2021/html5/index.html?pn=1. s. 274.

¹⁹⁵ Tamtéž, s. 66.

¹⁹⁶ BATTEZZATI, L., et al. *E-learning for teachers and trainers: innovative practices, skills and competences*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2004. ISBN 92-896-0267-8. s. 94–96.

¹⁹⁷ ZOUNEK, J., et al. *E-learning: učení (se) s digitálními technologiemi*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-217-7. s. 33.

4 Problémy spojené s distanční výukou

Předešlá část textu již naznačila některá slabá místa ve fungování distanční výuky při pandemii onemocnění covid -19. V následující části práce budou některá tato problematická místa blíže rozebrána. Jednotlivé problémy, se kterými se museli učitelé a žáci při distanční výuce potýkat, vychází ze specifičnosti situace nenadálé výuky na dálku a často spolu velmi úzce souvisí. Čerpáno bude ze zjištění šetření provedených v mimořádném období, z literatury o distančním vzdělávání a ze zkušeností učitelů s distanční výukou. Některé problémy budou ilustrovány na příkladech. Budou navrženy možnosti, jak jednotlivé problémy řešit či alespoň kompenzovat.

4.1 Materiální podmínky a digitální kompetence učitelů a žáků

Česká školní inspekce vydala v roce 2017 tematickou zprávu *Využívání digitálních technologií v mateřských, základních, středních a vyšších odborných školách*. V této zprávě se ČŠI zabývá mimo jiné i **materiálním zajištěním ICT ve školách**. Zpráva popisuje, že od roku 2009 nedošlo k zásadnímu pozitivnímu posunu ve vybavenosti učitelů. Česká školní inspekce konstatuje, že ideální by bylo, aby měl každý učitel k dispozici zařízení pro svou práci. V roce 2017 však ve 40,5 % malých ZŠ (do 150 žáků), 26,4 % velkých ZŠ (nad 150 žáků) neměla k dispozici počítač (nebo analogické zařízení) ani polovina učitelů. Ve 23,4 % malých ZŠ a 11,3 % velkých ZŠ pak dokonce ani čtvrtina z nich. Vybavení, které školy k dispozici měly, bylo navíc převážně zastaralé.¹⁹⁸ Internetové připojení také nebylo ideální.¹⁹⁹ Pro shrnutí můžeme uvést, že kritéria kvality podmínek v oblasti digitálních technologií, která ČŠI stanovila jako minimální, splňovala v daném roce necelá desetina velkých základních škol, a dokonce necelá dvacetina malých základních škol.²⁰⁰

V roce 2020 byl Centrem prevence rizikové virtuální komunikace Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci (tým projektu E-bezpečí) společně s O2 Czech Republic (O2 Chytrá škola) proveden výzkum zaměřený na používání digitálních technologií českými učiteli a jejich postoji k moderním technologiím.²⁰¹ Výzkumu se zúčastnilo 2165 učitelů všech krajů České republiky. Mezi dotazovanými byli nejvíce zastoupeni učitelé základních škol (66,74 %). Poměr učitelů prvního a druhého stupně ZŠ není

¹⁹⁸ *Využívání digitálních technologií v mateřských, základních, středních a vyšších odborných školách: Tematická zpráva České školní inspekce* [online]. Praha: Česká školní inspekce, 2017. [cit. 3. 3. 2022]. Dostupné z: http://www.csicr.cz/html/tz_digitechnologie/html5/index.html?&locale=CSY&pn=1. s. 13

¹⁹⁹ Tamtéž, s. 14–18.

²⁰⁰ Tamtéž, s. 21.

²⁰¹ KOPECKÝ, K., SZOTKOWSKI, R. *Český učitel ve světě technologií (výzkumná zpráva)* [online]. O2 Czech Republic & Univerzita Palackého v Olomouci Centrum prevence rizikové virtuální komunikace, 2020. [cit. 1. 3. 2022]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/344251545_Cesky_ucitel_ve_svete_technologii_2020

uveden. Nutné je upozornit, že sběr dat byl proveden anonymním online dotazníkem, což mohlo ovlivnit vzorek respondentů.²⁰² K dotazníku se tedy například pravděpodobně mohli dostat spíše učitelé, kteří digitální technologie umí ovládat a jsou ochotni je využívat. Šetření přineslo řadu zajímavých zjištění. Pokud jde o vybavenost škol a jednotlivých učitelů digitálními technologiemi, uvedla většina (76,12 %), že má technologie ve škole k dispozici neomezeně, 16,58 % učitelů má výpočetní techniku ve škole pouze v některých třídách a 6,33 % pouze ve specializovaných učebnách.²⁰³ Pozitivní je zjištění, že velká většina respondentů pak tvrdila, že jejich škola investuje finance do zkvalitnění výuky pomocí technologií.²⁰⁴

Podle Miroslavy Federičové a Václava Korbela byla, co se týče techniky, na přechod na distanční formu výuky připravena jen menšina škol.²⁰⁵ Podle ČŠI byly připraveny jen ty školy, které digitalizovaly postupně už v předešlých letech.²⁰⁶ Na začátku období uzavřených škol využívali učitelé buď školní techniku, většinou ji měli půjčenou domů, nebo techniku vlastní, někteří pak využívali chytré telefony.²⁰⁷ To se postupem času ještě zlepšilo a oproti osobnímu vybavení převládalo vybavení školní.²⁰⁸ Nedostupnost potřebného hardwaru pro pedagogy byla problémem pro minimální počet škol. Už na jaře 2020 byla převážná část škol „relativně dostatečně vybavena a mohla pedagogům zajistit alespoň základní podmínky pro výuku z domova (...)“²⁰⁹ V kvalitě dostupného vybavení však byly rozdíly. Oproti první vlně uzavření škol se v následujících obdobích ukázalo další zlepšení materiálních podmínek škol. Majoritě škol, které měly ze začátku s vybavením potíže, se podařilo stav zlepšit. Na konci roku 2021 již téměř všichni ředitelé základních škol uváděli, že celý pedagogický sbor jejich školy má dostatečné technické vybavení pro distanční výuku. Zbývá

²⁰² KOPECKÝ, K., SZOTKOWSKI, R. *Český učitel ve světě technologií (výzkumná zpráva)* [online]. O2 Czech Republic & Univerzita Palackého v Olomouci Centrum prevence rizikové virtuální komunikace, 2020. [cit. 1. 3. 2022]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/344251545_Cesky_ucitel_ve_svetu_technologii_2020. s. 6.

²⁰³ Tamtéž, s. 15.

²⁰⁴ Tamtéž, s. 16.

²⁰⁵ FEDERIČOVÁ, M., KORBEL, V. *Pandemie covid-19 a sociálně-ekonomické nerovnosti ve vzdělávání*. Praha: Národohospodářský ústav AV ČR, 2020. Studie IDEA anti COVID-19. ISBN 978-80-7344-539-3. Dostupné z: [https://idea.cerge-ei.cz/files/IDEA_Nerovnosti_ve_vzdelavani_COVID19_kveten2020_18.html#p=1](https://idea.cerge-ei.cz/files/IDEA_Nerovnosti_ve_vzdelavani_COVID19_kveten2020_18/IDEA_Nerovnosti_ve_vzdelavani_COVID19_kveten2020_18.html#p=1). s. 1.

²⁰⁶ *Kvalita a efektivita vzdělávání a vzdělávací soustavy ve školním roce 2019/2020: Výroční zpráva České školní inspekce* [online]. Praha: Česká školní inspekce, 2020. [cit. 3. 3. 2022]. ISBN 978-80-88087-43-4. Dostupné z: [https://www.csicr.cz/cz/Aktuality/Kvalita-a-efektivita-vzdelavani-a-vzdelavaci-s\(4\)](https://www.csicr.cz/cz/Aktuality/Kvalita-a-efektivita-vzdelavani-a-vzdelavaci-s(4)). s. 52.

²⁰⁷ Tamtéž, s. 336.

²⁰⁸ *Kvalita a efektivita vzdělávání a vzdělávací soustavy ve školním roce 2020/2021: Výroční zpráva České školní inspekce* [online]. Praha: Česká školní inspekce, 2021. [cit. 3. 3. 2022]. ISBN 978-80-88087-65-6. Dostupné z: https://www.csicr.cz/CSICR/media/Elektronicke-publikace/2021/Vyrocní_zpráva_Ceske_skolni_inspekce_2020_2021/html5/index.html?pn=1. s. 65.

²⁰⁹ *Kvalita a efektivita vzdělávání a vzdělávací soustavy ve školním roce 2019/2020: Výroční zpráva České školní inspekce* [online]. Praha: Česká školní inspekce, 2020. [cit. 3. 3. 2022]. ISBN 978-80-88087-43-4. Dostupné z: [https://www.csicr.cz/cz/Aktuality/Kvalita-a-efektivita-vzdelavani-a-vzdelavaci-s\(4\)](https://www.csicr.cz/cz/Aktuality/Kvalita-a-efektivita-vzdelavani-a-vzdelavaci-s(4)). s. 337.

část (pouze 5 %) uvedla, že alespoň většina pedagogů jejich školy je dostatečně vybavena.²¹⁰ Přesto se ale učitelé a žáci v hodinách potýkali s technickými problémy. Ty měly negativní vliv na třetinu hodin.²¹¹

Zkušenosti oslovených učitelů jsou v této oblasti odlišné. Učitelka Jana si veškeré potřebné technické vybavení (včetně skeneru a sluchátek) odvezla ze školy domů hned na začátku prvního období. Učitelka Marcela sdělila, že měla všechno potřebné vybavení a žádné problémy v této oblasti neřešila. Také učitel Jindřich měl všechno potřebné vybavení, které mu poskytl zaměstnavatel. Učitelka Dana naopak neměla vybavení žádné, musela si jej nakoupit z vlastních prostředků. Škola pak poskytla finanční kompenzaci formou odměn.

Kromě dostupnosti vybavení je pro distanční vzdělávání zásadní, jaké jsou **schopnosti učitelů technologie ovládat a efektivně je využívat ve výuce**. Potřebnými dovednostmi pro úspěšné zvládnutí distanční výuky s použitím ICT jsou jednak technické kompetence a jednak didaktické dovednosti přizpůsobené distanční formě výuky. Mezi technické dovednosti pro distanční výuku můžeme zařadit například schopnosti ovládat platformy pro komunikaci a vedení synchronní online výuky, dovednosti týkající se bezpečnosti online výuky, schopnosti vhodně využívat aplikace pro poskytování zpětné vazby, vizualizaci obsahu, procvičování učiva a tak podobně. Didaktickými schopnostmi jsou míněny kupříkladu schopnosti aktivizovat žáky, organizovat skupinovou práci a tak dále.²¹²

Podle Lukáše Rokose a Michala Vančury se na jaře roku 2020 projevila „nepřipravenost regionálního školství na využívání digitálních technologií i distanční formy výuky.“²¹³ Vzhledem k povaze dnešní doby by podle nich měl přechod k distančnímu vzdělávání probíhat plynuleji.²¹⁴ Podle výroční zprávy ČŠI z roku 2019/2020 byly kompetence učitelů v digitální oblasti na nízké úrovni. Velký podíl učitelů druhého stupně se neobešel bez podpory.²¹⁵

²¹⁰ *Kvalita a efektivita vzdělávání a vzdělávací soustavy ve školním roce 2020/2021: Výroční zpráva České školní inspekce* [online]. Praha: Česká školní inspekce, 2021. [cit. 3. 3. 2022]. ISBN 978-80-88087-65-6. Dostupné z: https://www.csicr.cz/CSICR/media/Elektronicke-publikace/2021/Vyrocní_zprava_Ceske_skolni_inspekce_2020_2021/html5/index.html?pn=1. s. 100.

²¹¹ Tamtéž, s. 81.

²¹² Tamtéž, s. 219, 274.

²¹³ ROKOS, L., VANČURA, M. Distanční výuka při opatřeních spojených s koronavirovou pandemií – pohled očima učitelů, žáků a jejich rodičů. *Pedagogická orientace* [online]. 2020, roč. 30, č. 2, s. 122–155 [cit. 3. 3. 2022]. ISSN 1805-9511. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/pedor/article/view/14136/11809>. s. 143.

²¹⁴ Tamtéž.

²¹⁵ *Kvalita a efektivita vzdělávání a vzdělávací soustavy ve školním roce 2019/2020: Výroční zpráva České školní inspekce* [online]. Praha: Česká školní inspekce, 2020. [cit. 3. 3. 2022]. ISBN 978-80-88087-43-4. Dostupné z: [https://www.csicr.cz/cz/Aktuality/Kvalita-a-efektivita-vzdelavani-a-vzdelavaci-s\(4\)](https://www.csicr.cz/cz/Aktuality/Kvalita-a-efektivita-vzdelavani-a-vzdelavaci-s(4)). s. 58.

Podle zjištění šetření TALIS 2018 uvedlo 45 % učitelů, že oblast využívání ICT pro výuku byla součástí jejich formálního vzdělávání, mezi začínajícími učiteli to bylo 75 %. Přesto se ale pouze část učitelů, kteří byli v průběhu svého formálního vzdělávání na využívání ICT připravováni, cítila být v této oblasti dobře připravena.²¹⁶ Kompetentnější se v roce 2018 cítili být učitelé s kratší dobou praxe, což může souviset také s věkem učitelů. Ve skupině učitelů ve věku do třiceti let tvrdily téměř tři čtvrtiny z nich, že dokáží podporovat učení žáků s pomocí ICT, ve věkové skupině nad padesát let to samé uvedlo něco nad polovinu učitelů.²¹⁷ Podle Federičové a Korbela měla na začátku uzavření škol dostatečné dovednosti ve využívání ICT méně než polovina učitelů.²¹⁸

S nízkou úrovní kompetencí ve využívání ICT pro výuku mohla pomoci účast na vzdělávání pro profesní rozvoj v této oblasti. Čeští učitelé jsou v průměru profesnímu rozvoji velmi otevření.²¹⁹ V roce 2013 deklarovalo 15 % učitelů velkou potřebu vzdělávání ve využívání informačních a komunikačních technologií, což bylo více než u ostatních oblastí rozvoje. Překvapivé ale je zjištění, že oproti zmíněnému roku 2013 skutečná účast učitelů na daném typu vzdělávání do roku 2018 znatelně klesla (o 12 procentních bodů). Uváděná potřeba rozvoje však zůstala vysoká.²²⁰ Kvůli zákazu osobní přítomnosti žáků ve školách bylo využití digitálních technologií až na výjimky nutné. Většině učitelů byla různá školení nabídnuta ze strany vedení školy a mohli využívat podpory správce ICT.²²¹ Pedagogové mohli vyhledat školení i sami, nabídka na internetu byla bohatá. Zajímavé jistě bude sledovat proměnu zájmu učitelů o další vzdělávání v této oblasti v blízké budoucnosti.

Dovednosti učitelů závisí také na jejich předchozí zkušenosti s využíváním technologií ve výuce. V roce 2018 bylo zjištěno, že pouze 34 % učitelů základních škol nechává

²¹⁶ BOUDOVA, S., et al. *Mezinárodní šetření TALIS 2018: národní zpráva* [online]. 2. rozš. vyd. Praha: Česká školní inspekce, 2019. [cit. 1. 3. 2022]. ISBN 978-80-88087-22-9. Dostupné z: https://www.csicr.cz/Csicr/media/Pri-lohy/PDF_el._publikace/Mezin%C3%A1rodn%C3%AD%20%C5%A1et%C5%99en%C3%AD/Narodni-zprava-TALIS-2018_rozsirene_vydani.pdf. s. 17.

²¹⁷ Tamtéž, s. 35.

²¹⁸ FEDERIČOVÁ, M., KORBEL, V. *Pandemie covid-19 a sociálně-ekonomické nerovnosti ve vzdělávání*. Praha: Národohospodářský ústav AV ČR, 2020. Studie IDEA anti COVID-19. ISBN 978-80-7344-539-3. Dostupné z: https://idea.cerge-ei.cz/files/IDEA_Nerovnosti_ve_vzdelavani_COVID19_kveten2020_18/IDEA_Nerovnosti_ve_vzdelavani_COVID19_kveten2020_18.html#p=1. s. 1.

²¹⁹ BOUDOVA, S., et al. *Mezinárodní šetření TALIS 2018: národní zpráva* [online]. 2. rozš. vyd. Praha: Česká školní inspekce, 2019. [cit. 1. 3. 2022]. ISBN 978-80-88087-22-9. Dostupné z: https://www.csicr.cz/Csicr/media/Pri-lohy/PDF_el._publikace/Mezin%C3%A1rodn%C3%AD%20%C5%A1et%C5%99en%C3%AD/Narodni-zprava-TALIS-2018_rozsirene_vydani.pdf. s. 8.

²²⁰ Tamtéž, s. 53.

²²¹ *Kvalita a efektivita vzdělávání a vzdělávací soustavy ve školním roce 2020/2021: Výroční zpráva České školní inspekce* [online]. Praha: Česká školní inspekce, 2021. [cit. 3. 3. 2022]. ISBN 978-80-88087-65-6. Dostupné z: https://www.csicr.cz/CSICR/media/Elektronicke-publikace/2021/Vyrocní_zprava_Ceske_skolni_inspekce_2020_2021/html5/index.html?pn=1. s. 272.

své žáky ve výuce využívat digitální technologie pro delší samostatnou práci.²²² Zkušenosti škol s využíváním technologií ve výuce v době před pandemií jsou různorodé. Podle ČŠI jsou znatelné rozdíly mezi kraji i mezi stupni vzdělávání. Ve školách, kde již pedagogové byli zvyklí digitální technologie využívat, byla menší potřeba podpory a koordinace v distančním vzdělávání.²²³

S problémy s využíváním ICT může pedagogům pomoci i vzájemná podpora ve sboru nebo i mezi školami. V průběhu období distančního vzdělávání bylo užitečné, když školy pořádaly online porady a učitelé mohli společně reflektovat své zkušenosti, vzájemně se obohatit a podpořit.

To potvrzuje i učitelka Dana, která sdělila, že dovednosti získávala od svých kolegů. Mimo to využila i dalších zmiňovaných možností. Dovednosti získávala pomocí různých školení a materiálů buď od zaměstnavatele, nebo obstaraných vlastní cestou. Učitelka Marcela také sdělila, že jí velmi pomohla spolupráce s kolegy a také technická podpora z vedení. Učitelka Jana popsala, že se učila „za pochodu“ vlastní výukou.

Mimo vybavenosti a kompetencí záleží také na **postoji učitelů k moderním technologiím a jejich používání**. Podle výzkumu *Český učitel ve světě technologií* uvedla velká většina učitelů, že moderní technologie používají rádi. Stejně tak majoritní část učitelů souhlasí s tvrzením, že technologie jsou v dnešní době potřeba pro podporu výuky.²²⁴ Přes třetinu (37,32 %) učitelů dokonce uvedlo, že sami sebe považují za technooptimisty. Nejvíce (58,48 %) učitelů se považuje za technorealisty. To znamená, že „k technologiím mají neutrální vztah, chápou jejich užitečnost, ale současně jejich vliv nepřeceňují.“²²⁵ Pouze 2,77 % dotazovaných učitelů má k technologiím výrazně negativní vztah a označilo by se za technopesimisty.²²⁶ Podle tematické zprávy ČŠI z druhého pololetí školního roku 2019/2020 uvedla téměř polovina ředitelů, že většinový podíl učitelů druhých stupňů technologie pro distanční výuku používat chtěla, ale cítila potřebu podpory. Velká část ředitelů sdělila, že

²²² BOUDOVA, S., et al. *Mezinárodní šetření TALIS 2018: národní zpráva* [online]. 2. rozš. vyd. Praha: Česká školní inspekce, 2019. [cit. 1. 3. 2022]. ISBN 978-80-88087-22-9. Dostupné z: https://www.csicr.cz/Csicr/media/Pri-lohy/PDF_el._publikace/Mezin%C3%A1rodn%C3%AD%20%C5%A1et%C5%99en%C3%AD/Narodni-zprava-TALIS-2018_rozsirene_vydani.pdf. s. 26.

²²³ *Kvalita a efektivita vzdělávání a vzdělávací soustavy ve školním roce 2019/2020: Výroční zpráva České školní inspekce* [online]. Praha: Česká školní inspekce, 2020. [cit. 3. 3. 2022]. ISBN 978-80-88087-43-4. Dostupné z: [https://www.csicr.cz/cz/Aktuality/Kvalita-a-efektivita-vzdelavani-a-vzdelavaci-s-\(4\)](https://www.csicr.cz/cz/Aktuality/Kvalita-a-efektivita-vzdelavani-a-vzdelavaci-s-(4)). s. 327.

²²⁴ KOPECKÝ, K., SZOTKOWSKI, R. *Český učitel ve světě technologií (výzkumná zpráva)* [online]. O2 Czech Republic & Univerzita Palackého v Olomouci Centrum prevence rizikové virtuální komunikace, 2020. [cit. 1. 3. 2022]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/344251545_Cesky_uci-tel_ve_svete_technologii_2020. s. 15–16.

²²⁵ Tamtéž, s. 18.

²²⁶ Tamtéž.

většina učitelů chce technologie využívat a jsou v tom samostatní. Na části škol byly velké rozdíly v přístupu učitelů a jejich potřebě podpory. Velmi málo ředitelů deklarovalo převažující problematičnost využívání technologií pro majoritu jejich učitelů.²²⁷ Česká školní inspekce pochválila ochotu učitelů reagovat na výzvy distančního vzdělávání²²⁸ a jejich kreativní přístup k využívání technologií nezávisle na jejich zkušenostech.²²⁹ Podle Zounka a kolektivu je třeba, aby se učitelé učili využívat ve výuce digitální technologie průběžně a postupně. Technologie se vyvíjí rychleji, než se mění učitelovo pojetí výuky. Učitelé potřebují získat zkušenosti, na jejichž základě pak mohou měnit své myšlení a pojetí výuky.²³⁰ Postoje učitelů k využívání technologií ve výuce se nemohou změnit ze dne na den, ale distanční výuka poskytla právě onu příležitost k vyzkoušení a mohla být pro učitele impulsem ke změně.

Dovednosti ve využívání digitálních technologií pro podporu vlastního učení byly bohužel nedostatečné i u některých **žáků**. Na to měla jistý negativní vliv vysoká míra neaprobovaných učitelů vzdělávacího oboru informační a komunikační technologie.²³¹ Podle Federičové a Korbela jsou schopni ovládat digitální technologie téměř všichni (nad 90 %) a nadpoloviční podíl žáků je v tom samostatný.²³²

Daleko závažnějším problémem byla **nedostupnost vybavení potřebného pro účast na výuce z domova** pro některé žáky. Na začátku přechodu k distanční formě výuky školy zjišťovaly, jak jsou jejich žáci vybaveni, aby podle toho nastavily způsob realizace výuky.²³³ Potřebu zajistit potřebné vybavení pro své žáky deklarovalo 12 % základních škol. Žáci druhého stupně byli průměrně lépe vybaveni než žáci prvního stupně. Překvapivé ale je, že některé ze škol, které odhadovaly, že někteří žáci technické vybavení nemají, zároveň neuvedly, že tito žáci techniku potřebují.²³⁴ U žáků, kterým nedostatečné materiální podmínky znemožnily zapojení do výuky online a zároveň výuce nebránily jiné faktory, byly

²²⁷ *Kvalita a efektivita vzdělávání a vzdělávací soustavy ve školním roce 2019/2020: Výroční zpráva České školní inspekce* [online]. Praha: Česká školní inspekce, 2020. [cit. 3. 3. 2022]. ISBN 978-80-88087-43-4. Dostupné z: [https://www.csicr.cz/cz/Aktuality/Kvalita-a-efektivita-vzdelavani-a-vzdelavaci-s-\(4\)](https://www.csicr.cz/cz/Aktuality/Kvalita-a-efektivita-vzdelavani-a-vzdelavaci-s-(4)). s. 58.

²²⁸ Tamtéž, s. 302.

²²⁹ Tamtéž, s. 328.

²³⁰ ZOUNEK, J., et al. *E-learning: učení (se) s digitálními technologiemi*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-217-7. s. 29–30.

²³¹ Tamtéž, s. 56.

²³² FEDERIČOVÁ, M., KORBEL, V. *Pandemie covid-19 a sociálně-ekonomické nerovnosti ve vzdělávání*. Praha: Národohospodářský ústav AV ČR, 2020. Studie IDEA anti COVID-19. ISBN 978-80-7344-539-3. Dostupné z: https://idea.cerge-ei.cz/files/IDEA_Nerovnosti_ve_vzdelavani_COVID19_kveten2020_18/IDEA_Nerovnosti_ve_vzdelavani_COVID19_kveten2020_18.html#p=1. s. 2.

²³³ *Kvalita a efektivita vzdělávání a vzdělávací soustavy ve školním roce 2019/2020: Výroční zpráva České školní inspekce* [online]. Praha: Česká školní inspekce, 2020. [cit. 3. 3. 2022]. ISBN 978-80-88087-43-4. Dostupné z: [https://www.csicr.cz/cz/Aktuality/Kvalita-a-efektivita-vzdelavani-a-vzdelavaci-s-\(4\)](https://www.csicr.cz/cz/Aktuality/Kvalita-a-efektivita-vzdelavani-a-vzdelavaci-s-(4)). s. 298.

²³⁴ Tamtéž, s. 337.

využívány odlišné způsoby komunikace. Na druhém stupni ZŠ bylo v takovém případě nejčastěji využíváno bezkontaktní předání učiva v obálce. Druhý nejčastější způsob byla komunikace pomocí telefonu. Některé školy využily pomoci neziskových organizací nebo sociálních služeb. V minimálním počtu případů bylo učivo předáváno formou vylepení na vchod školy.²³⁵ Tyto způsoby jsou sice lepší než absolutní nezapojení žáků do výuky, přesto jsou ale velmi omezující, nenabízí takové možnosti jako je online komunikace pomocí ICT.

Český statistický úřad (ČSÚ) mapuje vybavení domácností technikou a připojením na internet. Podíl domácností s dětmi, kde alespoň jeden člen domácnosti používá doma počítač (stolní počítač, notebook nebo tablet) se stále zvyšuje. V roce 2020 byl tento podíl téměř sto procentní (95,8 %).²³⁶ Jak píše Federičová a Korbel: „I když se zdá být toto číslo [počet domácností s dětmi bez počítače] malé, v okamžiku, kdy je veškeré vzdělávání odkázáno na distanční výuku, není úplně zanedbatelné.“ Problémem navíc není jen absence počítače v domácnosti. Jde také o to, jestli může dítě počítač, který v domácnosti je, používat pro účast na výuce. Český statistický úřad uvádí pouze počet domácností, kde se nachází alespoň jedno zařízení. Počet dětí, které sice počítač v domácnosti mají, ale nemají jej k dispozici je nesporně vyšší. Problematické v rodinách mohlo být, že se o jedno zařízení muselo dělit více dětí nebo dostupné zařízení musel využívat rodič pro svou práci z domova. Právě toto byl jeden ze tří nejčastějších problémů, které rodiče sdělovali v dotazníkovém šetření *Vzdělávání doma: rodiče v roli pedagogů*. Rodinám také často chybělo i jiné vybavení užitečné pro výuku dětí, jako jsou například tiskárny a skenery.²³⁷ Ideální nebyla ani situace s internetovým připojením. Problematické mohlo být úplně chybějící internetové připojení některých žáků nebo jeho nestabilita. Žáci, kteří neměli k dispozici jiný hardware, mohli využívat pro připojení do výuky chytrý telefon, jejich internetové připojení mohlo ale být omezeno datovým tarifem.²³⁸ Bez jakýchkoliv problémů s vybavením i připojením byli jen žáci velmi malého počtu škol. Většina ředitelů ZŠ vypověděla, že se všichni žáci mohou

²³⁵ Kvalita a efektivita vzdělávání a vzdělávací soustavy ve školním roce 2019/2020: Výroční zpráva České školní inspekce [online]. Praha: Česká školní inspekce, 2020. [cit. 3. 3. 2022]. ISBN 978-80-88087-43-4. Dostupné z: [https://www.csicr.cz/cz/Aktuality/Kvalita-a-efektivita-vzdelavani-a-vzdelavaci-s\(4\)](https://www.csicr.cz/cz/Aktuality/Kvalita-a-efektivita-vzdelavani-a-vzdelavaci-s(4).). s. 306.

²³⁶ Informační společnost v číslech [online]. Praha: Český statistický úřad, 2021. [cit. 3. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/143060187/06100421.pdf/e115d5fc-ca3f-4c4e-a4fd-e789648e6615?version=1.14>. s. 27–28.

²³⁷ BROM, C., et al. *Rodiče v roli pedagogů. Předběžné výsledky dotazníkového šetření Vzdělávání doma (výzkumná zpráva)* [online]. Praha, Brno: MFF UK, 2020. [cit. 3. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.mff.cuni.cz/cs/verejnost/anketa-jaro-2020/setreni-vzdelavaniidoma-ver200414.pdf>. s. 2.

²³⁸ FEDERIČOVÁ, M., KORBEL, V. *Pandemie covid-19 a sociálně-ekonomické nerovnosti ve vzdělávání*. Praha: Národohospodářský ústav AV ČR, 2020. Studie IDEA anti COVID-19. ISBN 978-80-7344-539-3. Dostupné z: https://idea.cerge-ei.cz/files/IDEA_Nerovnosti_ve_vzdelavani_COVID19_kveten2020_18/IDEA_Nerovnosti_ve_vzdelavani_COVID19_kveten2020_18.html#p=1. s. 2.

připojit, mají ale technické problémy. Část žáků se pak nemohla zapojit vůbec nebo jen nepravidelně.²³⁹

Problematičnost špatného internetového připojení nedostatečného technického zázemí dětí popsala i učitelka Jana. Mimo to jí problémy ve výuce způsobovala i nesamostatnost některých žáků v zacházení s technikou. Učitel Jindřich sdělil, že jedné své žačce zapůjčil svůj osobní starší notebook, aby se mohla výuky účastnit.

Technická vybavenost na straně žáků je bohužel jedním z faktorů, který měl podle Federičové a Korbela největší vliv na prohloubení sociální nerovnosti ve vzdělání. Naopak technická vybavenost škol, dovednosti s ICT technikou učitelů ani žáků nemají na prohloubení nerovností žádný vliv.²⁴⁰

Situaci dětí s problematickým přístupem k technice a internetu se našťastí **podařilo v průběhu období uzavřených škol zlepšit**. Podle výzkumu PAQ Research zůstal sice téměř stejný počet rodin, které nevlastní počítač, ale počet dětí bez možnosti přístupu k výuce s ICT technologiemi se snížil na polovinu.²⁴¹ Pomohly podpůrné intervence ze strany škol, ale zapojila se i veřejnost. V již zmiňované sbírce počítačů bylo do rodin umístěno přes 2750 kusů technického vybavení.²⁴² Česká školní inspekce pochválila také aktivní zapojení okolí škol, které se často snažilo výuku žáků podpořit a pomohlo situaci dětí zlepšit.²⁴³

4.2 Rodinné zázemí a nezapojení některých žáků do distanční výuky

Dalšími důvody pro nezapojení se do distanční výuky některých žáků byla **nedostatečná podpora ze strany jejich rodiny a nízká motivace a chuť k učení žáků**.²⁴⁴ Důvody pro

²³⁹ *Kvalita a efektivita vzdělávání a vzdělávací soustavy ve školním roce 2020/2021: Výroční zpráva České školní inspekce* [online]. Praha: Česká školní inspekce, 2021. [cit. 3. 3. 2022]. ISBN 978-80-88087-65-6. Dostupné z: https://www.csicr.cz/CSICR/media/Elektronicke-publikace/2021/Vyrocní_zprava_Ceske_skolni_inspekce_2020_2021/html5/index.html?pn=1. s. 66.

²⁴⁰ FEDERIČOVÁ, M., KORBEL, V. *Pandemie covid-19 a sociálně-ekonomické nerovnosti ve vzdělávání*. Praha: Národohospodářský ústav AV ČR, 2020. Studie IDEA anti COVID-19. ISBN 978-80-7344-539-3. Dostupné z: https://idea.cerge-ei.cz/files/IDEA_Nerovnosti_ve_vzdelavani_COVID19_kveten2020_18.html#p=1. s. 9.

²⁴¹ KORBEL, V., PROKOP, D. Distanční výuka na jaře a na podzim: Výsledky reprezentativního kvantitativního výzkumu 2020 [online]. PAQ Research, 2021. [cit. 3. 3. 2022]. Dostupné z: <https://drive.google.com/file/d/1k4QZVuyCy0U-WIZvaCE1JsMj7LqxjP6d/view>. s. 3.

²⁴² ČESKO.DIGITAL. Moderní technologie dětem, které je potřebují. Bez rozdílů. In: *Učíme online* [online]. [cit. 10. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.ucimeonline.cz/sbirka-pocitacu/>

²⁴³ *Kvalita a efektivita vzdělávání a vzdělávací soustavy ve školním roce 2019/2020: Výroční zpráva České školní inspekce* [online]. Praha: Česká školní inspekce, 2020. [cit. 3. 3. 2022]. ISBN 978-80-88087-43-4. Dostupné z: [https://www.csicr.cz/cz/Aktuality/Kvalita-a-efektivita-vzdelavani-a-vzdelavaci-s-\(4\)](https://www.csicr.cz/cz/Aktuality/Kvalita-a-efektivita-vzdelavani-a-vzdelavaci-s-(4)). s. 337.

²⁴⁴ *Kvalita a efektivita vzdělávání a vzdělávací soustavy ve školním roce 2019/2020: Výroční zpráva České školní inspekce* [online]. Praha: Česká školní inspekce, 2020. [cit. 17. 2. 2022]. ISBN 978-80-88087-43-4. Dostupné z: [https://www.csicr.cz/cz/Aktuality/Kvalita-a-efektivita-vzdelavani-a-vzdelavaci-s-\(4\)](https://www.csicr.cz/cz/Aktuality/Kvalita-a-efektivita-vzdelavani-a-vzdelavaci-s-(4)), s. 304–305.

nezapojení žáků do výuky spolu navíc často souvisí. Nižší motivace k učení je častěji patrná u dětí z rodin s nižším socioekonomickým statusem (dále SES).²⁴⁵ Nedostupnost materiálního vybavení mohla být kompenzována nabídkou k vypůjčení zařízení. V rodinách, kde vzdělávání dětí není rodiči příliš podporováno, se ale mohlo stát, že nabídka nebyla využita.²⁴⁶

Zajímavé je podívat se na **míru zapojení žáků bez možnosti využití digitálního zařízení či internetového připojení**. Můžeme předpokládat, že pokud se žáky nedařilo zapojit do výuky ani alternativním způsobem bez nutnosti použití techniky a internetu, důvody jejich nezapojení byly i jiné. Na některých školách byla dokonce situace taková, že kvůli množství žáků z rodin s nižším SES, byla výuka všech realizována jiným způsobem než online.²⁴⁷ Nicméně 99 % škol (pokud nepočítáme školy zřízené dle §16 odst. 9) zvolilo převážně výuku online.²⁴⁸ Většinou část žáků se podařilo školám do výuky zapojit „off-line“ způsobem alespoň v nějaké míře.²⁴⁹ Podle odhadů škol, které odpověděly v mimořádném šetření MŠMT, se distanční výuky neúčastnilo 1,7 %²⁵⁰ žáků druhého stupně, což odpovídá 6 558 žáků. V porovnání s ostatními kategoriemi dotazovaných škol, byla situace horší pouze na školách zřízených podle §16 odst. 9.²⁵¹ Provoz těchto škol byl naštěstí omezen po kratší období.²⁵² Znepokojivé je, že jiné důvody než absence či nedostatečnost vybavení/připojení k internetu, především nezáměr rodičů či žáků o výuku, byly školami nejčastěji uváděným důvodem pro neúčast jejich žáků na distančním vzdělávání. Jen právě na školách dle

²⁴⁵ FEDERICOVÁ, M., KORBEL, V. *Pandemie covid-19 a sociálně-ekonomické nerovnosti ve vzdělávání*. Praha: Národohospodářský ústav AV ČR, 2020. Studie IDEA anti COVID-19. ISBN 978-80-7344-539-3, Dostupné z: [https://idea.cerge-ei.cz/files/IDEA_Nerovnosti_ve_vzdelavani_COVID19_kveten2020_18.html#p=1](https://idea.cerge-ei.cz/files/IDEA_Nerovnosti_ve_vzdelavani_COVID19_kveten2020_18/IDEA_Nerovnosti_ve_vzdelavani_COVID19_kveten2020_18.html#p=1). s. 22.

²⁴⁶ *Kvalita a efektivita vzdělávání a vzdělávací soustavy ve školním roce 2020/2021: Výroční zpráva České školní inspekce* [online]. Praha: Česká školní inspekce, 2021. [cit. 15. 2. 2022]. ISBN 978-80-88087-65-6. Dostupné z: https://www.csicr.cz/CSICR/media/Elektronicke-publikace/2021/Vyrocní_zprava_Ceske_skolni_inspekce_2020_2021/html5/index.html?pn=1. s. 72.

²⁴⁷ Tamtéž, s. 270.

²⁴⁸ MŠMT. *Zpráva z mimořádného šetření MŠMT k distanční výuce žáků v základním vzdělávání v souvislosti s poskytnutím finančních prostředků na ICT* [online]. Praha: MŠMT, 2021. [cit. 11. 3. 2022]. Dostupné z: https://www.msmt.cz/file/55305_1_1/. s.11–12.

²⁴⁹ *Kvalita a efektivita vzdělávání a vzdělávací soustavy ve školním roce 2019/2020: Výroční zpráva České školní inspekce* [online]. Praha: Česká školní inspekce, 2020. [cit. 17. 2. 2022]. ISBN 978-80-88087-43-4. Dostupné z: [https://www.csicr.cz/cz/Aktuality/Kvalita-a-efektivita-vzdelavani-a-vzdelavaci-s-\(4\)](https://www.csicr.cz/cz/Aktuality/Kvalita-a-efektivita-vzdelavani-a-vzdelavaci-s-(4)). s. 302.

²⁵⁰ Nutné je přihlídnout k tomu, že pro různé školy znamená nezapojení žáka něco jiného. Zatímco pro jednu školu může nezapojení se znamenat nulový kontakt s žákem, jiná škola může za nezapojení považovat i občasné, ale výjimečné reagování a odevzdávání úkolů; *Kvalita a efektivita vzdělávání a vzdělávací soustavy ve školním roce 2020/2021: Výroční zpráva České školní inspekce* [online]. Praha: Česká školní inspekce, 2021. [cit. 15. 2. 2022]. ISBN 978-80-88087-65-6. Dostupné z: https://www.csicr.cz/CSICR/media/Elektronicke-publikace/2021/Vyrocní_zprava_Ceske_skolni_inspekce_2020_2021/html5/index.html?pn=1, s. 258.

²⁵¹ MŠMT. *Zpráva z mimořádného šetření MŠMT k distanční výuce žáků v základním vzdělávání v souvislosti s poskytnutím finančních prostředků na ICT* [online]. Praha: MŠMT, 2021. [cit. 11. 3. 2022]. Dostupné z: https://www.msmt.cz/file/55305_1_1/. s. 17.

²⁵² Tamtéž, s. 11.

§16 odst. 9 byly technické důvody častější.²⁵³ Motivace k učení byla problematická především u starších žáků. Největší problém byl mezi žáky devátých ročníků ZŠ.²⁵⁴ Velikost školy neměla na neúčast a její důvody žáků významný vliv, zatímco při srovnání mezi kraji jsou patrné rozdíly.²⁵⁵ Nižší úspěšnost v zapojení off-line žáků byla zaznamenána v regionech s častějšími socioekonomickými problémy.²⁵⁶

Jak v podpoře ve studiu ze strany rodičů, tak v motivaci k učení a dalších „měkkých dovednostech“, jsou podle Federičové a Korbela **znevýhodnění žáci z rodin s nižším SES**. Nejsou to výhradně rodiče z nízkým SES, kteří se do vzdělávání svých dětí nezapojují, ale podíl dětí z rodin s nízkým SES, které nejsou rodinou podporovány je vyšší než u dětí s vysokým SES.²⁵⁷ Na začátku pandemie bylo společností PAQ Research zjištěno, že rodiče tráví učením se svými dětmi v průměru 2,5 hodiny denně. S žáky druhého stupně tráví rodiče průměrně méně času než s žáky prvního stupně. Výzkum zjišťoval také závislost vzdělání rodičů na času, který věnují v době pandemie učení se s dětmi. Neočekávané se jeví zjištění, že rodiče s nižším vzděláním se s žáky druhého stupně a SŠ učili průměrně více času. Autoři výzkumu vysvětlují, že: „to může být mimo jiné dáno tím, že je pro ně ve vyšších stupních vzdělávání obtížnější pomáhat dítěti se složitějšími úlohami a stráví tím více času. Děti z méně vzdělaných rodin navíc mají v českém vzdělávání výrazně menší úspěšnost a tuto asistenci častěji potřebují.“²⁵⁸ Rodiče, kteří svým dětem s učením doma pomáhali, se potýkali s několika problémy. Někteří rodiče žáků druhého stupně, kteří se zúčastnili dotazníkového šetření zaměřeného na spolupráci rodiny a školy, reflektovali, že nemohou roli učitele zastat zcela. Jednak kvůli omezenému času, který mohou svým dětem věnovat, jednak kvůli složitosti učiva, které neovládají, a také kvůli absenci didaktických dovedností.²⁵⁹

²⁵³ MŠMT. *Zpráva z mimořádného šetření MŠMT k distanční výuce žáků v základním vzdělávání v souvislosti s poskytnutím finančních prostředků na ICT* [online]. Praha: MŠMT, 2021. [cit. 11. 3. 2022]. Dostupné z: https://www.msmt.cz/file/55305_1_1/. s. 23.

²⁵⁴ *Kvalita a efektivita vzdělávání a vzdělávací soustavy ve školním roce 2019/2020: Výroční zpráva České školní inspekce* [online]. Praha: Česká školní inspekce, 2020. [cit. 17. 2. 2022]. ISBN 978-80-88087-43-4. Dostupné z: [https://www.csicr.cz/cz/Aktuality/Kvalita-a-efektivita-vzdelavani-a-vzdelavaci-s-\(4\).s.304-305](https://www.csicr.cz/cz/Aktuality/Kvalita-a-efektivita-vzdelavani-a-vzdelavaci-s-(4).s.304-305).

²⁵⁵ MŠMT. *Zpráva z mimořádného šetření MŠMT k distanční výuce žáků v základním vzdělávání v souvislosti s poskytnutím finančních prostředků na ICT* [online]. Praha: MŠMT, 2021. [cit. 11. 3. 2022]. Dostupné z: https://www.msmt.cz/file/55305_1_1/. s.11–12.

²⁵⁶ Tamtéž, s. 35–36.

²⁵⁷ FEDERIČOVÁ, M., KORBEL, V. *Pandemie covid-19 a sociálně-ekonomické nerovnosti ve vzdělávání*. Praha: Národohospodářský ústav AV ČR, 2020. Studie IDEA anti COVID-19. ISBN 978-80-7344-539-3. Dostupné z: https://idea.cerge-ei.cz/files/IDEA_Nerovnosti_ve_vzdelavani_COVID19_kveten2020_18/IDEA_Nerovnosti_ve_vzdelavani_COVID19_kveten2020_18.html#p=1. s. 2.

²⁵⁸ HRUBÁ, L., KUNC, M., PROKOP, D. *Ekonomické problémy domácností a distanční vzdělávání* [online]. PAQ Research, 2020. [cit. 11. 3. 2022]. Dostupné z: <https://drive.google.com/file/d/1xiYSzGcptex-PnACF3CiEVqMI3bfZwssm/view>

²⁵⁹ BROM, C., et al. *Spolupráce rodiny a školy v době uzavřených základních škol*. *Studia pedagogica* [online]. 2020, roč. 25, č. 3, s. 10–41 [cit. 16. 3. 2022]. ISSN 2336-4521. Dostupné z: <https://journals.phil.muni.cz/studia-paedagogica/article/view/19182/15231>. s. 23–25.

Co se týče motivace k učení, píle, vytrvalosti a disciplíny, obecně jsou u žáků s nižším SES tyto socio-emoční dovednosti na nižší úrovni.²⁶⁰ Při distanční výuce ale nebyly zjištěny velké rozdíly v motivovanosti žáků v závislosti na SES jejich rodiny.²⁶¹ Motivaci v distanční výuce bude věnována bližší pozornost v další části textu této práce.

Federičová a Korbel soudí, že motivace a píle žáků a podpora rodičů v době distančního vzdělávání budou mít vliv na zvyšování vzdělávacích nerovností.²⁶² Nerovnosti způsobené SES rodiny byly v České republice už v době před pandemií nad průměrem zemí Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj²⁶³ (OECD).²⁶⁴ Z tohoto důvodu je nezbytně nutné věnovat vzdělávání dětí ze znevýhodněného prostředí zvýšenou pozornost.

Pro zapojení žáků, kteří jsou zcela mimo vzdělávání je vhodné využít **několika možností řešení**. První z nich je intenzivní snaha o komunikaci s žáky a s rodiči žáků, která se několika školám osvědčila.²⁶⁵

Prostá domluva s rodiči nezapojujících se žáků se osvědčila i učitelce Daně. S rodiči komunikovala pomocí školního informačního systému Edookit, na který jsou v jejich škole zvyklí. Popřípadě s rodiči telefonovala a nebránila se ani osobnímu setkání. I učitelka Marcela řešila problém s nezapojenými dětmi telefonickými hovory s jejich rodiči. Podle jejich slov škola poskytla těmto žákům počítač i internetové připojení. Učitelka Jana žádné problémy s nezapojováním žáků řešit nemusela.

Organizace Člověk v tísni, která má zkušenosti s pomocí sociálně znevýhodněným rodinám s výukou na dálku, radí učitelům ve svém článku *Podněty pro učitele a školy*

²⁶⁰ FEDERIČOVÁ, M., KORBEL, V. *Pandemie covid-19 a sociálně-ekonomické nerovnosti ve vzdělávání*. Praha: Národohospodářský ústav AV ČR, 2020. Studie IDEA anti COVID-19. ISBN 978-80-7344-539-3. Dostupné z: https://idea.cerge-ei.cz/files/IDEA_Nerovnosti_ve_vzdelavani_COVID19_kveten2020_18/IDEA_Nerovnosti_ve_vzdelavani_COVID19_kveten2020_18.html#p=1

²⁶¹ BICANOVÁ, J., GARGULÁK, K., PROKOP, D. *Dopady pandemie covid-19 na žáky: Report č.1, Vnímání distanční výuky žáky, Poptávka podpůrných opatření ze strany rodičů* [online]. PAQ Research a Kalibro Projekt, 2021. [cit. 15. 3. 2022]. Dostupné z: https://drive.google.com/file/d/1pJH9bj80i5jhLXcp0HeaY-jpBgRI0k_Bj/view. s. 7.

²⁶² FEDERIČOVÁ, M., KORBEL, V. *Pandemie covid-19 a sociálně-ekonomické nerovnosti ve vzdělávání*. Praha: Národohospodářský ústav AV ČR, 2020. Studie IDEA anti COVID-19. ISBN 978-80-7344-539-3, Dostupné z: https://idea.cerge-ei.cz/files/IDEA_Nerovnosti_ve_vzdelavani_COVID19_kveten2020_18/IDEA_Nerovnosti_ve_vzdelavani_COVID19_kveten2020_18.html#p=1. s. 9.

²⁶³ AVVISATI, F., et al. *Czech Republic - Country Note - PISA 2018 Results* [online]. Paříž: OECD Publishing, 2019. [cit. 16. 3. 2022]. ISBN 978-92-64-38261-9. Dostupné z: https://www.oecd.org/pisa/publications/PISA2018_CN_CZE.pdf. s. 4–5.

²⁶⁴ Organisation for Economic Co-operation and Development

²⁶⁵ *Kvalita a efektivita vzdělávání a vzdělávací soustavy ve školním roce 2020/2021: Výroční zpráva České školní inspekce* [online]. Praha: Česká školní inspekce, 2021. [cit. 15. 2. 2022]. ISBN 978-80-88087-65-6. Dostupné z: https://www.csicr.cz/CSICR/media/Elektronicke-publikace/2021/Vyrocní_zprava_Ceske_skolni_inspekce_2020_2021/html5/index.html?pn=1. s. 73.

v nouzovém stavu s ohledem na sociálně znevýhodněné děti osvědčené postupy pro komunikaci s těmito rodinami. Pro komunikaci s dětmi, které nemají problém s technikou, ale chybí jim podpora rodičů, se osvědčila komunikace přes chatovací aplikace, využití Facebooku a Google Classroom. Dětem také pomáhá, když učitel poskytne vysvětlení látky pomocí vlastního nahraného videa anebo alespoň sdílí s žákem odkaz na existující výukové video. Jako osvědčené jmenuje Člověk v tísni také vytvoření společné skupiny online a skupinový chat. Je důležité, aby učitelé znali situaci jednotlivých žáků, brali ohledy na jejich možnosti a snažili se získat od nich zpětnou vazbu.²⁶⁶ Důležité je také zapojení třídního učitele.²⁶⁷ Třídní učitel by měl nejlépe znát situaci rodiny svých žáků a také by měl mít přehled o výuce všech předmětů v jeho třídě. Proto může být jeho role pro zapojení žáků zásadní. Užitečné je také zapojení asistenta pedagoga, školního psychologa a dalších specialistů.²⁶⁸ Dále může být velice užitečná pomoc terénních pracovníků neziskových organizací a dobrovolníků. Například pracovníci právě zmiňované organizace Člověk v tísni pomáhali v průběhu krizového období znevýhodněným žákům nejen se zprostředkováním komunikace mezi nimi a školou a předáváním učiva, ale i s vypracováním úkolů.²⁶⁹ Tímto způsobem mohli pracovníci zastoupit roli rodičů a ulehčit jim tak práci. V mimořádných případech, kdy se dítě nepodaří do výuky zapojit žádnou cestou, je řešením spolupráce s orgánem sociálně-právní ochrany dětí.²⁷⁰ Samotní učitelé mohou pomoci znevýhodněným žákům tím, že výuku budou organizovat tak, aby pomoc rodičů, pokud možno, nebyla nutná.²⁷¹ Dále je vhodné, aby výuka byla pro žáky motivující. Pro žáky ze socioekonomicky znevýhodněných rodin může být motivující sociální kontakt s vrstevníky a učiteli.²⁷² Důležité je neztratit kontakt

²⁶⁶ ČLOVĚK V TÍSNI. Podněty pro učitele a školy v nouzovém stavu s ohledem na sociálně znevýhodněné děti. In: *Člověk v tísni* [online]. 25. 3. 2020 [cit. 16. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.clovekvtisni.cz/podnety-pro-ucitele-a-skoly-v-nouzovem-stavu-s-ohledem-na-socialne-znevychodnene-deti-6525gp>.

²⁶⁷ *Kvalita a efektivita vzdělávání a vzdělávací soustavy ve školním roce 2020/2021: Výroční zpráva České školní inspekce* [online]. Praha: Česká školní inspekce, 2021. [cit. 15. 2. 2022]. ISBN 978-80-88087-65-6. Dostupné z: https://www.csicr.cz/CSICR/media/Elektronicke-publikace/2021/Vyrocní_zprava_Ceske_skolni_inspekce_2020_2021/html5/index.html?pn=1. s. 263.

²⁶⁸ *Kvalita a efektivita vzdělávání a vzdělávací soustavy ve školním roce 2019/2020: Výroční zpráva České školní inspekce* [online]. Praha: Česká školní inspekce, 2020. [cit. 17. 2. 2022]. ISBN 978-80-88087-43-4. Dostupné z: [https://www.csicr.cz/cz/Aktuality/Kvalita-a-efektivita-vzdelavani-a-vzdelavaci-s\(4\)](https://www.csicr.cz/cz/Aktuality/Kvalita-a-efektivita-vzdelavani-a-vzdelavaci-s(4)). s. 427.

²⁶⁹ APIV B - Jak dnes učít Off-line žáky nebo žáky s omezeným přístupem k telefonu a internetu? In: *Youtube* [online]. 2. 4. 2020 [cit. 16. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=KWosxtfFPr8>

²⁷⁰ *Kvalita a efektivita vzdělávání a vzdělávací soustavy ve školním roce 2020/2021: Výroční zpráva České školní inspekce* [online]. Praha: Česká školní inspekce, 2021. [cit. 15. 2. 2022]. ISBN 978-80-88087-65-6. Dostupné z: https://www.csicr.cz/CSICR/media/Elektronicke-publikace/2021/Vyrocní_zprava_Ceske_skolni_inspekce_2020_2021/html5/index.html?pn=1. s. 259.

²⁷¹ FEDERICOVÁ, M., KORBEL, V. *Pandemie covid-19 a sociálně-ekonomické nerovnosti ve vzdělávání*. Praha: Národohospodářský ústav AV ČR, 2020. Studie IDEA anti COVID-19. ISBN 978-80-7344-539-3, Dostupné z: https://idea.cerge-ei.cz/files/IDEA_Nerovnosti_ve_vzdelavani_COVID19_kveten2020_18/IDEA_Nerovnosti_ve_vzdelavani_COVID19_kveten2020_18.html#p=1. s. 2.

²⁷² Tamtéž, s. 5.

s dítětem úplně. Je nutné snažit se kontakt navázat všemi možnými cestami i u dětí, které nereagují.

Pro nápravu situace je třeba také **zmírňovat následky** neúčasti žáků, které se zapojovat nedařilo. Podpora takových žáků by měla nejlépe být individualizovaná, jako velmi vhodné se ukázaly být osobní konzultace a doučování. K tomuto účelu mohli opět dopomoci asistenti pedagoga, neziskové organizace i třídní učitelé. Poskytování podpory žákům s nedostatečnou účastí na výuce v průběhu období uzavření škol může navíc pomoci jejich zapojení do další výuky.²⁷³ Při poskytování doučování je třeba dbát na to, aby se pomoc dostala žákům, kteří ji skutečně potřebují. Poskytování podpory by mělo být založeno na objektivních důvodech či na posouzení učitele. Pokud by podpora byla poskytována dětem na základě zájmu rodičů, mohlo by se stát, že doučovány budou děti, jejichž rodiče mají vyšší aspirace na vzdělání svých dětí, což může dále prohlubovat nerovnosti.²⁷⁴ Vyšší potřebu doučování měli žáci, jejichž výuka na dálku byla něčím omezená. Můžeme přibližně určit, jaké skupiny žáků objektivně častěji potřebují doučování. „Jde o žáky s rodiči s nízkým vzděláním, z neúplných rodin, s velkým počtem sourozenců (3 a více), s odlišným mateřským jazykem v domácnosti a děti, které během distanční výuky používaly zapůjčenou techniku.“²⁷⁵

Snížit následky na vzdělávání žáků nezapojených do distanční výuky mohou pomoci i letní školy, kde si žáci učivo doplní a zopakují. O tyto letní kempy byl na konci školního roku 2020/2021 mezi rodiči zájem, více než šestina rodičů by účast jejich dětí uvítala. Další téměř čtvrtina rodičů si nebyla jistá potřebností letního kempu pro jejich děti, ale s účastí by souhlasila. Vyšší zájem byl zaznamenán mezi rodiči s nižším SES.²⁷⁶

Potřeba je uvažovat také do budoucna, pro případ, že by podobná situace nastala znovu. Podle Federičové a Korbela je proto třeba monitoring a systémová centrální podpora

²⁷³ *Kvalita a efektivita vzdělávání a vzdělávací soustavy ve školním roce 2020/2021: Výroční zpráva České školní inspekce* [online]. Praha: Česká školní inspekce, 2021. [cit. 15. 2. 2022]. ISBN 978-80-88087-65-6. Dostupné z: https://www.csicr.cz/CSICR/media/Elektronicke-publikace/2021/Vyrocní_zprava_Ceske_skolni_inspekce_2020_2021/html5/index.html?pn=1. s. 262–263.

²⁷⁴ BICANOVÁ, J., GARGULÁK, K., PROKOP, D. *Dopady pandemie covid-19 na žáky: Report č.1, Vnímání distanční výuky žáky, Poptávka podpůrných opatření ze strany rodičů* [online]. PAQ Research a Kalibro Projekt, 2021. [cit. 15. 3. 2022]. Dostupné z: https://drive.google.com/file/d/1pJH9bj80i5jhLXcp0HeaY-jpBgRI0k_Bj/view. s. 17–18.

²⁷⁵ Tamtéž, s. 18.

²⁷⁶ Tamtéž, s. 19.

škol. Podpora by se podle nich měla zaměřovat na školy, které měly v distanční výuce nedostatky.²⁷⁷

Míra zapojení všech žáků do vzdělávání se v průběhu pandemie v mnohých školách zlepšila. Podle ředitelů má na tom výrazný podíl fakt, že distanční výuka začala být se školním rokem 2020/2021 povinná.²⁷⁸ Dále, jak již bylo řečeno, se podařilo snížit počet dětí, které se do výuky nezapojily z technických důvodů.²⁷⁹ Zapojení žáků, kteří se výuky neúčastnili z jiných důvodů, než je nedostatek vybavení nebo špatné připojení, bylo pro školy obtížnější. Pozitivní je, že některým školám se zapojení žáků z rodin s nízkým SES přes všechny obtíže podařilo.²⁸⁰ Přesto však ČŠI tvrdí, že celkově se situace zcela nezapojených žáků lepší nejeví.²⁸¹ Déle trvající pandemie navíc může některé problémy rodin prohlubovat. Zhoršující se situace rodiny může mít dopady na vzdělávání dětí, ať už v oblasti hmotného zabezpečení nebo v podpoře dětí ze strany rodičů, z důvodu zvýšeného stresu či nedostatku času. Přičemž negativními následky pandemie jsou nejvíce ohroženy bohužel právě rodiny s nižším SES.²⁸²

4.3 Zvýšená náročnost distančního vzdělávání

Změna formy výuky způsobila pro mnohé účastníky vzdělávacího procesu zvýšení náročnosti vyučování a učení se. Mnoha **pedagogům** se zvýšil objem práce, tedy i čas potřebný k jejímu zvládnutí. Tato práce byla navíc náročnější i mentálně.²⁸³ Práce byla pro učitele obtížnější v několika ohledech. Za prvé se mnozí učitelé museli učit využívat nové

²⁷⁷ FEDERICOVÁ, M., KORBEL, V. *Pandemie covid-19 a sociálně-ekonomické nerovnosti ve vzdělávání*. Praha: Národohospodářský ústav AV ČR, 2020. Studie IDEA anti COVID-19. ISBN 978-80-7344-539-3. Dostupné z: [https://idea.cerge-ei.cz/files/IDEA_Nerovnosti_ve_vzdelavani_COVID19_kveten2020_18.html#p=1](https://idea.cerge-ei.cz/files/IDEA_Nerovnosti_ve_vzdelavani_COVID19_kveten2020_18/IDEA_Nerovnosti_ve_vzdelavani_COVID19_kveten2020_18.html#p=1). s. 2.

²⁷⁸ *Kvalita a efektivita vzdělávání a vzdělávací soustavy ve školním roce 2020/2021: Výroční zpráva České školní inspekce* [online]. Praha: Česká školní inspekce, 2021. [cit. 15. 2. 2022]. ISBN 978-80-88087-65-6. Dostupné z: https://www.csicr.cz/CSICR/media/Elektronicke-publikace/2021/Vyrocní_zprava_Ceske_skolni_inspekce_2020_2021/html5/index.html?pn=1. s. 259.

²⁷⁹ KORBEL, V., PROKOP, D. *Distanční výuka na jaře a na podzim: Výsledky reprezentativního kvantitativního výzkumu 2020* [online]. PAQ Research, 2021. [cit. 16. 2. 2022]. Dostupné z: <https://drive.google.com/file/d/1k4QZVuyCy0U-WIZvaCE1JsMj7LqxjP6d/view>

²⁸⁰ *Kvalita a efektivita vzdělávání a vzdělávací soustavy ve školním roce 2020/2021: Výroční zpráva České školní inspekce* [online]. Praha: Česká školní inspekce, 2021. [cit. 15. 2. 2022]. ISBN 978-80-88087-65-6. Dostupné z: https://www.csicr.cz/CSICR/media/Elektronicke-publikace/2021/Vyrocní_zprava_Ceske_skolni_inspekce_2020_2021/html5/index.html?pn=1. s. 72–73.

²⁸¹ Tamtéž, s. 258.

²⁸² FEDERICOVÁ, M., KORBEL, V. *Pandemie covid-19 a sociálně-ekonomické nerovnosti ve vzdělávání*. Praha: Národohospodářský ústav AV ČR, 2020. Studie IDEA anti COVID-19. ISBN 978-80-7344-539-3. Dostupné z: https://idea.cerge-ei.cz/files/IDEA_Nerovnosti_ve_vzdelavani_COVID19_kveten2020_18/IDEA_Nerovnosti_ve_vzdelavani_COVID19_kveten2020_18.html#p=1. s. 20.

²⁸³ *Kvalita a efektivita vzdělávání a vzdělávací soustavy ve školním roce 2019/2020: Výroční zpráva České školní inspekce* [online]. Praha: Česká školní inspekce, 2020. [cit. 17. 2. 2022]. ISBN 978-80-88087-43-4. Dostupné z: [https://www.csicr.cz/cz/Aktuality/Kvalita-a-efektivita-vzdelavani-a-vzdelavaci-s\(4\)](https://www.csicr.cz/cz/Aktuality/Kvalita-a-efektivita-vzdelavani-a-vzdelavaci-s(4)). s. 308.

technologie. Za druhé bylo mnohdy nutné upravovat učivo a jeho rozsah. A za třetí je distanční vzdělávání spojeno s větší potřebou výuku přizpůsobovat jednotlivým žákům.²⁸⁴ Z šetření České školní inspekce vyplývá, že při distančním vzdělávání v jeho první vlně (tj. většina druhého pololetí školního roku 2019/2020) hodnotila většina učitelů druhého stupně svoji práci jako výrazně náročnější. Jako o něco náročnější vnímalo svou činnost více než čtvrtina učitelů. Pro několik pedagogů byla práce srovnatelná. Objevily se i případy, kdy učitelé vnímali snížení náročnosti svojí práce, v mizivém počtu případů dokonce výrazné.²⁸⁵ Studie *Zkušenosti českých učitelů s distanční výukou*, která zahrnuje i později získaná data, dochází k podobným zjištěním. Co se týče času, deklarovalo 79 % učitelů²⁸⁶ zvýšení náročnosti svojí práce. Oproti situaci na jaře 2020 se navíc čas, který učitelé trávili prací, v zimě 2021 ještě o něco zvýšil.²⁸⁷ Čas strávený přímou pedagogickou činností se pro většinu učitelů snížil. Nejvíce času učitelům průměrně zabrala příprava na vyučování, poté komunikace s rodiči a s žáky.²⁸⁸ Studie zjišťovala i dopady zvýšení náročnosti učitelské práce na psychiku pedagogů. Téměř tři čtvrtiny z nich zaznamenaly zvýšení stresu z práce. Psychická náročnost často souvisela se zvýšením stráveného času v právě jmenovaných oblastech.²⁸⁹ Náročnost práce vedla k psychickým potížím učitelů a pocitům vyčerpání,²⁹⁰ což u několika učitelů vedlo až k rozhodnutí opustit své povolání.²⁹¹

S vysokou časovou a psychickou náročností svojí práce se svěřila i učitelka Dana. Vypověděla, že jí s tím později pomohly různé materiály pro učitele, které se začaly objevovat na internetu, a nakonec jich bylo nepřehledné množství.

Náročnost výuky na dálku pro jednotlivé **žáky** je velmi různá. Závisí na přístupu a organizaci výuky konkrétních škol.²⁹² Podle tematické zprávy ČŠI zaměřené na zkušenosti účastníků vzdělávacího procesu s distančním vzděláváním byla podle mnoha žáků výuka na

²⁸⁴ Kvalita a efektivita vzdělávání a vzdělávací soustavy ve školním roce 2019/2020: Výroční zpráva České školní inspekce [online]. Praha: Česká školní inspekce, 2020. [cit. 17. 2. 2022]. ISBN 978-80-88087-43-4. Dostupné z: [https://www.csicr.cz/cz/Aktuality/Kvalita-a-efektivita-vzdelavani-a-vzdelavaci-s\(4\)](https://www.csicr.cz/cz/Aktuality/Kvalita-a-efektivita-vzdelavani-a-vzdelavaci-s(4)). s. 308.

²⁸⁵ Tamtéž.

²⁸⁶ Jedná se o učitele prvního i druhého stupně ZŠ.

²⁸⁷ BICANOVÁ, J., GARGULÁK, K., PROKOP, D. *Zkušenosti českých učitelů s distanční výukou: Výzkum a analýza pro organizaci Učitel naživo* [online]. PAQ Research a Kalibro Projekt, 2021. [cit. 18. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.ucitelnazivo.cz/files/zkusenosti-ucitelupaq.pdf>. s. 8–9.

²⁸⁸ Tamtéž, s. 10.

²⁸⁹ Tamtéž, s. 13.

²⁹⁰ Tamtéž, s. 11–19.

²⁹¹ Tamtéž, s. 44.

²⁹² BROM, C., et al. *Rodiče v roli pedagogů. Předběžné výsledky dotazníkového šetření Vzdělávání doma (výzkumná zpráva)* [online]. Praha, Brno: MFF UK, 2020. [cit. 18. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.mff.cuni.cz/cs/verejnost/anketa-jaro-2020/setreni-vzdelavani-doma-ver200414.pdf>. s. 2.

jaře roku 2020 velmi časově náročná.²⁹³ Podíl žáků základních škol, kteří měli pocit, že se během distanční výuky nestíhají naučit požadované učivo, přesáhl třetinu. Ve skupině žáků z neúplných rodin a žáků rodičů s nižším vzděláním (ani jeden z rodičů/jediný rodič nemá maturitu) byl podíl žáků, kteří cítili zaostávání, téměř 50 %.²⁹⁴ To ale nemusí být způsobeno čistě zvýšenou náročností distanční výuky, protože tato skupina dětí častěji zaostává i v běžné výuce. Navíc tyto děti mohou postrádat účinnou pomoc rodičů a zaostávání může být způsobeno také odlišnou kvalitou výuky různých škol.²⁹⁵ Cyril Brom a kolektiv zkoumali na jaře mimo jiné názory rodičů na objem školní práce jejich dětí. Podle hodnocení více než poloviny rodičů žáků druhého stupně byli žáci přetěžováni školní prací. Mezi rodiči s vyšším dosaženým vzděláním (vysokoškolské) byl tento názor zastoupen o něco méně než u rodičů s nižším vzděláním (základní a středoškolské). Rodiče starších žáků hodnotili objem školní práce jejich dětí jako příliš velký nebo spíše velký častěji než rodiče mladších žáků.²⁹⁶ Také podle zjištění studie společnosti PAQ Research *Distanční výuka na jaře a na podzim* byl počet rodičů, kteří si myslí, že jsou jejich děti přetíženy učivem, vyšší mezi rodiči žáků druhého stupně. Do podzimu 2020 se ale názory rodičů mladších a starších žáků vyrovnaly.²⁹⁷ Podíl rodičů žáků druhého stupně s tímto názorem klesl, přestože množství učiva a úkolů zadávané žákům učiteli naopak stoupl.²⁹⁸ Toto zjištění lze vnímat pozitivně, jelikož může ukazovat na zlepšení vedení výuky ze strany škol. Výzkum také ukázal, že spokojenost rodičů s distanční výukou příliš nesouvisí s potřebným časem ani s množstvím učiva a úkolů.²⁹⁹ Z žáků devátých tříd si podle ankety společnosti SCIO téměř polovina (44 %) stěžovala na příliš velký objem školní práce a více než třetina žáků měla potíže s porozuměním novému učivu.³⁰⁰ Pozoruhodná zjištění přinesla také studie Rokose a Vančury. Jak žáci,

²⁹³ ANDRYS, O., et al. *Zkušenosti žáků a učitelů základních škol s distanční výukou ve 2. pololetí školního roku 2019/2020: Shrnutí vybraných zjištění a doporučení pro následující období: Tematická zpráva* [online]. Česká školní inspekce, 2020. [cit. 18. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.csicr.cz/cz/Dokumenty/Tematicke-zpravy/Tematicka-zprava-Zkusenosti-zaku-a-ucitelu-ZS-s-di>. s. 11.

²⁹⁴ BICANOVÁ, J., GARGULÁK, K., PROKOP, D. *Dopady pandemie covid-19 na žáky: Report č.1, Vnímání distanční výuky žáky, Poptávka podpůrných opatření ze strany rodičů* [online]. PAQ Research a Kalibro Projekt, 2021. [cit. 15. 3. 2022]. Dostupné z: https://drive.google.com/file/d/1pJH9bj80i5jhLXcp0HeaY-jpBgRI0k_Bj/view. s. 7–8.

²⁹⁵ Tamtéž.

²⁹⁶ BROM, C., et al. *Rodiče v roli pedagogů. Předběžné výsledky dotazníkového šetření Vzdělávání doma (výzkumná zpráva)* [online]. Praha, Brno: MFF UK, 2020. [cit. 18. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.mff.cuni.cz/cs/verejnost/anketa-jaro-2020/setreni-vzdelavani-doma-ver200414.pdf>. s. 10.

²⁹⁷ KORBEL, V., PROKOP, D. *Distanční výuka na jaře a na podzim: Výsledky reprezentativního kvantitativního výzkumu 2020* [online]. PAQ Research, 2021. [cit. 16. 2. 2022]. Dostupné z: <https://drive.google.com/file/d/1k4QZVuyCy0U-WIZvaCE1JsMj7LqxjP6d/view>. s. 19.

²⁹⁸ Tamtéž, s. 2.

²⁹⁹ Tamtéž, s. 12–13.

³⁰⁰ SCIO. Skoro 4000 žáků zhodnotilo distanční výuku. In: *Scio.cz* [online]. 7. 1. 2021 [cit. 18. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.scio.cz/o-spolecnosti/pro-media/tiskove-zpravy-a-aktuality/skoro-4000-zaku-zhodnotilo-distančni-vyuku.asp>.

tak rodiče hodnotili celkový čas trávený učením jako nadměrný.³⁰¹ Zároveň však, přestože se hodnocení náročnosti přípravy na distanční výuku v jednotlivých předmětech lišila,³⁰² u všech předmětů převládal počet žáků, kteří považovali čas strávený přípravou za přiměřený.³⁰³ Není bez zajímavosti, že žáky druhého stupně nejvíce uváděným negativem distanční výuky bylo „množství a obtížnost zadaných úkolů“ přičemž zároveň jako pozitivum uvedlo nejvíce žáků „více volného času a možnost dělat si přestávky“. Jako druhé nejčastější pozitivum bylo uváděno „možnost přizpůsobení si výuky dle vlastních potřeb, žádný stres“.³⁰⁴ Zjištění všech uvedených šetření potvrzují, že vnímání náročnosti distanční výuky je značně subjektivní a závisí na mnoha faktorech. Beze sporu je třeba považovat zvýšenou náročnost distanční výuky za problém a věnovat jí pozornost. Přílišná zátěž totiž může mít kromě jiného vliv na efektivitu výuky u některých žáků.³⁰⁵

Zvýšená náročnost distanční výuky oproti běžné výuce kontaktní, navíc pak v době, která byla pro mnoho lidí náročná i v jiných ohledech, souvisí s dalšími problémy vzdělávání na dálku. Ze zvýšené náročnosti distanční výuky plynou například negativní dopady na psychické zdraví žáků, učitelů i jejich rodičů. Je nutné měnit vyučovací rozvrh a upravovat obsah vzdělávání. Zvýšená náročnost přispívá také ke vzniku problémů s motivovaností žáků k učení atd. Těmto problémům bude v této práci věnován prostor.

V souvislosti s náročností distanční výuky je potřeba zamýšlet se nad **oměrem způsobů realizace distanční výuky**. Je potřeba zvažovat, jaká část výuky má být realizována asynchronně či synchronně, jaká část má být online a jaká off-line. Všechny způsoby vedení výuky na dálku mají nesporně své výhody i nevýhody a je třeba je kombinovat, pokud možno tak, aby převažovaly výhody pro všechny s ohledem na efektivitu výuky i zdraví všech účastníků vzdělávání. Jak má být výuka realizována nemůže být centrálně nařízeno všem školám. Rozhodovat by o tom měl ředitel školy, který zná a může zvážit možnosti školy a učitelů jednotlivé formy výuky realizovat.³⁰⁶ Druhým stupněm základních škol bylo

³⁰¹ ROKOS, L., VANČURA, M. Distanční výuka při opatřeních spojených s koronavirovou pandemií – pohled očima učitelů, žáků a jejich rodičů. *Pedagogická orientace* [online]. 2020, roč. 30, č. 2, s. 122–155 [cit. 1. 3. 2022]. ISSN 1805-9511. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/pedor/article/view/14136/11809>. s. 143

³⁰² U žáků prvního i druhého stupně.

³⁰³ ROKOS, L., VANČURA, M. Distanční výuka při opatřeních spojených s koronavirovou pandemií – pohled očima učitelů, žáků a jejich rodičů. *Pedagogická orientace* [online]. 2020, roč. 30, č. 2, s. 122–155 [cit. 1. 3. 2022]. ISSN 1805-9511. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/pedor/article/view/14136/11809>. s. 132.

³⁰⁴ Tamtéž, s. 133–134.

³⁰⁵ ANDRYS, O., et al. *Zkušenosti žáků a učitelů základních škol s distanční výukou ve 2. pololetí školního roku 2019/2020: Shrnutí vybraných zjištění a doporučení pro následující období: Tematická zpráva* [online]. Česká školní inspekce, 2020. [cit. 18. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.csicr.cz/cz/Dokumenty/Tematicke-zpravy/Tematicka-zprava-Zkusenosti-zaku-a-ucitelu-ZS-s-di>. s.11.

³⁰⁶ MŠMT: nejčastější otázky o online výuce. Jak na efektivní podobu distančního vzdělávání? SYPO | #69 In: *Youtube* [online]. 19. 11. 2020 [cit. 21. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=hqUc8oIFJ2M&t=4s>. Kanál uživatele Projekt SYPO.

v metodickém doporučení MŠMT doporučeno, aby výuka byla organizována převážně online, synchronní výuka by však neměla trvat déle než tři vyučovací hodiny za sebou (tzn. 135 minut synchronní výuky).³⁰⁷ Neumajer ale namítá, že tento časový údaj není podložený daty pedagogicko-psychologických výzkumů. Podle něj by tento čas měl být ještě kratší, protože poté klesá užitečnost využití technologií pro učení.³⁰⁸ Další metodické doporučení ministerstva *Distanční výuka a duševní zdraví* vhodný poměr upřesňuje. Podle novější metodiky je vhodné, aby synchronní výuka na druhém stupni ZŠ byla rozdělena do kratších bloků. „Neměla by trvat déle než 3x45min nebo 4x30 minut za jeden den. V průběhu dne je možné zařadit i více synchronních setkání, pokud budou bloky kratší než 30 minut.“³⁰⁹

I v distančně vedeném vzdělávání dospělých je obecně větší část výuky vedena asynchronním způsobem.³¹⁰ Pro děti (a i jejich učitele) je příliš synchronní výuky zbytečně moc náročná.³¹¹ Ale i asynchronní výuka může být pro žáky přehnaně náročná, pokud dostávají přílišné množství obtížných úkolů. Nastavení správného poměru, který bude vyhovovat učitelům i žákům je proto pro kvalitní distanční výuku stěžejní. Podle Rohlíkové mají být technologie ve výuce používané pouze tehdy, když přináší pro učení žáků nějaké benefity, nejsou tedy univerzálním řešením.³¹² Synchronní výuka by i podle Rohlíkové měla fungovat spíše jako doplněk. Tím se učitelé mohou alespoň částečně vyhnout technickým potížím a ztrátám pozornosti dětí. Navíc se synchronní online výuky někdy nemohou účastnit všechny děti kvůli nějakým limitům svého domácího zázemí. Hromadná synchronní výuka pak není vhodná ani pro žáky s poruchami pozornosti.³¹³ Pokud žáci ztrácejí pozornost a jsou nesoustředění, což je u dlouhé synchronní výuky pravděpodobné, zvyšuje se tím i náročnost vedení výuky pro učitele.³¹⁴

³⁰⁷ MŠMT. *Metodické doporučení pro vzdělávání distančním způsobem* [online]. 23. 9. 2020. Praha [cit. 20. 12. 2021]. Dostupné z: https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2020/09/metodika_DZV__23_09_final.pdf. s. 12.

³⁰⁸ NEUMAJER, O., *Vzdělávání na dálku přináší zmatky v pojmech*. In: *Metodický portál RVP* [online]. 23. 11. 2020 [cit. 21. 3. 2022]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/22678/VZDELAVANI-NA-DALKU-PRINASI-ZMATKY-V%C2%A0POJMECH.html>

³⁰⁹ MŠMT. *Distanční výuka a duševní zdraví: Metodické doporučení pro školy* [online]. 15. 3. 2021. Praha [cit. 21. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/metodicke-doporuceni-k-distanzni-vyuce-a-dusevnimu-zdravi>. s. 2.

³¹⁰ Např. ČERNÝ, M., CHYTKOVÁ, D., MAZÁČOVÁ, P., ŠIMKOVÁ, G. *Distanční vzdělávání pro učitele*. Brno: Flow, 2015. ISBN 978-80-905480-7-7. s. 67.

³¹¹ MŠMT. *Distanční výuka a duševní zdraví: Metodické doporučení pro školy* [online]. 15. 3. 2021. Praha [cit. 21. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/metodicke-doporuceni-k-distanzni-vyuce-a-dusevnimu-zdravi>. s. 1–2.

³¹² Didaktické typy pro distanční výuku In: *Youtube* [online]. 26. 10. 2020 [cit. 21. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=FEp5HK8Vw3Y>. Kanál uživatele Celoživotní vzdělávání na ZČU.

³¹³ Tamtéž.

³¹⁴ *Kvalita a efektivita vzdělávání a vzdělávací soustavy ve školním roce 2019/2020: Výroční zpráva České školní inspekce* [online]. Praha: Česká školní inspekce, 2020. [cit. 17. 2. 2022]. ISBN 978-80-88087-43-4. Dostupné z: [https://www.csicr.cz/cz/Aktuality/Kvalita-a-efektivita-vzdelavani-a-vzdelavaci-s\(4\)](https://www.csicr.cz/cz/Aktuality/Kvalita-a-efektivita-vzdelavani-a-vzdelavaci-s(4)). s. 309.

Podle šetření ČŠI se od školního roku 2019/2020 zvýšil počet škol, které organizovaly výuku distanční formou každodenně na téměř 100 % a obvykle byl poměr synchronní a asynchronní výuky nastaven opačně, než je vhodné. Online asynchronní a off-line aktivity byly pouze doplňkem k hlavní části výuky, která probíhala online, synchronním způsobem.³¹⁵ Nárůst poměru synchronní výuky potvrzuje i výzkum Václava Korbela a Daniela Prokopa z PAQ Research. Autoři výzkumu upozorňují, že zvýšení počtu synchronních vyučovacích hodin není čistě pozitivním zjištěním, protože „synchronní výuka může být v některých případech pouze přesunutí frontálního výkladu do online prostředí, což by nemělo být primární cílem distanční výuky.“³¹⁶ Délka každodenní synchronní výuky se ve školním roce 2020/2021 na druhém stupni nejčastěji pohybovala mezi dvěma a čtyřmi hodinami denně.³¹⁷ Doporučení ministerstva hovořilo o přibližně 120-135 minutách synchronní výuky za den (nebo více po kratších úsecích). Čtyři hodiny synchronní výuky jsou tedy téměř dvojnásobek ministerstvem doporučované doby.

Někteří rodiče se domnívají, že synchronní výuka je pro jejich děti lepší a požadují ji po školách.³¹⁸ Vyžadují, aby výuka na dálku byla co nejvíce podobná té běžné.³¹⁹ Rohlíková se k tomuto vyjádřila ve webináři *Didaktické tipy pro distanční výuku*. Synchronní výuka se může zdát rodičům jako vhodnější, protože jsou při ní děti pod dohledem učitele a nevyžadují pozornost a pomoc rodičů.³²⁰ Rohlíková navrhuje, aby učitel rodičům individuálně vysvětlil výhody a nevýhody obou forem, byl stanoven pevný rozvrh a rodiče s ním byli srozuměni.³²¹

³¹⁵ *Kvalita a efektivita vzdělávání a vzdělávací soustavy ve školním roce 2020/2021: Výroční zpráva České školní inspekce* [online]. Praha: Česká školní inspekce, 2021. [cit. 15. 2. 2022]. ISBN 978-80-88087-65-6.

Dostupné z: https://www.csicr.cz/CSICR/media/Elektronicke-publikace/2021/Vyrocní_zprava_Ceske_skolni_inspekce_2020_2021/html5/index.html?pn=1. s. 68.

³¹⁶ KORBEL, V., PROKOP, D. *Distanční výuka na jaře a na podzim: Výsledky reprezentativního kvantitativního výzkumu 2020* [online]. PAQ Research, 2021. [cit. 16. 2. 2022]. Dostupné z: <https://drive.google.com/file/d/1k4QZVuyCy0U-WIZvaCE1JsMj7LqxjP6d/view>. s. 10.

³¹⁷ *Kvalita a efektivita vzdělávání a vzdělávací soustavy ve školním roce 2020/2021: Výroční zpráva České školní inspekce* [online]. Praha: Česká školní inspekce, 2021. [cit. 15. 2. 2022]. ISBN 978-80-88087-65-6.

Dostupné z: https://www.csicr.cz/CSICR/media/Elektronicke-publikace/2021/Vyrocní_zprava_Ceske_skolni_inspekce_2020_2021/html5/index.html?pn=1. s. 69.

³¹⁸ MŠMT. *Distanční výuka a duševní zdraví: Metodické doporučení pro školy* [online]. 15. 3. 2021. Praha [cit. 21. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/metodicke-doporuceni-k-distancni-vyuce-a-dusevnimu-zdravi>. s. 1.

³¹⁹ MAZANCOVÁ, P. Učitelé: Distanční výuka by neměla probíhat stejně jako výuka ve škole. Nabízí se i jiné způsoby práce. In: *Učitelská platforma* [online]. [cit. 21. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.ucitelskaplatforma.cz/2020/10/14/ucitele-distancni-vyuca-by-nemela-probihat-podle-bezneho-skolniho-rozvrhu-nabizi-se-i-jine-zpusoby-prace/>

³²⁰ *Didaktické tipy pro distanční výuku* In: *Youtube* [online]. 26. 10. 2020 [cit. 21. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=FEp5HK8Vw3Y>. Kanál uživatele Celoživotní vzdělávání na ZČU.

³²¹ Tamtéž.

Potřeba je také vyvažovat množství práce žáků s počítačem a bez něj. Téměř čtvrtina žáků byla (na jaře 2020) nespokojena s tím, že musí trávit čas doma u počítače.³²² Množství výuky probíhající s pomocí počítače se poté ještě zvýšilo.³²³ Je vhodné do výuky zařazovat i takové úkoly, ke kterým počítač potřeba není.³²⁴

Pro **řešení problému** je vhodné, aby se učitel vždy zamyslel nad tím, jakou dobu zabere žákům zvládnout obsah, který po nich bude vyžadovat, a jak je pro žáky náročný. To je samozřejmě velmi obtížné, protože každému žákovi se bude učení dařit jinak v závislosti na jeho individuálních schopnostech a možnostech. Učitel by se měl pokusit odhadnout, za jakou dobu je pro žáky možné učivo zvládnout.³²⁵ Učitel by měl provést důkladnou didaktickou analýzu učiva a brát při tom v úvahu specifika distančního vzdělávání. Také by neměl zapomínat na žáky, kterým nemohou pomoci rodiče a na žáky se SVP. Při odhadu by měl učitel mimo individuálních kompetencí žáků přemýšlet o rozsahu a náročnosti daného úseku učiva, co jeho žáci už znají a co je pro ně nové, co se opakuje, jak úsek navazuje na již probrané učivo a tak dále.³²⁶ Zlámalová navrhuje, aby byl u studijní opory časový údaj o „optimální době studia“ uveden.³²⁷ Její návrh je sice mířený na distanční vzdělávání dospělých, do určité míry je ale jistě použitelný i pro žáky druhého stupně. Uvedení přibližného časového údaje má tu výhodu, že si žák může své učení lépe naplánovat. Je ale třeba, aby učitel neuvedl čas příliš dlouhý ani příliš krátký. Při uvedení příliš krátkého času je riziko, že se žáci při nezvládnutí učiva v daném čase budou cítit demotivovaní a budou ztrácet sebevědomí. Naopak při příliš dlouhém čase mohou mít žáci pocit, že úkol bude náročný a například jeho splnění odkládat. Při výrazně rychlejším zvládnutí mohou mít žáci kupříkladu pocit, že něco přehlédli.³²⁸ Obecně je lepší odhad trochu nadhodnotit. To bude mít spíše motivační účinek na všechny žáky, kteří zvládnou učivo v o něco kratším čase, než učitel

³²² ANDRYS, O., et al. *Zkušenosti žáků a učitelů základních škol s distanční výukou ve 2. pololetí školního roku 2019/2020: Shrnutí vybraných zjištění a doporučení pro následující období: Tematická zpráva* [online]. Česká školní inspekce, 2020. [cit. 18. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.csicr.cz/cz/Dokumenty/Tematicke-zpravy/Tematicka-zprava-Zkusenosti-zaku-a-ucitelu-ZS-s-di>. s. 10.

³²³ KORBEL, V., PROKOP, D. *Distanční výuka na jaře a na podzim: Výsledky reprezentativního kvantitativního výzkumu 2020* [online]. PAQ Research, 2021. [cit. 16. 2. 2022]. Dostupné z: <https://drive.google.com/file/d/1k4QZVuyCy0U-WIZvaCE1JsMj7LqxjP6d/view>. s.10.

³²⁴ ANDRYS, O., et al. *Zkušenosti žáků a učitelů základních škol s distanční výukou ve 2. pololetí školního roku 2019/2020: Shrnutí vybraných zjištění a doporučení pro následující období: Tematická zpráva* [online]. Česká školní inspekce, 2020. [cit. 18. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.csicr.cz/cz/Dokumenty/Tematicke-zpravy/Tematicka-zprava-Zkusenosti-zaku-a-ucitelu-ZS-s-di>. s. 11.

³²⁵ ZLÁMALOVÁ, H. *Distanční vzdělávání a eLearning: učební text pro distanční studium*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2008. ISBN 978-80-86723-56-3. s. 73–74.

³²⁶ Tamtéž.

³²⁷ Tamtéž.

³²⁸ Tamtéž.

očekával. Vhodné také je, aby si učitel raději první svůj odhad vyzkoušel, ověřil a poté začal poskytovat tuto informaci svým žákům.³²⁹

Aby se žákům lépe pracovalo a mohli si svou práci lépe organizovat je potřeba mít stanovený pevný řád. Podle Rohlíkové je vhodné organizovat výuku předmětů do bloků.³³⁰ Zajímavým návrhem je práce žáků s checklistem. To znamená, že by měli vytvořený seznam povinností na určitý časový úsek, například na jeden den nebo týden, a mohli si své povinnosti postupně odškrtnout. Žáci by tak získali přehled, co již splnili a co je ještě čeká.³³¹ Zounek a kolektiv soudí, že už samotné odškrtnutí úkolů ze seznamu může být pro studující motivující.³³² Možností je naučit žáky, aby si takový seznam vždy vytvořili sami, ideální by ale bylo, aby všechny úkoly žáků byly dostupné na jednom určeném místě. Na to může být vhodné prostředí LMS, popřípadě lze doporučit aplikace pro sdílené online kalendáře.

Učitelé by měli (stejně jako v běžné výuce) pracovat s různými úrovněmi náročnosti učiva a úkolů. Pedagog by měl uvážlivě pracovat s rozšiřujícími materiály, aby jimi žáky nezahltil. Pouze rozeslat odkazy na rozšiřující učivo nestačí, je třeba každý odkaz či materiál vhodně okomentovat.³³³

Například učitelka Jana posílala svým žákům týdenní plány výuky. Plán obsahoval úkoly, které měli žáci stihnout za jeden týden, a navíc nějaké úkoly dobrovolné. Žáci tak díky tomu měli přehled, co je čeká a mohli si svoje učení časově rozvrhnout dle svých možností.

Možným řešením pro vyrovnaní poměru synchronní a asynchronní výuky je **využití principu převrácené třídy** (flipped classroom).³³⁴ Koncepce převrácené třídy sice původně předpokládá část výuky prezenční formou, ale její využití je možné i plně distančně, pokud je prezenční část nahrazena synchronní online výukou pomocí videokonference. V převrácené třídě jde o otočení běžného postupu vyučování, kdy se žáci ve škole s učitelem poprvé setkají s novým učivem a poté samostatně pracují na domácím úkolu. Při využití principu převrácené třídy se žáci nejprve seznámí s novým vzdělávacím obsahem samostatně z materiálů poskytnutých učitelem. Učitel pro žáky nahraje výukové video, které nahrazuje jeho

³²⁹ ZLÁMALOVÁ, H. *Distanční vzdělávání a eLearning: učební text pro distanční studium*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2008. ISBN 978-80-86723-56-3. s. 73–74.

³³⁰ Didaktické tipy pro distanční výuku In: *Youtube* [online]. 26. 10. 2020 [cit. 21. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=FEp5HK8Vw3Y>. Kanál uživatele Celoživotní vzdělávání na ZČU.

³³¹ Didaktické tipy pro distanční výuku In: *Youtube* [online]. 26. 10. 2020 [cit. 21. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=FEp5HK8Vw3Y>. Kanál uživatele Celoživotní vzdělávání na ZČU.

³³² ZOUNEK, J., et al. *E-learning: učení (se) s digitálními technologiemi*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-217-7. s. 84

³³³ Tamtéž.

³³⁴ TUCKER, B. The Flipped Classroom: Online instruction at home frees class time for learning. *Education Next* [online]. Aktualizováno 2011, roč. 12, č. 1 [cit. 21. 3. 2022]. ISSN 1539-9672. Dostupné z: <https://www.educationnext.org/the-flipped-classroom/>

výklad a může navíc žákům poskytnout další zdroje.³³⁵ Čas, který mají žáci a učitel společný mohou pak věnovat řešení problematických oblastí učiva, řešení nepochopení a dalších obtíží, zodpovídání dotazů a tak dále.³³⁶ Seznámení s novou látkou nemusí být nutně formou videa, může se jednat o výkladový text či jiný online studijní materiál.³³⁷ Využití videa je ale typickou formou převrácené třídy.³³⁸ Video místo výkladu má tu výhodu, že si jej žáci mohou pustit vícekrát, v dobu, která jim vyhovuje a postupovat vlastním tempem.³³⁹ Navíc při vytváření videa musí učitel promýšlet učivo a svůj výklad do velké hloubky.³⁴⁰ Rohlíková navrhuje, aby učitel, pokud má tu možnost, poskytoval svým žákům pro samostatné učení obsah ve vícero formách. Když například učitel vytváří video, může žákům poskytnout i text, který si k natočení videa připravil.³⁴¹ Výuka tímto způsobem může být velmi dobře individualizovaná. Žáci mohou postupovat svým tempem, rychlejší žáci se mohou tématem zabývat více do hloubky. Učitel se může žákům ve výuce věnovat více individuálně, reagovat na jejich konkrétní problémy.³⁴² Jak upozorňuje Jiří Tůma autor článku *Jak na metodu převrácené třídy*: „Celý proces ale není jen prostým přenesením tradiční frontální výuky do tutoriálů bez dalších zásadních změn výukových postupů.“ Úspěšná aplikace převrácené třídy ve výuce vyžaduje bližší seznámení s metodickými postupy a zásadami. Také je nutné zvažovat, pro jaké žáky a jaký vzdělávací obsah je metoda použitelná.³⁴³ Autoři knihy *Distanční vzdělávání pro učitele* uvádí několik doporučení pro využití této metody. Mezi nimi například doporučení, aby učitel postupně zvedal náročnost obsahu a úkolů. Pokud začneme na snadnější úrovni (ale stále rozvíjející) žáci budou více motivovaní a získají

³³⁵ ČERNÝ, M., CHYTKOVÁ, D., MAZÁČOVÁ, P., ŠIMKOVÁ, G. *Distanční vzdělávání pro učitele*. Brno: Flow, 2015. ISBN 978-80-905480-7-7. s. 27–29.

³³⁶ Tamtéž.

³³⁷ URBÁNEK, M. Převrácená třída. In: *Moderní vzdělávání* [online]. 8. 3. 2021 [cit. 21. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.modernivzdelavani.cz/prevracena-trida/>

³³⁸ TŮMA, J. Jak na metodu převrácené třídy. In: *Metodický portál RVP* [online]. 12. 2. 2015 [cit. 21. 3. 2022]. Dostupné z: <https://spomocnik.rvp.cz/clanek/19531/JAK-NA-METODU-PREVRACENE-TRIDY.html#:~:text=%C3%A9asp%C4%9Bch%20je%20ve%20velk%C3%A9%20m%C3%AD%C5%99e,vlastn%C3%AD%20odpov%C4%9Bdnosti%20%C5%BE%C3%A1ka%20za%20u%C4%8Den%C3%AD>

³³⁹ ČERNÝ, M., CHYTKOVÁ, D., MAZÁČOVÁ, P., ŠIMKOVÁ, G. *Distanční vzdělávání pro učitele*. Brno: Flow, 2015. ISBN 978-80-905480-7-7. s. 27.

³⁴⁰ TUCKER, B. The Flipped Classroom: Online instruction at home frees class time for learning. *Education Next* [online]. Aktualizováno 2011, roč. 12, č. 1 [cit. 21. 3. 2022]. ISSN 1539-9672. Dostupné z: <https://www.educationnext.org/the-flipped-classroom/>

³⁴¹ Didaktické tipy pro distanční výuku In: *Youtube* [online]. 26. 10. 2020 [cit. 21. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=FEp5HK8Vw3Y>. Kanál uživatele Celoživotní vzdělávání na ZČU.

³⁴² TUCKER, B. The Flipped Classroom: Online instruction at home frees class time for learning. *Education Next* [online]. Aktualizováno 2011, roč. 12, č. 1 [cit. 21. 3. 2022]. ISSN 1539-9672. Dostupné z: <https://www.educationnext.org/the-flipped-classroom/>

³⁴³ URBÁNEK, M. Převrácená třída. In: *Moderní vzdělávání* [online]. 8. 3. 2021 [cit. 21. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.modernivzdelavani.cz/prevracena-trida/>

důvěru.³⁴⁴ Toto doporučení by mohlo být obzvláště vhodné pro žáky druhého stupně, kteří nejsou zvyklí učit se samostatně.

S vysokou náročností příprav na distanční výuku může učitelům pomoci využití výukových materiálů přístupných na internetu. Digitální učební materiály (tzv. DUMy) korepondující s RVP jsou dostupné a snadno vyhledatelné na stránkách metodického portálu [spomocnik.rvp.cz](https://dum.rvp.cz/) v sekci Materiály do výuky (<https://dum.rvp.cz/>).³⁴⁵ Dále jsou DUMy dostupné například na stránkách [dumy.cz](https://www.dumy.cz/) (<https://www.dumy.cz/>).³⁴⁶ Přestože jsou DUMy na těchto portálech kontrolovány, je třeba k volně dostupným materiálům přistupovat kriticky, kontrolovat je a v případě potřeby upravit.

Poslední návrh je poněkud prostý. Je jím komunikace a spolupráce uvnitř učitelského sboru. Žákům pomůže, když budou všichni jejich učitelé znát jejich rozvrh a požadavky ostatních učitelů a budou tomu přizpůsobovat nároky své.³⁴⁷ Učitelům zase pomůže šetřit čas i síly, když se budou radit s kolegy, sdílet mezi sebou vytvořené materiály či je budou vytvářet společně.

4.4 Obsah distančního vzdělávání

Jak již bylo uvedeno, kvůli náročnosti, ale také specifčnosti distančního vzdělávání a jeho efektivitě, bylo potřeba upravovat jeho obsah. Kvůli uzavření škol se v mnoha zemích snížil využitý čas výuky.³⁴⁸ Některé země přistoupily k upřednostňování takzvaného jádrového učiva, jiné se zaměřily spíše na kompetence žáků v kognitivní, sociální a emoční oblasti.³⁴⁹ Podle Fernanda Reimerse a Andrease Schleichera se ukázalo, že vlády zemí se obecně více zaměřují na teoretické učení, zatímco učitelé přikládají větší váhu zapojení žáků do výuky.³⁵⁰

V České republice bylo školám ministerstvem doporučeno klást důraz především na stěžejní výstupy předmětů český jazyk, matematika a cizí jazyk a soustředit se na schopnost žáků používat své znalosti.³⁵¹ Dalšími možnostmi úpravy obsahu vzdělávání jsou

³⁴⁴ ČERNÝ, M., CHYTKOVÁ, D., MAZÁČOVÁ, P., ŠIMKOVÁ, G. *Distanční vzdělávání pro učitele*. Brno: Flow, 2015. ISBN 978-80-905480-7-7. s. 33.

³⁴⁵ NPI ČR. *Metodický portál RVP.cz* [online]. [cit. 20. 4. 2022]. Dostupné z: <https://dum.rvp.cz/>

³⁴⁶ *Dumy* [online]. [cit. 20. 4. 2022]. Dostupné z: <https://www.dumy.cz/>

³⁴⁷ MŠMT. *Distanční výuka a duševní zdraví: Metodické doporučení pro školy* [online]. 15. 3. 2021. Praha [cit. 21. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/metodicke-doporuceni-k-distancni-vyuce-a-dusevniimu-zdravi>. s. 2.

³⁴⁸ REIMERS, F., SCHLEICHER, A. *Schooling Disrupted, Schooling Rethought. How the Covid-19 Pandemic Is Changing Education* [online]. Paříž: OECD, 2020. [cit. 15. 2. 2022]. Dostupné z: https://read.oecd-ilibrary.org/view/?ref=133_133390-1rtuknc0hi&title=Schooling-disrupted-schooling-rethought-How-the-Covid-19-pandemic-is-changing-education. s. 6.

³⁴⁹ Tamtéž.

³⁵⁰ Tamtéž.

³⁵¹ MŠMT. *Metodické doporučení pro vzdělávání distančním způsobem* [online]. 23. 9. 2020. Praha [cit. 20. 12. 2021]. Dostupné z: https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2020/09/metodika_DZV__23_09_final.pdf. s. 18.

například větší obsahová diferenciací učiva a individualizace vzdělávacích cílů. Školy se mohly také více zabírat opakováním a procvičováním nebo se třeba zvýšeně věnovat rozvoji žákovské kompetence k učení.³⁵² Upřednostnění tří „hlavních“ předmětů, omezení rozsahu učiva a zaměření na opakování a procvičování koresponduje s přáním rodičů dle zjištění Broma a kolektivu z jara roku 2020.³⁵³

Ze začátku mimořádného období se u nás polovina základních škol snažila vyučovat stejný obsah jako při běžné výuce. Prioritizovat učivo či předměty se pokoušela necelá třetina základních škol.³⁵⁴ Česká školní inspekce ve výroční zprávě ze školního roku 2019/2020 pozitivně zhodnotila, že se všechny ZŠ soustřeďovaly na opakování a procvičování žákům známého učiva. Kriticky se však ČŠI stavěla ke snaze čtyř pětín škol probírat distančně i novou látku. Česká školní inspekce ve zprávě píše: „Hlavním cílem distančního vzdělávání by tak mělo být udržet u žáků návyky spojené se školní prací, nikoli nutně snaha probrat distančním způsobem co nejvíce učiva podle školního vzdělávacího programu.“³⁵⁵

Přístup jednotlivých škol k redukci či změně obsahu se proměňoval s prodlužováním doby distanční výuky. Povinnost škol řídit se rámcovým vzdělávacím programem ovšem „v míře odpovídající okolnostem“ byla stanovena školským zákonem až jeho novelou v srpnu 2020.³⁵⁶ Jak se období distanční výuky prodlužovalo a začalo být jasné, že se nejedná o krátkodobou záležitost, školy začaly zařazovat další předměty, které původně nevyučovaly a naopak školy, které odmítaly rozsah výuky přizpůsobit, tak učinily. Podle výroční zprávy ČŠI ze školního roku 2020/2021 již nějakým způsobem rozvrh a obsah vzdělávání uzpůsobila většina škol.³⁵⁷ Velmi důležitá je angažovanost ředitele školy v otázkách změn rozvrhu a obsahu. Vhodné je, aby na změnách spolupracovalo vedení školy s učiteli, a aby

³⁵² *Kvalita a efektivita vzdělávání a vzdělávací soustavy ve školním roce 2019/2020: Výroční zpráva České školní inspekce* [online]. Praha: Česká školní inspekce, 2020. [cit. 17. 2. 2022]. ISBN 978-80-88087-43-4. Dostupné z: [https://www.csicr.cz/cz/Aktuality/Kvalita-a-efektivita-vzdelavani-a-vzdelavaci-s\(4\)](https://www.csicr.cz/cz/Aktuality/Kvalita-a-efektivita-vzdelavani-a-vzdelavaci-s(4)). s. 314.

³⁵³ BROM, C., et al. *Rodiče v roli pedagogů. Předběžné výsledky dotazníkového šetření Vzdělávání doma (výzkumná zpráva)* [online]. Praha, Brno: MFF UK, 2020. [cit. 3. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.mff.cuni.cz/cs/verejnost/anketa-jaro-2020/setreni-vzdelavaniidoma-ver200414.pdf>. s. 3.

³⁵⁴ *Kvalita a efektivita vzdělávání a vzdělávací soustavy ve školním roce 2019/2020: Výroční zpráva České školní inspekce* [online]. Praha: Česká školní inspekce, 2020. [cit. 17. 2. 2022]. ISBN 978-80-88087-43-4. Dostupné z: [https://www.csicr.cz/cz/Aktuality/Kvalita-a-efektivita-vzdelavani-a-vzdelavaci-s\(4\)](https://www.csicr.cz/cz/Aktuality/Kvalita-a-efektivita-vzdelavani-a-vzdelavaci-s(4)). s. 314.

³⁵⁵ Tamtéž, s. 302.

³⁵⁶ Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. 2004, částka 190, Aktualizováno 1. 2. 2022 [cit. 21. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/56990/download/>

³⁵⁷ *Kvalita a efektivita vzdělávání a vzdělávací soustavy ve školním roce 2020/2021: Výroční zpráva České školní inspekce* [online]. Praha: Česká školní inspekce, 2021. [cit. 15. 2. 2022]. ISBN 978-80-88087-65-6. Dostupné z: https://www.csicr.cz/CSICR/media/Elektronicke-publikace/2021/Vyrocní_zprava_Ceske_skolni_inspekce_2020_2021/html5/index.html?pn=1. s. 68.

byla implementace změn průběžně monitorována.³⁵⁸ Podle Reimerse a Schleichera je potřeba, aby si státy a jednotlivé školy vytvořily alternativní kurikulum pro použití v dalších obdobích distanční výuky. Změny ale musí být přizpůsobeny podmínkám různých škol v různých oblastech.³⁵⁹

Podle Rokose a Vančury většině žáků druhého stupně v prvním pololetí distanční výuky žádné nevyučované předměty nechyběly. Z předmětů, které některým žákům chyběly, to byly nejčastěji výchovy. Některým žákům chyběla tělesná výchova a výtvarná výchova.³⁶⁰ Podle Rohlíkové je vhodné a pro motivaci žáků z dlouhodobého hlediska potřebné, aby byl vyučovací den pro žáky co nejpestřejší. Doporučuje proto, především v případě, že jsou při výuce na dálku některé předměty zcela vynechány, zařazovat jejich prvky do výuky předmětů ostatních.³⁶¹ Každý učitel může do své výuky zařadit nějaké výtvarné zpracování tématu, hudební nebo pohybové aktivity a tak podobně.

4.5 Zdraví a wellbeing žáků v době distanční výuky

Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj publikovala na podzim roku 2020 studii nazvanou *Education in the Digital Age: Healthy and Happy Children*.³⁶² Tato studie začíná pro nás důležitými slovy: „Pandemie covid-19 nám připomněla, že školy nejsou jenom místem akademického vzdělávání. Školy jsou součástí sociální struktury našich komunit a stále více se od nich očekává, že pomohou všem dětem – zejména těm nejzranitelnějším – prospívat akademicky, sociálně, fyzicky a psychicky. Vyvážení těchto prvků bylo již dlouho výzvou; činit tak úspěšně v digitálním světě je ještě obtížnější.“ [překlad vlastní]³⁶³ Uzávěření škol mělo na fyzické i mentální zdraví mnoha žáků neblahý vliv. Situace dětem narušila jejich návyky, omezila jejich sociální kontakty, vystavovala je zvýšenému stresu

³⁵⁸ *Kvalita a efektivita vzdělávání a vzdělávací soustavy ve školním roce 2020/2021: Výroční zpráva České školní inspekce* [online]. Praha: Česká školní inspekce, 2021. [cit. 15. 2. 2022]. ISBN 978-80-88087-65-6. Dostupné z: https://www.csicr.cz/CSICR/media/Elektronicke-publikace/2021/Vyrocn_i_zprava_Ceske_skolni_inspekce_2020_2021/html5/index.html?pn=1. s. 279.

³⁵⁹ REIMERS, F., SCHLEICHER, A. *Schooling Disrupted, Schooling Rethought. How the Covid-19 Pandemic Is Changing Education* [online]. Paříž: OECD, 2020. [cit. 15. 2. 2022]. Dostupné z: https://read.oecd-ilibrary.org/view/?ref=133_133390-1rtuknc0hi&title=Schooling-disrupted-schooling-rethought-How-the-Covid-19-pandemic-is-changing-education. s. 6.

³⁶⁰ ROKOS, L., VANČURA, M. Distanční výuka při opatřeních spojených s koronavirovou pandemií – pohled očima učitelů, žáků a jejich rodičů. *Pedagogická orientace* [online]. 2020, roč. 30, č. 2, s. 122–155 [cit. 1. 3. 2022]. ISSN 1805-9511. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/pedor/article/view/14136/11809>. s. 132–133.

³⁶¹ Didaktické typy pro distanční výuku In: *Youtube* [online]. 26. 10. 2020 [cit. 21. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=FEp5HK8Vw3Y>. Kanál uživatele Celoživotní vzdělávání na ZČU.

³⁶² Česky Vzdělávání v digitálním věku: Zdravé a šťastné děti.

³⁶³ BURNS, T., GOTTSCHALK, F., ed. *Education in the Digital Age: Healthy and Happy Children* [online]. Paříž: OECD Publishing, 2020 [cit. 24. 3. 2022]. ISBN 9789264975446. Dostupné z: https://www.oecd-ilibrary.org/education/education-in-the-digital-age_1209166a-en

a mohla ovlivnit i jejich fyzickou aktivitu.³⁶⁴ Následky uzavření škol na zdraví žáků jsou velmi komplexním problémem. Na tomto místě se mu proto není možné plně věnovat. Je ale možné ale téma alespoň nastínit a navrhnout několik možností, jak mohou školy a jednotliví učitelé situaci pozitivně ovlivňovat.

4.5.1 Fyzické zdraví žáků v době distanční výuky

Děti jsou většinou fyzicky více aktivní, když chodí do školy. Jejich pohybová aktivita je spojená s cestou do školy, tělocvikem, hraním si o přestávkách a tak dále. Dlouhý pobyt dětí doma pak znamená omezení jejich pohybu a více času stráveného v sedě u obrazovky.³⁶⁵ V tom, jak dlouhá má být doba, kterou děti tráví během volného času u obrazovky, nepanuje konsenzus. Času s obrazovkou by nemělo být ani moc ani málo a měl by být vyvážený ostatní aktivitou. Na určení přesného údaje ale není dostatek spolehlivých dat.³⁶⁶ Problematický není pouze sedavý charakter aktivit u obrazovky, ale modré světlo může navíc negativně ovlivňovat spánek.³⁶⁷

Učitelé můžou dětem pomoci s jejich fyzickým zdravím tak, že budou do výuky zařazovat pohyb, při nejmenším budou poskytovat pravidelné přestávky, přičemž můžou děti vybídnout k protažení. Důležité je také informovat žáky o zdravém pohybu a návycích.³⁶⁸ Lenka Felcmanová na webináři *Wellbeing a podpora žáků s nepříznivými podmínkami v distanční výuce* radila, aby učitel vybízel žáky, kteří se učí doma sami, aby si vyvětrali pokoj, hlídali teplotu v místnosti a pravidelně se stravovali, což jim v důsledku pomůže i s psychickou pohodou.³⁶⁹ Již zmiňované vyvážení aktivit s digitálními technologiemi a bez

³⁶⁴ OECD. *Coronavirus special edition: Back to school* [online]. Paříž: OECD Publishing, 2020. Trends Shaping Education Spotlights, No. 21 [cit. 24. 3. 2022]. ISSN 26637219. Dostupné z: https://www.oecd-ilibrary.org/education/coronavirus-special-edition_339780fd-en;jsessionid=xqrf9gRGLQRrUhdL-FAxgG1YW.ip-10-240-5-110. s. 7.

³⁶⁵ GUAN, H. et al. Promoting healthy movement behaviours among children during the COVID-19 pandemic. *The Lancet Child and Adolescent Health* [online]. 2020, roč. 4, č. 6, s. 416–418 [cit. 24. 3. 2022]. ISSN 2352-4642. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2352464220301310>

³⁶⁶ BURNS, T., GOTTSCHALK, F., ed. Screen time guidelines and the importance of evidence in promoting well-being. In: BURNS, T., GOTTSCHALK, F., ed. *Educating 21st Century Children: Emotional Well-being in the Digital Age* [online]. Paříž: OECD Publishing, 2019. [cit. 24. 3. 2022]. ISBN 9789264912687. Dostupné z: https://www.oecd-ilibrary.org/sites/b7f33425-en/1/2/4/1/index.html?itemId=/content/publication/b7f33425-en&_csp_=8178ddc35728ca609f27f5e6dd559e7c&itemIGO=oecd&itemContentType=book#section-d1e31231

³⁶⁷ Tamtéž.

³⁶⁸ GUAN, H. et al. Promoting healthy movement behaviours among children during the COVID-19 pandemic. *The Lancet Child and Adolescent Health* [online]. 2020, roč. 4, č. 6, s. 416–418 [cit. 24. 3. 2022]. ISSN 2352-4642. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2352464220301310>

³⁶⁹ UČÍME ONLINE. Učíme nanečisto #47 – Wellbeing a podpora žáků s nepříznivými podmínkami v distanční výuce [video]. In: *Učíme online* [online]. 23. 11. 2020 [cit. 24. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.ucimeonline.cz/courses/47-wellbeing-a-podpora-zaku-s-nepriznivyimi-podminkami-v-distancnivyuce/lekce/zaznam-23/>

nich může být prospěšné pro zdraví žáků. Snížit čas strávený sledováním obrazovky může pomoci například také využití učitelem vytvořené audionahrávky namísto videa pro výklad.

4.5.2 Duševní zdraví žáků v době distanční výuky

Podle šetření zaměřeného na dopady pandemie na wellbeing žáků byla čtvrtina žáků ZŠ v duševní nepohodě. Žáci odpovídali, jak často měli špatnou náladu, jak často se cítili podrážděně nebo našťvaně, byli nervózní a měli potíže se spánkem. S duševní pohodou na tom častěji byli hůře žáci, kteří v učení zaostávali.³⁷⁰ Pro porovnání s dobou před pandemií jsou bohužel dostupná data z roku 2018 pouze pro tři ročníky základních škol, pátý, sedmý a devátý. U všech tří ale bylo zaznamenáno zhoršení duševní pohody.³⁷¹ Nepohoda žáků je navíc propojená se vztahem ke škole, a tím i se vzdělávacími aspiracemi, a také s rodinným prostředím žáků.³⁷²

Duševní nepohoda dětí v době pandemie byla způsobována mnoha rozličnými faktory. Kromě již popsané zvýšené náročnosti školní práce mohla mít negativní vliv na duševní zdraví žáků celá řada dalších stresujících okolností. Odborný článek zaměřený na následky uzavření škol na fyzické a duševní zdraví amerických dětí tyto stresory shrnuje. Děti se nesměly osobně stýkat se svými přáteli, učiteli a širší rodinou. Stresující byla také nemoc nebo dokonce smrt rodinných příslušníků. Děti byly navíc vystaveny stresu svých rodičů spojenému s prací či její ztrátou a ekonomickou situací rodiny. Navíc děti trpí také omezením některých jejich zájmových aktivit.³⁷³ V neposlední řadě byly obklopeny negativními děsivými zprávami.³⁷⁴

S tím souhlasí i učitelka Dana. Podle ní žákům způsobovalo potíže, že se museli vyrovnávat s naprosto novou situací, se kterou si často nevěděli rady ani jejich rodiče a k tomu se přidával obrovský příval negativních informací z médií.

Největší zátěž představovalo uzavření škol pro děti, které se musí potýkat se závažnými problémy ve svém rodinném prostředí. Některým dětem škola poskytuje únik před

³⁷⁰ BICANOVÁ, J., et al. *Dopady pandemie covid-19 na žáky: Report č.2, Dopady na wellbeing žáků* [online]. PAQ Research a Kalibro Projekt, 2021. [cit. 24. 3. 2022]. Dostupné z: https://drive.google.com/file/d/1WcyFIXqQFDEEZI1hXn_pRAb7xGdpJVIF/view. s. 14.

³⁷¹ Tamtéž, s. 13.

³⁷² Tamtéž, s. 15.

³⁷³ HEČKOVÁ, L., ŠIMÁČKOVÁ-LAURENČÍKOVÁ, K. Dlouhodobé uzavření škol je pro děti rizikem a jeho následky budou citelné. *Školní poradenství v praxi* [online]. 2021, roč. 2021, č. 3 [cit. 28. 3. 2022]. ISSN 2336-3436. Dostupné z: <https://www.rizeniskoly.cz/cz/casopis/skolni-poradenstvi-v-praxi/dlouhodobee-uzavreni-skol-je-pro-deti-rizikem-a-jeho-nasledky-budou-citelne.m-8022.html>

³⁷⁴ HOFFMAN, J. A., MILLER, E. A. Addressing the Consequences of School Closure Due to COVID-19 on Children's Physical and Mental Well-Being. *World Medical & Health Policy* [online]. 2020, roč. 12, č. 3, s. 300–310 [cit. 28. 3. 2022]. ISSN 1948-4682. Dostupné z: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7461306/>

rodinnými problémy, který jim při uzavření škol velmi chyběl.³⁷⁵ Počet případů (respektive poptávka po pomoci) a intenzita domácího násilí se v pandemii zvýšily.³⁷⁶ Nezvýšil se jen počet násilí mezi rodiči, ale i počet týraných dětí.³⁷⁷ Navíc pandemie ztížila poskytování pomoci obětem domácího násilí.³⁷⁸ Vztahy dětí s rodiči a také mezi sourozenci zůstaly ve většině případů stejné jako před pandemií, v několika případech se zhoršily a v několika se naopak zlepšily.³⁷⁹ Množství konfliktů, které se v domácnostech objevovalo, ale souviselo s délkou období uzavření škol. Při delším období distanční výuky konflikty v některých rodinách přibývaly.³⁸⁰

Kvůli pandemii byly děti více vystaveny rizikům online prostředí. Agentura Evropské unie pro prosazování práva (Europol)³⁸¹ hlásila, že se zvýšila kriminální kybernetická aktivita cílená na děti.³⁸² Rizikem pro děti ale bohužel nebyli jen zločinci. Ohrožující je také vlastní rizikové chování dětí v online prostředí a zvýšilo se také množství případů kyberšikany a celkově nenávistného jednání na internetu. Některé děti měly dokonce strach vrátit se do školy po jejím otevření.³⁸³ Počet případů kyberšikany u nás mezitím stoupá. Česká školní inspekce ale píše, že „narůst počtu identifikovaných a řešených případů kyberšikany může souviset s rostoucími zkušenostmi pedagogů s digitální technikou (...)“³⁸⁴ Nyní, když se díky distanční výuce zvýšily digitální kompetence učitelů, můžeme doufat, že tato skutečnost napomůže také lepšímu odhalování a řešení kyberšikany.

Dbát na duševní zdraví žáků, všimnout si projevů problémů, redukovat nadměrnou školní zátěž a tak podobně je samozřejmě velmi důležité i v běžné výuce. Kvůli tomu, jak je

³⁷⁵ MŠMT. *Distanční výuka a duševní zdraví: Metodické doporučení pro školy* [online]. 15. 3. 2021. Praha [cit. 24. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/metodicke-doporuceni-k-distancni-vyuce-a-dusevnimu-zdravi>. s. 3.

³⁷⁶ MOREE, D., NYKLOVÁ, B. *Násilí na ženách v souvislosti s COVID-19 (výzkumná zpráva)* [online]. Praha: Sociologický ústav AV ČR a Fakulta humanitních studií UK, 2021. [cit. 28. 3. 2022]. ISBN 978-80-7330-380-8. Dostupné z: https://fhs.cuni.cz/FHS-2587-version1-nasili_na_zenach_v_souvislosti_s_covid_19.pdf

³⁷⁷ Tamtéž, s. 37–38.

³⁷⁸ Tamtéž, například s. 172.

³⁷⁹ BICANOVÁ, J., et al. *Dopady pandemie covid-19 na žáky: Report č.2, Dopady na wellbeing žáků* [online]. PAQ Research a Kalibro Projekt, 2021. [cit. 24. 3. 2022]. Dostupné z: https://drive.google.com/file/d/1WcyFIXqQFDEEZI1hXn_pRAb7xGdpJVIF/view. s. 16.

³⁸⁰ Tamtéž, s. 17.

³⁸¹ The European Union Agency for Law Enforcement Cooperation.

³⁸² EUROPOL. *Pandemic profiteering: how criminals exploit the COVID-19 crisis* [online]. Europol, 2020. [cit. 28. 3. 2022]. Dostupné z: https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/pandemic_profiteering-how_criminals_exploit_the_covid-19_crisis.pdf. s. 4.

³⁸³ WORLD HEALTH ORGANIZATION. *Countries failing to prevent violence against children, agencies warn*. In: WHO [online]. 18. 6. 2020 [cit. 28. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.who.int/news/item/18-06-2020-countries-failing-to-prevent-violence-against-children-agencies-warn>

³⁸⁴ *Kvalita a efektivita vzdělávání a vzdělávací soustavy ve školním roce 2019/2020: Výroční zpráva České školní inspekce* [online]. Praha: Česká školní inspekce, 2020. [cit. 24. 3. 2022]. ISBN 978-80-88087-43-4. Dostupné z: [https://www.csicr.cz/cz/Aktuality/Kvalita-a-efektivita-vzdelavani-a-vzdelavaci-s\(4\),s.72-73](https://www.csicr.cz/cz/Aktuality/Kvalita-a-efektivita-vzdelavani-a-vzdelavaci-s(4),s.72-73).

vzdělávání na dálku pro mnohé žáky náročné, je potřeba věnovat se duševnímu zdraví žáků v průběhu distanční výuky ve zvýšené míře.

Pro pomoc žákům, kteří mají nějaké obtíže je nejprve nutné takové žáky rozpoznat. To je úkolem učitele i v běžné výuce, distanční výuka je ale i v tomto odlišná, učitel žáky pořádně nevidí atd. Česká odborná společnost pro inkluzivní vzdělávání proto vydala příručku pro učitele *DÍTĚ V OHROŽENÍ: Rady a tipy, jak při distanční výuce poznat dítě v nouzi, jak mu pomoci a podpořit jej.*³⁸⁵ Pro příklad možných indikátorů ohrožení dítěte můžeme uvést třeba nadměrnou potřebu pozornosti učitele, časté projevy negativních emocí nebo fyzických obtíží, časté vypínání kamery a mikrofonu a tak podobně. Učitel si také musí všimnout různých změn v prospěchu, chování, zapojování do výuky, zájmu o kontakt se spolužáky a tak dále.³⁸⁶ Zvýšenou pozornost je třeba věnovat dětem znevýhodněným, které postrádají podporu rodičů, dětem ohroženým školním neúspěchem. Pokud má učitel podezření, že je žák ohrožen, pomoc je podobná jako v běžném školním režimu, tedy například individuální konzultace (online, případně i prezenční), zprostředkování informací a kontaktu na odborníky, konzultace s rodiči (pokud nejsou původci ohrožení právě oni). Zajímavým nápadem je mít s žáky předem domluvený tajný signál, kterým mohou dát učiteli v online výuce vědět, že potřebují jeho pomoc a podporu.³⁸⁷

Děti mohou mít problémy s vyjádřením svých negativních emocí a s vypořádáním se s nimi. Mohou proto volit nevhodné vyrovnávací strategie, které poškozují jejich zdraví.³⁸⁸ Je tedy žádoucí naučit žáky vhodné techniky vyrovnávání se stresem. Podle Felcmanové je ideální, když seberegulační techniky vyzkouší učitel s žáky společně. Felcmanová radí také naučit žáky využívat uklidňující relaxační pomůcky.³⁸⁹ Učitelé mohou zařazovat přímo do výuky, a nejen při třídnických hodinách, různá krátká meditační a relaxační cvičení.³⁹⁰ Tak pak mohou žáci využít i o samotě v péči o svoje mentální zdraví. Inspiraci a mnoho užitečných informací mohou učitelé nalézt například na webových stránkách neziskové organizace

³⁸⁵ ČOSIV. Dítě v ohrožení. In: *Čosiv* [online]. 17. 2. 2020 [cit. 28. 3. 2022]. Dostupné z: https://cosiv.cz/wp-content/uploads/2021/02/C%CC%80SIV_ditevhrozeni_A4.pdf

³⁸⁶ Tamtéž, s. 2.

³⁸⁷ Tamtéž, s. 2.

³⁸⁸ MŠMT. *Distanční výuka a duševní zdraví: Metodické doporučení pro školy* [online]. 15. 3. 2021. Praha [cit. 24. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/metodicke-doporuceni-k-distanzni-vyuce-a-dusevni-zdravi>, s. 3.

³⁸⁹ UČÍME ONLINE. Učíme nanečisto #47 – Wellbeing a podpora žáků s nepříznivými podmínkami v distanční výuce [video]. In: *Učíme online* [online]. 23. 11. 2020 [cit. 28. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.ucimeonline.cz/courses/47-wellbeing-a-podpora-zaku-s-nepriznivy-podminkami-v-distanzni-vyuce/lekce/zaznam-23/>

³⁹⁰ BERMAN, G., DUBINSKI, A. Supporting Students' Mental Health During COVID. In: *Child Mind Institute* [online]. [cit. 28. 3. 2022]. Dostupné z: <https://childmind.org/article/supporting-students-mental-health/>

Nevypust' duši, která se zabývá duševním zdravím ve školách a pořádá i vzdělávání učitelů v této oblasti.³⁹¹

Ve třídě je důležité podporovat otevřenost a mluvit společně o emocích i problémech. Do výuky je dobré zařazovat „socio-emoční učení“. Žáci přijmou hovory o duševních stavech jako normální, naučí se je rozpoznávat a vhodně vyjadřovat.³⁹² K tomu je potřeba příznivé třídní klima a bezpečné prostředí. Klima třídy i sociální role učitele a žáků se mění, už když je i v prezenční výuce systematicky používán počítač.³⁹³ Distanční výuka je navíc specifická v mnoha dalších ohledech. Proto nesmíme na klima třídy zapomínat ani v období distanční výuky, naopak jej musíme o to více budovat. Žáci by měli cítit, že je učitel vyslechne, a že se mu mohou bezpečně svěřit. Dbát je třeba také na udržování dobrých vztahů mezi spolužáky.³⁹⁴ Klima třídy navíc neovlivňuje jen to, jak se žáci a učitel cítí, ale má vliv také na výkon žáků, jejich výsledky a jejich chování.³⁹⁵ „Je-li škola prostředím, které dítěti dává jistotu, je strukturované a předvídatelné, nabízí přijetí, uznání a úctu ze strany spolužáků i vyučujících, vytváří vhodné podmínky pro učení všech dětí, i těch, jejichž základní potřeby nejsou naplňovány v prostředí rodiny.“³⁹⁶

Zvýšený stres byl často spojen se zaostáváním v učení.³⁹⁷ Učitelé se musí při distanční výuce soustředit na to, aby děti zbytečně nevystavovali dalšímu stresu, snažit se co nejvíce situaci svým žákům ulehčit. Jak již bylo popsáno, je třeba mít realistická očekávání a nároky, nepřetěžovat žáky učivem. Podle Felcmanové jsou žáci kvůli stresu ve výuce také méně samostatní. Mohou proto potřebovat, pokud se cítí pod tlakem, pomoci alespoň s prvními kroky úkolu.³⁹⁸ Žákům také pomůže, když pro ně bude výuka předvídatelná. Je vhodné vybudovat s žáky v distanční výuce novou rutinu a dodržovat ji.³⁹⁹

³⁹¹ *Nevypust' duši* [online]. [cit. 28. 3. 2022]. Dostupné z: <https://nevypustdusi.cz/>

³⁹² BERMAN, G., DUBINSKI, A. Supporting Students' Mental Health During COVID. In: *Child Mind Institute* [online]. [cit. 28. 3. 2022]. Dostupné z: <https://childmind.org/article/supporting-students-mental-health/>

³⁹³ MAREŠ, J. *Pedagogická psychologie*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0174-8, s. 600.

³⁹⁴ BERMAN, G., DUBINSKI, A. Supporting Students' Mental Health During COVID. In: *Child Mind Institute* [online]. [cit. 28. 3. 2022]. Dostupné z: <https://childmind.org/article/supporting-students-mental-health/>

³⁹⁵ MAREŠ, J. *Pedagogická psychologie*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0174-8, s. 593.

³⁹⁶ ČOSIV. Náročné chování ve školách. In: *Čosiv* [online]. [cit. 28. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.podporainkluze.cz/material/infografiky-narocne-chovani-ve-skolach/>

³⁹⁷ BICANOVÁ, J., et al. *Dopady pandemie covid-19 na žáky: Report č. 2, Dopady na wellbeing žáků* [online]. PAQ Research a Kalibro Projekt, 2021. [cit. 24. 3. 2022]. Dostupné z: https://drive.google.com/file/d/1WcyFIXqQFDEEZI1hXn_pRAb7xGdpJVIF/view. s. 14.

³⁹⁸ UČÍME ONLINE. Učíme nanečisto #47 – Wellbeing a podpora žáků s nepříznivými podmínkami v distanční výuce [video]. In: *Učíme online* [online]. 23. 11. 2020 [cit. 28. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.ucimeonline.cz/courses/47-wellbeing-a-podpora-zaku-s-nepriznivymi-podminkami-v-distancni-vyuce/lekce/zaznam-23/>

³⁹⁹ WORLD HEALTH ORGANIZATION. Mental health and psychosocial considerations during the COVID-19 outbreak In: *WHO* [online]. 18. 3. 2020 [cit. 28. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/mental-health-considerations.pdf>. s. 4.

Aby mohl učitel žákům pomáhat s jejich psychickou zátěží či problémy, musí ne-
zbytně dbát také na svou duševní hygienu.⁴⁰⁰ Navíc jsou učitelé pro žáky vzorem. Žáci sle-
dují způsob, jakým se dospělí, tedy i učitelé, vyrovnávají s obtížnou situací, a jejich strategie
se od nich učí.⁴⁰¹ Učitel má proto i v náročné situaci jít žákům příkladem a vědomě usměr-
ňovat své jednání.

Učitelka Dana popsala, že ji v distanční výuce trápilo psychické vyčerpání. S duševní poho-
dou jí pomáhalo, když se hodina distanční výuky nebo nějaký úkol dobře vyvedly nebo děti
učení bavilo.

Co se týče stresu dětí z neustálého přísunu negativních zpráv, WHO radí vyhýbat se
co nejvíce zprávám, které způsobují úzkost a negativní emoce a soustředit se pouze na
zprávy, které jsou nám něčím užitečné. Dále je vhodné cíleně vyhledávat informace v urči-
tou dobu, abychom zamezili nepřetržitému vystavení negativním zprávám.⁴⁰² Učitel může
žákům pomoci tak, že jim poskytne informace, jak se zprávami nakládat, bude s nimi o nich
hovořit a bude je učit rozpoznávat dezinformace. Učitelé mohou zdůrazňovat pozitivní
zprávy, například o tom, jak si lidé v krizi vzájemně pomáhají.⁴⁰³ Odpověď na otázku, jak
s tímto problémem žákům ve škole pomoci, můžeme hledat také v pozitivní psychologii.
Černý k tomuto píše: „Zatímco ve zpravodajství či publicistice převládají negativní infor-
mace (...), škola může být prostorem, kde ve světě (a na sobě) nacházejí studenti to lepší.“⁴⁰⁴
Učitelé mohou své žáky pomocí pozitivně směřovaných a zadávaných úkolů vést k získání
optimističtějšího přístupu k životu.⁴⁰⁵

Důležité je zapojení vedení a dalších pracovníků školy. Všem dětem a rodičům by
měla být zajištěna možnost podpory školního poradenského pracoviště. Děti i jejich rodiče
musí být o této možnosti informováni a měla by jim být připomínána. Dětem pomůže, když
bude pomoc školou organizovaná ve spolupráci všech odborníků. Zapojení asistentů peda-
goga pro podporu dětí ohrožených neúspěchem nebo jinými obtížemi, školního psychologa,
metodika prevence a tak dále, by mělo být v rámci možností samozřejmostí.

⁴⁰⁰ ČOSIV. Situace je vážná: pečujme o sebe, podpořme děti. In: *Podpora inkluze* [online]. [cit. 28. 3. 2022].
Dostupné z: <https://www.podporainkluze.cz/material/situace-je-vazna-pecujme-o-sebe-podporme-deti>

⁴⁰¹ WORLD HEALTH ORGANIZATION. Mental health and psychosocial considerations during the
COVID-19 outbreak In: *WHO* [online]. 18. 3. 2020 [cit. 28. 3. 2022]. Dostupné z:
<https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/mental-health-considerations.pdf>. s. 4.

⁴⁰² Tamtéž, s. 1.

⁴⁰³ Tamtéž, s. 2.

⁴⁰⁴ ČERNÝ, M. *Pedagogicko-psychologické otázky online vzdělávání*. Brno: Masarykova univerzita, 2018.
ISBN 978-80-210-8925-9. s. 94.

⁴⁰⁵ Tamtéž.

Doporučeníhodná je také spolupráce s dalšími lidmi mimo školu, s dobrovolníky, s nízkoprahovými centry a tak podobně.⁴⁰⁶

Pomoc odborníků mimo školu je možné využít také pro realizaci preventivních programů online. Pro primární prevenci je možné využívat i třídnických hodin. V žádném případě by se preventivní program neměl kvůli distančnímu vzdělávání zcela zastavit. Naopak by se měl zaměřovat na témata, která jsou pro žáky aktuálně potřebná a přínosná. Prevence by měla být zaměřována například právě na tělesné i duševní zdraví, podporu odolnosti vůči stresu, budování pozitivních vztahů a také na rizikové chování v online prostředí.⁴⁰⁷

4.6 Sociální aspekt distančního vzdělávání

Omezení sociálního kontaktu žáků při výuce distančním způsobem bylo velmi diskutováním problémem. Škola hraje zásadní roli v socializaci dítěte. Jan Mareš v *Pedagogické psychologii* píše: „Pro vývoj dítěte je podstatné, že se zde [ve škole] setkává s vrstevníky, a také s učiteli a vychovateli. Srovnává se s ostatními, učí se zvládat stoupající nároky, učí se žít mezi jinými lidmi.“⁴⁰⁸ Jaroslav Kořa nazývá školu „specifickou sociální institucí“. Školní třída je podle něj „společnou půdou pro setkávání a vytváření návyku společenského kontaktu i výměny názorů mezi mnoha různými jedinci.“⁴⁰⁹ Žáci se pomocí společenského kontaktu ve škole učí budovat vztahy, zvládat konflikty, učí se sociální percepci, hledají si své místo ve skupině, vytváří si postoje a tak dále.⁴¹⁰ Dobré vztahy v kolektivu i s učiteli jsou, jak již bylo zmiňováno dříve, velmi podstatné pro proces učení a také pro psychickou pohodu všech aktérů vzdělávacího procesu.⁴¹¹ Metodické doporučení MŠMT zmiňuje, že zatímco pro mladší žáky je velmi podstatná komunikace s jejich učitelem, pro starší žáky může hrát ještě větší význam kontakt s vrstevníky.⁴¹²

Studie Carla B. Freye a Michaela A. Osborna hodnotí pravděpodobnost budoucí komputelizace různých zaměstnání. Frey a Osborne vyhodnotili učitelská zaměstnání

⁴⁰⁶ ČOSIV. Jak podporovat ohrožené děti v době plošného uzavření škol. In: *Čosiv* [online]. 2020 [cit. 28. 3. 2022]. Dostupné z: https://cosiv.cz/wp-content/uploads/2021/03/C%CC%80SIV_podpora_deti_A4-final.pdf

⁴⁰⁷ MŠMT. *Distanční výuka a duševní zdraví: Metodické doporučení pro školy* [online]. 15. 3. 2021. Praha [cit. 24. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/metodicke-doporuceni-k-distancni-vyuce-a-dusevnimu-zdravi>. s. 5–6.

⁴⁰⁸ MAREŠ, J. *Pedagogická psychologie*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0174-8. s. 41.

⁴⁰⁹ KOŘA, J. Škola jako specifická sociální instituce. In: JEDLIČKA, R., KOŘA, J. a SLAVÍK, J. *Pedagogická psychologie pro učitele: psychologie ve výchově a vzdělávání*. Praha: Grada, 2018, s. 58–65. ISBN 978-80-271-0586-1. s. 60–61.

⁴¹⁰ Tamtéž.

⁴¹¹ MAREŠ, J. *Pedagogická psychologie*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0174-8. s. 593.

⁴¹² MŠMT. *Metodické doporučení pro vzdělávání distančním způsobem* [online]. 23. 9. 2020. Praha [cit. 30. 3. 2022]. Dostupné z: https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2020/09/metodika_DZV__23_09_final.pdf. s. 9.

v seznamu 702 zaměstnání jako jedna z nejméně ohrožených komputerizací.⁴¹³ Je tomu tak právě z důvodu jejich sociálního charakteru; zaměstnání ve vzdělávání vyžadují „sociální cítění“.⁴¹⁴ Černý toto komentuje tak, že nenahraditelnost učitelů není způsobena nemožností žáky něco naučit pouze technikou, ale tím, že „esenci profesní identity učitele je vztahovost“.⁴¹⁵ Černý doplňuje, že pandemie nesnížila důležitost mezilidské blízkosti, ale digitální technologie hledání a vytváření blízkosti nebrání.⁴¹⁶

Děti jsou dnes většinou zvyklé komunikovat s pomocí technologií a používání digitálních technologií mění jejich komunikační návyky. Přesto je ale komunikace online spíše doplněním a někdy i upevněním vztahů off-line.⁴¹⁷ U většiny českých žáků základních škol se jejich vztahy se spolužáky nezměnily. Přesto ale více než čtvrtina žáků uvedla, že se jejich vztahy se spolužáky zhoršily. Část žáků ale na druhou stranu uváděla zlepšení vztahů s vrstevníky ve třídě. Zhoršení vztahů se spolužáky uváděli žáci o něco častěji než zhoršení vztahů s ostatními skupinami lidí, na které byli dotázáni (kamarádi mimo třídu, sourozenci, učitelé, rodiče).⁴¹⁸ Vztahy mezi spolužáky vnímali jako problematické i učitelé. Podpoření vztahů ve třídě považovalo 64 % učitelů za jednu z priorit po návratu žáků do školy.⁴¹⁹ Ve studii Rokose a Vančury uvedli někteří učitelé, že se jejich vztahy se žáky paradoxně zlepšily právě proto, že se nemohli vídat.⁴²⁰ Učitelům i žákům ale sociální interakce ve třídě chyběly.⁴²¹

⁴¹³ FREY, C. B., OSBORNE, M. A. The future of employment: How susceptible are jobs to computerisation? *Technological Forecasting and Social Change* [online]. 2017, č. 114, s. 254–280. [cit. 30. 3. 2022]. ISSN 0040-1625. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0040162516302244>. s. 269–278.

⁴¹⁴ Tamtéž, s. 265.

⁴¹⁵ ČERNÝ, M. Technika překonala všechny vzdálenosti, avšak nevytvořila žádnou blízkost. *Pedagogická orientace* [online]. 2020, roč. 30, č. 2, s. 287–295 [cit. 30. 3. 2022]. ISSN 1805-9511. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/pedor/article/view/14148>. s. 294.

⁴¹⁶ Tamtéž.

⁴¹⁷ BURNS, T., GOTTSCHALK, F., ed. Online and offline relationships. In: BURNS, T., GOTTSCHALK, F., ed. *Educating 21st Century Children: Emotional Well-being in the Digital Age* [online]. Paříž: OECD Publishing, 2019. [cit. 30. 3. 2022]. ISBN 9789264912687. Dostupné z: https://www.oecd-ilibrary.org/sites/b7f33425-en/1/2/2/2/index.html?itemId=/content/publication/b7f33425-en&_csp_=8178ddc35728ca609f27f5e6dd559e7c&itemIGO=oecd&itemContentType=book

⁴¹⁸ BICANOVÁ, J., et al. *Dopady pandemie covid-19 na žáky: Report č. 2, Dopady na wellbeing žáků* [online]. PAQ Research a Kalibro Projekt, 2021. [cit. 30. 3. 2022]. Dostupné z: https://drive.google.com/file/d/1WcyFIXqQFDEEZI1hXn_pRAb7xGdpJVIF/view. s. 16.

⁴¹⁹ BICANOVÁ, J., GARGULÁK, K., PROKOP, D. *Zkušenosti českých učitelů s distanční výukou: Výzkum a analýza pro organizaci Učitel naživo* [online]. PAQ Research a Kalibro Projekt, 2021. [cit. 30. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.ucitelnaživo.cz/files/zkusenosti-ucitelupaq.pdf>. s. 34.

⁴²⁰ ROKOS, L., VANČURA, M. Distanční výuka při opatřeních spojených s koronavirovou pandemií – pohled očima učitelů, žáků a jejich rodičů. *Pedagogická orientace* [online]. 2020, roč. 30, č. 2, s. 122–155 [cit. 30. 3. 2022]. ISSN 1805-9511. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/pedor/article/view/14136/11809>. s. 141.

⁴²¹ Tamtéž, s. 134, 141.

Učitelka Jana uvedla, že její žáci se vždy chtěli výuky zúčastnit proto, že to byla jediná možnost, jak se vzájemně vidět s ostatními, alespoň přes obrazovku. Všichni oslovení učitelé sociální izolaci a pocity osamocení žáků uváděli jako jeden z hlavních problémů, které jejich žáky v distanční výuce trápily.

Petr Sak a Karolína Saková soudí, že elektronické učení omezuje mezilidské vztahy, které již jsou kvůli komputerované společnosti, ve které lidé tráví mnoho času v kyberprostoru, značně oslabeny.⁴²² Nedostatek sociálního kontaktu oproti běžné výuce je řešen jako problém i v distančních kurzech pro dospělé. Běžné kurzy, které neprobíhají za krizové situace, kdy je osobní kontakt cíleně omezován, někdy využívají možnosti osobního setkání studujících mimo výuku.⁴²³ Jinak je pro zajištění kontaktu mezi studujícími navzájem a mezi studujícími a učitelem řešen pomocí různých komunikačních prostředků a budování virtuálního sociálního prostředí. Socializace probíhající v kontaktní výuce sice nemůže být plně nahrazena, ale je třeba nedostatek sociálního styku kompenzovat.⁴²⁴

Podle Zlámalové je vhodné **pomáhat studujícím navazovat sociální kontakty**, aby se při studiu necítili izolovaní. Dobré je podle ní využití výukového prostředí na internetu, které umožní online diskotování studujících. To je pak výhodné i pro učitele, který může diskuse sledovat a čerpat z nich informace přínosné pro výuku.⁴²⁵

V distančním vzdělávání dětí při opatření kvůli pandemii doporučovalo MŠMT pro řešení sociální izolace synchronní online výuku pomocí videokonferencí (ovšem v rozumné míře).⁴²⁶ Negativně ale podle ČŠI na výuku působí **vypnuté kamery** účastníků skupinového videohovoru, ať už kvůli technické náročnosti nebo z jiných důvodů. Podle zjištění ČŠI se tento problém vyskytoval při distanční výuce velmi často, obzvláště na druhém stupni. Při mnoha hodinách nebyl přenášen dokonce ani obraz učitele.⁴²⁷ Škola může podle vyjádření úřadu pro ochranu osobních údajů legálně vyžadovat, aby žáci ve výuce kameru zapínali.⁴²⁸

⁴²² SAK, P. et al. *Člověk a vzdělání v informační společnosti*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-230-0. s. 158.

⁴²³ ČERNÝ, M., CHYTKOVÁ, D., MAZÁČOVÁ, P., ŠIMKOVÁ, G. *Distanční vzdělávání pro učitele*. Brno: Flow, 2015. ISBN 978-80-905480-7-7. s. 49.

⁴²⁴ Tamtéž.

⁴²⁵ ZLÁMALOVÁ, H. *Distanční vzdělávání a eLearning: učební text pro distanční studium*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2008. ISBN 978-80-86723-56-3. s. 93-94.

⁴²⁶ MŠMT. *Metodické doporučení pro vzdělávání distančním způsobem* [online]. 23. 9. 2020. Praha [cit. 30. 3. 2022]. Dostupné z: https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2020/09/metodika_DZV__23_09_final.pdf. s. 8.

⁴²⁷ *Kvalita a efektivita vzdělávání a vzdělávací soustavy ve školním roce 2020/2021: Výroční zpráva České školní inspekce* [online]. Praha: Česká školní inspekce, 2021. [cit. 15. 2. 2022]. ISBN 978-80-88087-65-6. Dostupné z: https://www.csicr.cz/CSICR/media/Elektronicke-publikace/2021/Vyrocní_zprava_Ceske_skolni_inspekce_2020_2021/html5/index.html?pn=1. s. 81.

⁴²⁸ ÚŘAD PRO OCHRANU OSOBNÍCH ÚDAJŮ. *Ze školství*. In: Uoou.cz [online]. [cit. 30. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.uoou.cz/ze-skolstvi/ds-5088/p1=5088>

Používání kamer dětmi při online výuce ale není neproblematické. Podle organizace Učitel naživo by měl mít kameru vždy zapnutou alespoň učitel a je vhodné, aby kameru zapínali i žáci, protože to napomáhá jejich soustředění a účastníci vzdělávání mohou vzájemně vidět své neverbální projevy. Zároveň je však třeba respektovat přání žáků, když kameru zapnout nechtějí.⁴²⁹ Je ale možné najít i argumenty pro opačný názor, tedy že žáci mají mít kamery vypnuté. Zapnuté kamery při výuce mohou být rušivé i stresující. Například vysokoškolští studenti uváděli mnoho různých důvodů, proč nechtěli mít při výuce zapnuté kamery. Nejčastějším důvodem byly obavy ohledně jejich vlastního vzhledu. Dále uváděli třeba obavy, aby nebyli na kameře vidět další osoby v místnosti nebo jejich pokoj v pozadí. Někteří studenti měli pocit, že jsou stále sledováni, nebo že rozptylují pozornost ostatních a tak dále.⁴³⁰

Pro učitele je neverbální komunikace ve třídě důležitým zdrojem zpětné vazby. Učitel pozná, jestli žáci něčemu nerozumí, jestli by se potřebovali na něco zeptat a tak podobně. Pokud učitel žáky nevidí, je možné zpětnou vazbu získat od žáků i jinak. Například lze použít chat a zpětnou vazbu si vyžádat, popřípadě ve videokonferenci vytvořit anketu či využít emotikonů. Na zpětnou vazbu je nutné nezapomínat i v asynchronní a off-line výuce.⁴³¹

Zajímavý nápad na využití kamer pro rozvíjení vztahů mezi spolužáky zazněl během online debaty Stálé konference asociací ve vzdělávání (SKAV) a EDUin *Kulatý stůl: Umí se učitelé při distanční výuce chovat e-bezpečně?* od ředitele ZŠ Čelákovice Jiřího Kyliánka. Ten uvedl, že při distanční výuce v jejich škole učitel vytvořil bezpečnou online učebnu tak, aby se do ní nemohl dostat nikdo cizí, a před výukou a o přestávkách nechával žáky v učebně, aby se mohli vzájemně vidět a popovídat si.⁴³²

Ohledně použití kamer při online výuce je tedy třeba se nad problémem zamýšlet z mnoha úhlů a zvažovat konkrétní potřeby a možnosti jednotlivých žáků a nejlépe se na používání kamer se žáky domluvit a stanovit předem jasná pravidla.

Vizuální kontakt ale není jediný způsob, jak při distanční výuce udržovat sociální vazby. **Vztahy mezi spolužáky lze podporovat jejich spoluprací.** Zlámalová konstatuje, že již tak vysoká efektivita tvorby společných projektů a skupinové práce může být při

⁴²⁹ ČERMÁK, I., KATAKALIDIS, A., NEUMAJER, O. 15 praktických rad jak na vyučování přes videokonferenci. In: *Učitel naživo* [online]. 16. 10. 2020 [cit. 30. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.ucitelna-zivo.cz/blog/15-prakticky-rad-jak-na-vyucovani-pres-videokonferenci>

⁴³⁰ CASTELLI, F. R., SARVARY, M. A. Why students do not turn on their video cameras during online classes and an equitable and inclusive plan to encourage them to do so. *Ecology and Evolution* [online]. 2021, roč. 11, č. 8, s. 3565–3576 [cit. 30. 3. 2022]. ISSN 2045-7758. Dostupné z: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/ece3.7123>

⁴³¹ GRIJALVA, K., RUGANIAND, J. Dissolve the screen. In: LEMOV, D., et al. *Teaching in the Online Classroom: Surviving and Thriving in the New Normal*. Hoboken: Wiley, 2020, s. 36–57. ISBN 978-1-119-76288-1

⁴³² SKAV, EDUin. Kulatý stůl SKAV a EDUin: Umí se učitelé při distanční výuce chovat e-bezpečně? [video]. In: *EDUin* [online]. 16. 11. 2020 [cit. 30. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.eduin.cz/clanky/kulaty-stul-skav-a-eduin-umi-se-ucitele-pri-distanzni-vyuce-chovat-e-bezpecne/>

distanční výuce ještě vyšší.⁴³³ Podle výroční zprávy ČŠI ze školního roku 2020/2021 byla spolupráce žáků ve výuce na dálku realizována nedostatečně. Převažovala frontální výuka často následovaná samostatnou prací žáků.⁴³⁴

Vzdělávacích platform, které se soustřeďují na spolupráci a komunikaci mezi studujícími přibývá. „Možnosti budování virtuálních komunit jsou dnes větší než kdykoli předtím (...)“⁴³⁵ Navíc školami nejpoužívanější videokonferenční nástroje (Microsoft Teams⁴³⁶, Google Meet⁴³⁷ a Zoom⁴³⁸) už umožňují i rozdělování žáků do menších skupin a zjednodušují tak organizaci aktivit ve dvojicích nebo malých skupinách. Spolupracovat ale žáci nemusí pouze při hromadné synchronní výuce. Rohlíková připomíná, že je možné zadat žákům nějaký úkol, na který nepotřebují počítač a oni se nějak dohodnou a spojí pro spolupráci sami, stačí se s žáky domluvit.⁴³⁹ Tím navíc umožníme alespoň nějaký sociální kontakt a spolupráci i žákům, kteří se do výuky zapojují pouze off-line. Žáci se mohou spojit i bez použití internetu, přes telefon. V tom jde žáky ze sociálně znevýhodněného prostředí různými způsoby podpořit. Zajímavých a zároveň pro žáky rozvíjejících projektů a úkolů, na kterých mohou spolupracovat a utužit se jejich vzájemné vztahy, lze vymyslet mnoho. Pro vztahy mezi žáky může být navíc užitečné, když společně reflektují svou práci a poskytnou si vzájemně zpětnou vazbu.⁴⁴⁰

V listopadu roku 2020 uspořádala jazyková škola P.A.R.K. mezinárodní online konferenci pro další vzdělávání učitelů angličtiny.⁴⁴¹ Konference poskytla mnoho inspirativních podnětů pro vyučování distančním způsobem. Metodu, která podpoří sociální kontakt mezi žáky, a která jistě stojí za pozornost, představil na konferenci Nick Bilbrough. Jedná se

433 ZLÁMALOVÁ, H. *Distanční vzdělávání a eLearning: učební text pro distanční studium*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2008. ISBN 978-80-86723-56-3. s. 94.

434 *Kvalita a efektivita vzdělávání a vzdělávací soustavy ve školním roce 2020/2021: Výroční zpráva České školní inspekce* [online]. Praha: Česká školní inspekce, 2021. [cit. 15. 2. 2022]. ISBN 978-80-88087-65-6.

Dostupné z: https://www.csicr.cz/CSICR/media/Elektronicke-publikace/2021/Vyrocní_zprava_Ceske_skolni_inspekce_2020_2021/html5/index.html?pn=1. s. 75.

435 ČERNÝ, M., CHYTKOVÁ, D., MAZÁČOVÁ, P., ŠIMKOVÁ, G. *Distanční vzdělávání pro učitele*. Brno: Flow, 2015. ISBN 978-80-905480-7-7. s. 68.

436 MICROSOFT. Use breakout rooms in Teams meetings. In: *Microsoft support* [online]. [cit. 30. 30. 2022]. Dostupné z: <https://support.microsoft.com/en-us/office/use-breakout-rooms-in-teams-meetings-7de1f48a-da07-466c-a5ab-4ebace28e461>.

437 GOOGLE. Use breakout rooms in Google Meet. In: *Google meet help* [online]. [cit. 30. 30. 2022]. Dostupné z: <https://support.google.com/meet/answer/10099500?hl=en>.

438 ZOOM VIDEO COMMUNICATIONS. Enabling breakout rooms. In: *Zoom support* [online]. Aktualizováno 22. 3. 2022 [cit. 30. 30. 2022]. Dostupné z: <https://support.zoom.us/hc/en-us/articles/206476093-Enabling-breakout-rooms>.

439 Didaktické tipy pro distanční výuku In: *Youtube* [online]. 26. 10. 2020 [cit. 21. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=FEp5HK8Vw3Y>. Kanál uživatele Celoživotní vzdělávání na ZČU.

440 ČERNÝ, M., CHYTKOVÁ, D., MAZÁČOVÁ, P., ŠIMKOVÁ, G. *Distanční vzdělávání pro učitele*. Brno: Flow, 2015. ISBN 978-80-905480-7-7. s. 26.

441 Vzdělávací program byl akreditován MŠMT v rámci systému dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků pod č.j. MSMT - 27757/2019-2-810.

o využití hraní divadla v online vzdělávání (tzv. remote theatre neboli divadlo na dálku).⁴⁴² Divadlo na dálku bylo představeno pro účely výuky cizího jazyka, ale je jistě použitelné pro mnoho dalších školních předmětů. Při této metodě žáci pro různé aktivity s využitím dramatu používají webkamery ve videokonferenčním prostředí. Hraní divadla přes webkameru přináší možnosti, které neposkytuje ani hra naživo. Je možné použít virtuální pozadí, využívat omezeného prostoru, který kamera zabírá, pro příchod na scénu a odchod z ní a tak dále. Také lze snadno používat různé masky, maňásky a loutky nebo jiné propriety. Žáci mohou společně připravit divadelní hru, kterou pak předvedou ve třídě. Je také možné hru nahrát a sdílet s dalšími žáky školy, s rodiči nebo i s dalšími školami. Je samozřejmě nutné dbát na bezpečí a soukromí zúčastněných žáků, nahrávat a sdílet pouze se souhlasem rodičů a žáků. Divadlo na dálku vyžaduje dobré technické vybavení a internetové připojení, realizaci je však možné různě přizpůsobit a zapojit všechny žáky. Divadlo na dálku představuje zajímavou metodu pro zpestření distanční výuky, která podporuje sociální kontakt žáků a jejich spolupráci, čímž může být pro žáky také velmi motivující.⁴⁴³

Zapomínat bychom neměli ani na **vztah učitele a jednotlivých žáků**. Několik užitečných a osvědčených tipů od učitelů zveřejnila organizace Učitel naživo. Jmenovat můžeme například rozmlouvání učitele s dětmi o věcech, které se netýkají výuky, zapojování do aktivit v hodinách, otevřené sdílení něčeho osobního a vlastních pocitů, projevování zájmu o žáky a tak dále. Jeden z tipů zněl: „Snažím se, abychom zažívali věci spolu, třeba si čteme nahlas, ukazujeme si věci, co máme doma, fotíme něco podle zadání a sdílíme si fotky, hrajeme hry s reálným světem.“⁴⁴⁴ Sdílení společných zážitků je velmi cenná věc, o kterou byli žáci distanční výukou ochuzeni. Proto je cílené vytváření společných zážitků i na dálku užitečnou radou, která jistě podpoří vztahy ve třídě.

Učitel Jindřich si pro méně formální komunikaci se svými žáky zřídil školní facebookový profil.

Jen Ruganiand a Kevin Grijalva upozorňují, že je důležité budovat vztahy se žáky i skrze jejich školní práci. Tito autoři varují před možnou chybou učitele, který se příliš soustředí na rozvíjení vztahů v distanční výuce a samotné výuce věnuje malý prostor. Vztah s učitelem musí být spojen s učením se. Pro žáky je důležité cítit, že učitel vnímá jejich snahu

⁴⁴² BILBROUGH, N. Remote Theatre Workshop [online přednáška]. Jazyková škola P.A.R.K., 7. 11. 2020.

⁴⁴³ Tamtéž.

⁴⁴⁴ KROČÁKOVÁ, Z. Jak rozvíjet vztahy se žáky v době online výuky. In: *Učitel naživo* [online]. 22. 1. 2021 [cit. 30. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.ucitelnaživo.cz/blog/jak-rozvijet-vztahy-se-zaky-v-dobe-online-vyuky>.

a jejich práci ve škole a oceňuje ji. Schopnost učitele žáky něco naučit a rozvíjet je podporuje respekt žáků k učiteli a dává základ dobrému vztahu.⁴⁴⁵

Podpořit kladný vztah k učiteli během distančního vzdělávání může také snaha učitele zařazovat do výuky žákům známé prvky. Například použití stejných pomůcek jako v běžné výuce, učitelovy poznámky psané ručně místo na počítači, stejné vyjadřování učitele a tak podobně pomohou žákům cítit se ve výuce komfortně a sebevědomě.⁴⁴⁶

Pro vzájemné vztahy ve třídě může být velmi užitečné vytvoření pravidel pro komunikaci na internetu. Brdička popisuje pravidla pro užívání elektronické pošty žáky. Mezi nimi například: „Nepoužívej nevhodná a urážející slova!“, „Před odesláním dopis zkontroluj! Co jednou odešleš, nemůžeš vzít zpět.“ nebo „Neposílej dopis, jsi-li rozzlobený!“⁴⁴⁷ Podle Brdičky je úkolem učitele vytvořit takové klima, ve kterém budou pravidla dodržována a jít v tomto žákům příkladem.⁴⁴⁸ Pravidla je potřebné přizpůsobit kontextu jednotlivých tříd. Jako velmi vhodné se jeví vytvořit pravidla ve spolupráci s žáky.

4.7 Motivace a pozornost žáků v distančním vzdělávání

Motivace a pozornost jsou dalšími zásadními problémy distančního vzdělávání. Podle výzkumů z období distanční výuky měli žáci s **motivací** problémy. Pro více než polovinu žáků byla výuka méně zajímavá, stejně tak se více než polovina žáků méně těšila na vyučování. Nad dvě pětiny (41 %) žáků pocíťovalo menší motivaci hodně se toho ve škole naučit než při prezenční výuce. Větší potíže s motivací měli starší žáci. V motivovanosti žáků z rodin s různým SES nebyly zaznamenány výrazné rozdíly. Větší problém s motivovaností byl spojen se zaostáváním v učivu, přičemž není jasné, co je příčinou a co následkem. Zároveň se žáci, kteří trávili učením přiměřenou dobu, na výuku více těšili.⁴⁴⁹ Tímto se opět vracíme k nutnosti klást na žáky přiměřené nároky a mít reálná očekávání. Motivace byla navíc jedním z hlavních faktorů pro nezapojení se do výuky některých žáků.⁴⁵⁰

⁴⁴⁵ GRIJALVA, K., RUGANIAND, J. Dissolve the screen. In: LEMOV, D., et al. *Teaching in the Online Classroom: Surviving and Thriving in the New Normal*. Hoboken: Wiley, 2020, s. 36–57. ISBN 978-1-119-76288-1.

⁴⁴⁶ Tamtéž.

⁴⁴⁷ BRDIČKA, B. *Role internetu ve vzdělávání: studijní materiál pro učitele snažící se uplatnit moderní technologie ve výuce*. Kladno: AISIS, 2003. ISBN 80-239-0106-0. s. 36.

⁴⁴⁸ Tamtéž.

⁴⁴⁹ BICANOVÁ, J., GARGULÁK, K., PROKOP, D. *Dopady pandemie covid-19 na žáky: Report č.1, Vnímání distanční výuky žáky, Poptávka podpůrných opatření ze strany rodičů* [online]. PAQ Research a Kalibro Projekt, 2021. [cit. 30. 3. 2022]. Dostupné z: https://drive.google.com/file/d/1pJH9bj80i5jhLXcp0HeaY-jpBgRI0k_Bj/view. s. 7–10.

⁴⁵⁰ *Kvalita a efektivita vzdělávání a vzdělávací soustavy ve školním roce 2019/2020: Výroční zpráva České školní inspekce* [online]. Praha: Česká školní inspekce, 2020. [cit. 30. 3. 2022]. ISBN 978-80-88087-43-4. Dostupné z: [https://www.csicr.cz/cz/Aktuality/Kvalita-a-efektivita-vzdelavani-a-vzdelavaci-s\(4\)](https://www.csicr.cz/cz/Aktuality/Kvalita-a-efektivita-vzdelavani-a-vzdelavaci-s(4)). s. 304–305.

Podle více než poloviny učitelů se motivace žáků v zimě 2021 zhoršila oproti první vlně distančního vzdělávání na jaře 2020.⁴⁵¹ Zapojování žáků do výuky a jejich motivování bylo pro učitele nejobtížnější částí distanční výuky a nejčastěji uváděli, že se jim nedařilo.⁴⁵² Vlastní horší motivovanost k práci uvádělo 16 % učitelů, 17 % z nich naopak pocíťovalo zlepšení. Motivovanost žáků k učení přitom učitelé považují za velmi důležité. „Vzbudit v žácích chuť se učit,“ tedy motivovat je k učení, považovalo za prioritu po návratu k běžnému režimu výuky více než tři čtvrtiny učitelů. To je nejvíce ze všech uváděných možností, na které je podle učitelů potřeba se po návratu žáků do školy zaměřit. Zároveň největší počet učitelů uvedl, že pocíťuje potřebu podpory v této oblasti.⁴⁵³

Problém s motivovaností žáků zaznamenali také rodiče. V průzkumu společnosti Nielsen Admosphere nedostatečnou motivaci ve výuce u svých dětí zaznamenalo 71 % rodičů. A 58 % deklarovalo nechuť jejich dítěte se distanční výuky účastnit.⁴⁵⁴ Nedostatek didaktických dovedností, mezi nimi i schopnost dítě motivovat k učení, byl jeden z největších problémů rodičů s distanční výukou na jaře 2020.⁴⁵⁵

Dále rodiče řešili problémy jejich dětí s udržováním **pozornosti** při učení na dálku.⁴⁵⁶ Pozornost je pro učení nezbytná. Při výuce distančním způsobem je obtížnější pozornost žáků udržet, protože se odehrává skrze zařízení, která žáky velmi snadno rozptýlí. Jak píše Colleen Driggsand a Jaime Brillante: „(...) rozptýlení je jen kliknutí daleko.“ [vlastní překlad]⁴⁵⁷

Na **motivaci** žáků k učení má vliv mnoho faktorů a její utváření je dlouhodobým procesem. Základ motivace žáci získávají v rodině. Vliv mají učitelé a zájmová uskupení. Důležité je také klima třídy a celé školy a pro žáky bezpečné prostředí.⁴⁵⁸ Učitel může ve výuce

⁴⁵¹ BICANOVÁ, J., GARGULÁK, K., PROKOP, D. *Zkušenosti českých učitelů s distanční výukou: Výzkum a analýza pro organizaci Učitel naživo* [online]. PAQ Research a Kalibro Projekt, 2021. [cit. 30. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.ucitelnazivo.cz/files/zkusenosti-ucitelupaq.pdf>. s. 32.

⁴⁵² Taméž, s. 23.

⁴⁵³ Taméž, s. 32–35.

⁴⁵⁴ NIELSEN ADMOSPHERE. Dopady distanční výuky očima rodičů: děti se toho naučí méně a výpadek školy se negativně projeví i na dalším vzdělávání. In: *Nielsen Admosphere* [online]. 13. 5. 2021 [cit. 30. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.nielsen-admosphere.cz/news/dopady-distancni-vyuky-ocima-rodicu-deti-se-toho-nauci-mene-a-vypadek-skoly-se-negativne-projevi-i-na-dalsim-vzdelavani>

⁴⁵⁵ BROM, C., et al. *Rodiče v roli pedagogů. Předběžné výsledky dotazníkového šetření Vzdělávání doma (výzkumná zpráva)* [online]. Praha, Brno: MFF UK, 2020. [cit. 30. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.mff.cuni.cz/cs/verejnost/anketa-jaro-2020/setreni-vzdelavaniidoma-ver200414.pdf>. s. 2.

⁴⁵⁶ NIELSEN ADMOSPHERE. Dopady distanční výuky očima rodičů: děti se toho naučí méně a výpadek školy se negativně projeví i na dalším vzdělávání. In: *Nielsen Admosphere* [online]. 13. 5. 2021 [cit. 30. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.nielsen-admosphere.cz/news/dopady-distancni-vyuky-ocima-rodicu-deti-se-toho-nauci-mene-a-vypadek-skoly-se-negativne-projevi-i-na-dalsim-vzdelavani>

⁴⁵⁷ BRILLANTE, J., DRIGGSAND, C. Culture of Attention and Engagement. In: LEMOV, D., et al. *Teaching in the Online Classroom: Surviving and Thriving in the New Normal*. Hoboken: Wiley, 2020, s. 57–80. ISBN 978-1-119-76288-1.

⁴⁵⁸ KALHOUS, Z., OBST, O., et al. *Školní didaktika*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-253-x. s. 366–368.

podnikat kroky k tomu, aby motivaci žáků podpořil. Jak se ukázalo, v distanční výuce je motivovanost ještě problematičtější než v běžné výuce a zároveň je zásadní pro úspěšné učení. Je proto potřeba se jí cíleně věnovat a zvažovat přitom specifika výuky na dálku.

Nejprve je třeba vědět, jaká je motivovanost konkrétních žáků. Podle Otty Obsta dokáže zkušený učitel úroveň motivace svých žáků odhadnout pozorováním nebo zjistit z rozhovorů s daným žákem. Popřípadě je možné využít ke zjišťování cíleně vytvořené dotazníky, ať už profesionální nebo vlastní.⁴⁵⁹ Vzhledem k tomu, že se mnohým žákům úroveň jejich motivace v distančním vzdělávání měnila, je doporučeníhodné úroveň motivace průběžně zjišťovat a kontrolovat.

Černý konstatuje, že v online vzdělávání je většinou využívána kombinace vnitřní a vnější motivace. Co se týče vnitřní motivace, jedná se o vysvětlení, co se jedinec naučí. Vnější pak souvisí většinou se sociálním kontaktem a s gamifikací.⁴⁶⁰ **Vnitřní motivace**, tedy učení se z vlastního zaujetí bez vidiny vnější odměny či trestu, je úzce spojena s cíli výuky a jejich smysluplností, a s možností volby. Stejně jako v běžné výuce je potřeba, aby žáci znali výukové cíle a viděli v nich smysl.⁴⁶¹ Na to je nutné nezapomínat i u asynchronně plněných úkolů. V zadání úkolu by měl být cíl jasně stanovený a kontextualizovaný, aby žáci pochopili jeho smysl. I pokud není úkol zadán ústně, je třeba se cíli zabývat. Pokud jde o možnost volby v učebním procesu, pro žáky je motivující, pokud mohou spolurozhodovat, kdy, kde a co budou dělat.⁴⁶² Distanční výuka k tomu poskytuje mnoho příležitostí. U asynchronní výuky si žáci mohou vybrat dobu, která jim vyhovuje. Díky tomu, že žáci nejsou přítomni ve škole, mohou si vybírat do jisté míry i místo, kde se budou učit. V běžné výuce (kromě domácí přípravy) je možnost volby limitovanější. Pro motivaci je výhodné, když je učivo v rámci možností uzpůsobené zájmům a učebním stylům jednotlivých žáků.⁴⁶³ I to je možné realizovat při distanční formě výuky. Velmi významné pro motivaci je, aby žák zažíval ve škole úspěch a naučil se vhodně zvládat i své neúspěchy.⁴⁶⁴

Vnější motivace je založena na vnějších činitelích, jde tedy většinou o snahu získat nějakou odměnu nebo se vyhnout nepříjemnému trestu. Vnější motivace vede oproti motivaci vnitřní k méně hlubokému zpracování učiva, protože žák se snaží jen tak, jak je nutné pro získání odměny nebo vyhnutí se trestu.⁴⁶⁵ Podle Černého ale kvalitní online kurzy

⁴⁵⁹ KALHOUS, Z., OBST, O., et al. *Školní didaktika*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-253-x. s. 368.

⁴⁶⁰ ČERNÝ, M. *Pedagogicko-psychologické otázky online vzdělávání*. Brno: Masarykova univerzita, 2018. ISBN 978-80-210-8925-9. s. 41.

⁴⁶¹ KALHOUS, Z., OBST, O., et al. *Školní didaktika*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-253-x. s. 368

⁴⁶² Tamtéž, s. 369.

⁴⁶³ Tamtéž.

⁴⁶⁴ Tamtéž, s. 371.

⁴⁶⁵ Tamtéž, s. 370.

zapojují vnitřní i vnější motivaci a je dobré, aby to tak dělal každý. Přitom je ale nutné myslet na individuální rozdíly mezi lidmi v tom, co je pro ně motivující.⁴⁶⁶ Mareš upozorňuje, že chápání vnitřní a vnější motivace jako vzájemně se vylučujících protipólů není správné. Vnitřní a vnější motivace se mohou doplňovat, mohou na sebe navazovat, učitel tak může pracovat s oběma typy najednou.⁴⁶⁷

Motivující účinek sociální interakce ve vzdělávání na dálku již byl v textu této práce několikrát zmiňován. Brdička soudí, že je pro vhodné využití internetu ve vzdělávání nutné vytvořit motivující prostředí. K tomu je nezbytný kolektiv a správné vedení učitele.⁴⁶⁸ Podle Černého sociální kontakt v distančním vzdělávání „vede k tomu, že se hůře plní úkoly po termínu“ a domluvená synchronní setkání se hůře vynechávají. Navíc sociální kontakt vede k vytvoření pravidelnosti, přičemž plánování a organizování vlastního času je v online vzdělávání pro motivaci důležité.⁴⁶⁹

Gamifikace znamená použití herních prvků, jako jsou například body, úrovně, odznaky atd. v prostředí, které s hrami běžně není spojené.⁴⁷⁰ Zavádění takových herních prvků ve vzdělávání může být podle Černého krátkodobě efektivní a pro motivaci důležité a zajímavé. Je ale potřeba s těmito postupy zacházet opatrně. S gamifikací je často spojeno přílišné zaměření na výkon a úspěch a také soutěživost namísto spolupráce.⁴⁷¹ Při použití gamifikace jde o zvýšení aktivního zapojení žáků do výuky, hravost a zábavu. Má sloužit především k většímu zapojení do nepovinných aktivit a soutěží, proto by žáci neměli být odměňováni například odznakem za každý jednoduchý úkol.⁴⁷² Gamifikace tedy může být efektivní a motivující, její použití ale musí být důkladně promyšlené. Také je třeba mít vždy na paměti, že se jedná o čistě vnější motivaci.

Česká školní inspekce v tematické zprávě zaměřené na distanční vzdělávání píše o využívání soutěží pro motivaci žáků v distančním vzdělávání. Ve zprávě ČŠI uvádí příklady

⁴⁶⁶ ČERNÝ, M. *Pedagogicko-psychologické otázky online vzdělávání*. Brno: Masarykova univerzita, 2018. ISBN 978-80-210-8925-9. s. 41.

⁴⁶⁷ MAREŠ, J. *Pedagogická psychologie*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0174-8. s. 288.

⁴⁶⁸ BRDIČKA, B. *Role internetu ve vzdělávání: studijní materiál pro učitele snažící se uplatnit moderní technologie ve výuce*. Kladno: AISIS, 2003. ISBN 80-239-0106-0. s. 20.

⁴⁶⁹ ČERNÝ, M. *Webináře (nejen) ve škole: teorie, praxe, zkušenosti* [online]. NPI ČR, 2020. ISBN 978-80-7578-034-8. Dostupné z: <https://www.projektsypo.cz/dokumenty/Webinare-nejen-ve-skole.pdf>. s. 67.

⁴⁷⁰ DETERDING, S., et al. From Game Design Elements to Gamefulness: Defining “Gamification” [online] 2011 [cit. 1. 4. 2022]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/230854710_From_Game_Design_Elements_to_Gamefulness_Defining_Gamification

⁴⁷¹ ČERNÝ, M. *Webináře (nejen) ve škole: teorie, praxe, zkušenosti* [online]. NPI ČR, 2020. ISBN 978-80-7578-034-8. Dostupné z: <https://www.projektsypo.cz/dokumenty/Webinare-nejen-ve-skole.pdf>. s. 66.

⁴⁷² ČERNÝ, M., CHYTKOVÁ, D., MAZÁČOVÁ, P., ŠIMKOVÁ, G. *Distanční vzdělávání pro učitele*. Brno: Flow, 2015. ISBN 978-80-905480-7-7. s. 73–74.

inspirativní praxe. Jednalo se například o olympiády z domova, kvízy nebo i fotografickou a výtvarnou soutěž.⁴⁷³

Podle autorů knihy *Distanční vzdělávání pro učitele* je potřeba se v distančním vzdělávání zaměřovat kromě vnitřní motivace také na to, aby kurz vedený distanční formou byl zábavný a personalizovaný. Mimo gamifikace autoři píšou o rozmanitosti aktivit, díky kterým bude učení zajímavější, což je pro studující motivující. Doporučují používat infografiky, videa, příběhy a tak dále.⁴⁷⁴ O rozmanitosti pro posílení chuti žáků učit se hovoří také Rohlíková. Ve svých didaktických tipech pro distanční výuku zmiňuje Rohlíková například využívání různých pomůcek a zdrojů, multimédií, mobilních telefonů žáků (mohou fotografovat, natáčet videa) a tak dále. Pro pestrost výuky je také vhodné využívat reálného kontextu. Žáci mohou dostávat úkoly, ve kterých musí interagovat se svým okolím. Důležitý je podle Rohlíkové také způsob zadávání úkolů, kterým lze zvýšit zájem žáků o úkol a posílit pozitivní atmosféru. Doporučuje kreativní a třeba i osobní zadávání úkolů pomocí například videa, obrázku, komiksu a podobně.⁴⁷⁵

S motivací ve vzdělávání úzce souvisí **zpětná vazba a hodnocení**. Česká školní inspekce dokonce konstatuje, že se ukazuje ještě větší význam zpětné vazby v distanční formě výuky oproti formě kontaktní.⁴⁷⁶ Jak bylo uvedeno výše, pro motivaci je potřebné zažívat úspěch. K tomu je ale potřeba individualizovat cíle podle schopností a možností jednotlivých žáků a na základě toho hodnotit, nikoliv srovnávat žáky mezi sebou.⁴⁷⁷ Metodická doporučení kladla důraz na využívání zpětné vazby pro podporu motivace a učení žáků ještě více než při běžné výuce, právě proto, jak je distanční forma vzdělávání na motivaci žáků náročná.⁴⁷⁸ Důraz byl kladen především na nehodnotící popisnou zpětnou vazbu a formativní hodnocení. Tím má učitel umožnit žákům zjišťovat, v čem se potřebují zlepšit a sledovat svůj pokrok.⁴⁷⁹ Na většině škol byla poskytována zpětná vazba zpravidla „motivačně

⁴⁷³ Kvalita a efektivita vzdělávání a vzdělávací soustavy ve školním roce 2019/2020: Výroční zpráva České školní inspekce [online]. Praha: Česká školní inspekce, 2020. [cit. 1. 4. 2022]. ISBN 978-80-88087-43-4. Dostupné z: [https://www.csicr.cz/cz/Aktuality/Kvalita-a-efektivita-vzdelavani-a-vzdelavaci-s\(4\)](https://www.csicr.cz/cz/Aktuality/Kvalita-a-efektivita-vzdelavani-a-vzdelavaci-s(4)). s. 315.

⁴⁷⁴ ČERNÝ, M., CHYTKOVÁ, D., MAZÁČOVÁ, P., ŠIMKOVÁ, G. *Distanční vzdělávání pro učitele*. Brno: Flow, 2015. ISBN 978-80-905480-7-7. s. 74.

⁴⁷⁵ Didaktické tipy pro distanční výuku In: *Youtube* [online]. 26. 10. 2020 [cit. 30. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=FEp5HK8Vw3Y>. Kanál uživatele Celoživotní vzdělávání na ZČU.

⁴⁷⁶ Kvalita a efektivita vzdělávání a vzdělávací soustavy ve školním roce 2019/2020: Výroční zpráva České školní inspekce [online]. Praha: Česká školní inspekce, 2020. [cit. 1. 4. 2022]. ISBN 978-80-88087-43-4. Dostupné z: [https://www.csicr.cz/cz/Aktuality/Kvalita-a-efektivita-vzdelavani-a-vzdelavaci-s\(4\)](https://www.csicr.cz/cz/Aktuality/Kvalita-a-efektivita-vzdelavani-a-vzdelavaci-s(4)). s. 302.

⁴⁷⁷ KALHOUS, Z., OBST, O., et al. *Školní didaktika*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-253-x. s. 371.

⁴⁷⁸ ČŠI, MŠMT. *Doporučení pro školy k hodnocení na vysvědčení za 1. pololetí 2020/2021* [online]. Aktualizováno 8. 1. 2021. Praha [cit. 20. 2. 2022]. Dostupné z: https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2021/01/Doporučení_hodnocení_na_vysvědčení-1.pdf. s. 2.

⁴⁷⁹ Tamtéž.

a formativně orientovaná“, některé školy ale běžným způsobem známkovaly.⁴⁸⁰ V distanční výuce v prvním období používala klasifikaci necelá pětina základních škol, přičemž často byla kvůli distanční formě zmírňována. Někdy byla snížena váha známek, jindy byla upravena hodnotící stupnice.⁴⁸¹

Žáci měli při distančním vzdělávání potíže s udržení **pozornosti**. S tímto problémem **žákům může pomoci** právě zmiňovaná pestrost a zajímavost učebních aktivit. Tématu pozornosti a angažovanosti v distanční výuce je věnována kapitola v knize *Teaching in the online classroom* (Učení v online třídě). Autoři kapitoly, Driggsand a Brillante, radí učitelům pro udržení pozornosti a zaujetí žáků používat raději více kratších aktivit. Mezi jednotlivými aktivitami v online hodině je vhodné dělat jasné přechody, díky kterým žáci lépe zaregistrují změny a hodina se stává dynamičtější. Driggsand a Brillante také upozorňují na důležitost střídání aktivit synchronních a asynchronních (a také online a off-line). Některé aktivity by měly pomáhat žákům odpočinout si od obrazovek. Proto, pokud splnění úkolu vyžaduje psaní, je vhodné nechat žáky napsat text ručně na papír, vyfotit a poslat učiteli. Stejně tak čtení by nemělo probíhat pouze z obrazovky.⁴⁸²

Učitel by měl povzbuzovat žáky v tom, aby se zlepšovali v udržování pozornosti a naučit je dobrým zvykům. K tomu, aby žáci byli schopní udržovat pozornost v distanční výuce, je třeba začít jejich schopnost budovat hned na začátku. Žáci si mohou spojovat online výuku s pasivitou. Je třeba aby jim učitel ukázal, že i online výuka má smysl a vyžaduje jejich zapojení. Ideálně by žáci měli začít s nějakou aktivitou co nejdříve po začátku hodiny (autoři uvádí do tří minut). Roli hraje i uspořádání pracovního místa bez rušivých vjemů a pokud možno bez mobilního telefonu.

Velmi podstatnou roli hrají také předkládané materiály. Materiály by měly být jednoduché, promyšleně graficky zpracované a obsahovat jasné instrukce, které udrží žákovu soustředěnost na úkol.⁴⁸³ Jak již bylo nastíněno na začátku této práce, výukové materiály pro distanční vzdělávání musí být odlišně připravené než materiály pro běžnou prezenční výuku. Česká školní inspekce v tematické zprávě zmiňuje, že je vhodné používat pro výuku

⁴⁸⁰ Kvalita a efektivita vzdělávání a vzdělávací soustavy ve školním roce 2019/2020: Výroční zpráva České školní inspekce [online]. Praha: Česká školní inspekce, 2020. [cit. 1. 4. 2022]. ISBN 978-80-88087-43-4. Dostupné z: [https://www.csicr.cz/cz/Aktuality/Kvalita-a-efektivita-vzdelavani-a-vzdelavaci-s-\(4\)](https://www.csicr.cz/cz/Aktuality/Kvalita-a-efektivita-vzdelavani-a-vzdelavaci-s-(4)), s. 302.

⁴⁸¹ Tamtéž, s. 322.

⁴⁸² BRILLANTE, J., DRIGGSAND, C. Culture of Attention and Engagement. In: LEMOV, D., et al. *Teaching in the Online Classroom: Surviving and Thriving in the New Normal*. Hoboken: Wiley, 2020, s. 57–80. ISBN 978-1-119-76288-1.

⁴⁸³ Tamtéž.

profesionálně zpracované výukové zdroje z internetu, které jsou vytvořeny tak, aby pomáhali žákům s pozorností.⁴⁸⁴

Při snaze o motivování žáků a podpoření jejich pozornosti je třeba hledat způsoby pro asynchronní i synchronní výuku, online i off-line. Je nutné nezapomínat na žáky zapojené pouze off-line. Je možné například měnit způsob zadávání, obměňovat typy úkolů, uzpůsobovat poskytnuté materiály a tak dále.

Dotazovaní učitelé využívali pro motivování žáků a udržování jejich pozornosti různé prostředky. Například učitelka Jana popsala, že se vždy při synchronní výuce snažila nějakým způsobem využít domácí prostředí žáků. Žáci měli za úkol třeba něco doma najít a tak podobně. Dále uvedla, že v synchronní výuce její žáci nikdy nedělali písemná cvičení, ta byla vždy výhradně součástí asynchronní výuky. Také žákům zadávala komunikativní úkoly, žáci se například nahrávali na telefon. Učitelka Marcela, která vypověděla, že měla problémy s tím, že se žáci nevěnovali výuce, používala pro jejich motivování skupinovou práci a aplikaci Kahoot. Učitelka Dana používala různé prezentace a hry (jmenovala například také Kahoot). Dále svým žákům zadávala netradiční úkoly, kupříkladu dělali rozhovor s maminkou, luštili šifry, vytvářeli videa a tak dále. Učitel Jindřich se snažil výuku zpestřovat kvízy, a navíc ke každému tématu nabízel žákům nějaké audiovizuální dílo, tedy dokumenty, seriály, filmy nebo nauková videa.

4.8 Další problémy distanční výuky

Problémů, které musí školy, jednotliví učitelé, žáci a jejich rodiny při distanční výuce řešit, je skutečně mnoho. V předešlém textu byly vybrané problémy analyzovány, není však možné se zde podrobně zabývat všemi. Dále by bylo potřebné se podrobněji věnovat komunikaci s rodiči žáků, jejími způsoby a zásadami. Bližší pozornost je třeba věnovat také hodnocení žáků v průběhu distančního vzdělávání. Dalším problémem je vytváření a využívání specifických materiálů pro výuku na dálku. Zvýšenou pozornost si zaslouží také bezpečnost výuky na internetu ve spojitosti mimo jiné také s chováním žáků v online prostoru. Zásadním problémem je distanční vzdělávání žáků se SVP. Zajímavé by bylo zabývat se podrobněji rolí vedení školy v organizaci distanční výuky. V neposlední řadě je nutné zabývat se také potížemi spojenými s adaptací žáků na návrat do školy po obdobích distanční výuky.

⁴⁸⁴ Kvalita a efektivita vzdělávání a vzdělávací soustavy ve školním roce 2019/2020: Výroční zpráva České školní inspekce [online]. Praha: Česká školní inspekce, 2020. [cit. 1. 4. 2022]. ISBN 978-80-88087-43-4. Dostupné z: [https://www.csicr.cz/cz/Aktuality/Kvalita-a-efektivita-vzdelavani-a-vzdelavaci-s-\(4\)](https://www.csicr.cz/cz/Aktuality/Kvalita-a-efektivita-vzdelavani-a-vzdelavaci-s-(4)). s. 308.

5 Závěr

Tato diplomová práce se zabývala nouzovou distanční výukou v době uzavření škol z důvodu pandemie onemocnění covid-19. V práci byla nejdříve vyjasněna základní terminologie, jejíž význam se vlivem používání v novém kontextu posunul. Poté byl popsán průběh pandemie v českém školství, konkrétněji situace druhých stupňů českých základních škol. Od prvního nečekaného uzavření škol na jaře roku 2020 až po neplošné uzavírání jednotlivých škol či tříd ve školním roce 2021/2022. V práci byly také uvedeny a popsány některé projekty, které vznikly v průběhu mimořádné situace s cílem usnadnit vzdělávání na dálku. Dále se práce věnovala rozboru efektivitu (nouzové) distanční formy vzdělávání oproti formě kontaktní. Součástí kapitoly o vývoji situace je také podkapitola shrnující některé negativní i pozitivní následky uzavření škol na vzdělávání českých žáků. Následně byl prostor věnován možnostem vedení výuky distančním způsobem. Kapitola se věnovala možným přístupům učitele ke vzdělávání, způsobům, jakými lze používat ve vzdělávání internet i nástrojům, které učitelé mohli v distančním vzdělávání využívat.

Poslední část diplomové práce obsahuje analýzu problémů distanční výuky vybraných na základě několika zdrojů. Pro identifikaci problémů byla využita odborná literatura i osobní zkušenosti několika učitelů. Byl popsán problém s materiálním vybavením a digitálními kompetencemi učitelů i žáků. Dále problém s rodinným zázemím, které pro některé žáky představuje překážku pro zapojení se do výuky na dálku. Následně byl popsán problém se zvýšenou náročností distanční výuky jak časovou, tak mentální. Dále musí učitelé při distančním vzdělávání řešit, co vyučovat, na co se zaměřit, jak změnit vyučovací osnovy, tedy obsah vzdělávání. Dalším velmi významným problémem je zdraví žáků v distanční výuce a její následky na zdraví žáků do budoucna. Velkou pozornost je třeba věnovat sociálnímu kontaktu žáků, který je při distanční formě výuky omezen. Posledním problémem, kterému se tato práce věnovala byly potíže žáků s motivací a s pozorností v distanční výuce. V práci byla navržena možná řešení vybraných problémů, popřípadě postupy, které mohou napomoci zmírňovat následky těchto problémů. Tato část práce je navíc doplněna o příklady osobních zkušeností několika učitelů.

Nečekané uzavření škol s sebou přineslo mnoho potíží. Úspěšné zvládnutí výuky na dálku závisí na mnoha faktorech a jeho zhodnocení tedy není jednoduché. Je možné pouze shrnout, že se způsoby organizace výuky a vypořádávání se s problémy distančního vzdělávání napříč školami velmi lišily. Každý z účastníků vzdělávacího procesu se se situací vyrovnával podle svých schopností a možností.

Distanční výuka na druhém stupni základních škol je velmi komplikovaná. Nenadále a nucené uzavření škol mohlo způsobit mnoho nepříznivých následků pro vzdělávání a životy žáků, a tím negativně ovlivnit i budoucí stav společnosti. Na druhou stranu také může tato zkušenost vzdělávání posunout. Proto je nyní nutné se distančním vzděláváním dále zabývat, reflektovat nabyté zkušenosti a směřovat k maximální připravenosti škol distanční výuku vhodně využít. Zprvce může nastat podobná situace, kdy bude nutné opět hromadně přejít k distanční výuce. A zadruhé může být distanční výuka využita i v individuálních případech žáků, kteří nemohou být ve škole osobně přítomni. Distanční výuka může pomoci se vzdáváním žáků dlouhodobě nemocných. Osvědčit by se mohla například i pro vzdávání žáků nadaných, vyžadujících individuální vzdávací plán a tak podobně. Zkušenosti s distanční formou výuky a nové kompetence mohou také učitelé využít i v běžné kontaktní výuce. Navíc mohou schopnosti učit se distanční formou žákům otevírat nové vzdávací možnosti do jejich budoucnosti, protože e-learning, zdá se, má velký potenciál.

Proto je třeba, aby školy nadále pracovaly na své vybavenosti digitálními technologiemi, udržovaly vybavení v dobrém stavu a obměňovaly jej v případě jeho zastarání. Dále je vhodné věnovat se i dalšímu profesnímu rozvoji učitelů v oblasti distančního vzdávání. Důležitý je také rozvoj kompetencí žáků, které jsou potřeba (nejen) pro distanční vzdávání. Jak je uvedeno i v revidovaném RVP ZV, je třeba rozvíjet digitální kompetence žáků ve všech školních předmětech. Především je nutné usilovat o to, aby změny zaváděné na základě revidovaného RVP ZV byly skutečně ku prospěchu žáků a pomáhaly jim zvládat i distanční formu vzdávání. Pro úspěšné zvládnutí distanční výuky je stěžejní rozvíjet u žáků také kompetence k učení, především pak samostatnost. Výhodné by bylo také připravit rodiče na nový způsob komunikace se školou. Některým rodičům by komunikace pomocí technologií mohla vyhovovat více než jejich osobní přítomnost ve škole. Například možnost účastnit se třídních schůzek distanční formou může mnohým rodičům usnadnit situaci a šetřit jejich čas. Období distanční výuky tak mohou otevřít nové formy spolupráce s rodiči. V neposlední řadě by bylo vhodné novou situaci zohlednit i v přípravě budoucích učitelů.

Tato diplomová práce poskytuje shrnutí důležitých poznatků o nouzové distanční výuce. Může sloužit jako přehled základních oblastí, které je potřeba považovat za problematické a zabývat se jejich řešením. Nakonec přináší také návrhy, jak zmiňované problémy řešit.

Seznam použitých zdrojů

Tištěné zdroje

BATTEZZATI, L., et al. *E-learning for teachers and trainers: innovative practices, skills and competences*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2004. ISBN 92-896-0267-8.

BRDIČKA, B. *Role internetu ve vzdělávání: studijní materiál pro učitele snažící se uplatnit moderní technologie ve výuce*. Kladno: AISIS, 2003. ISBN 80-239-0106-0.

BRILLANTE, J., DRIGGSAND, C. Culture of Attention and Engagement. In: LEMOV, D., et al. *Teaching in the Online Classroom: Surviving and Thriving in the New Normal*. Hoboken: Wiley, 2020, s. 57–80. ISBN 978-1-119-76288-1.

ČERNÝ, M., CHYTKOVÁ, D., MAZÁČOVÁ, P., ŠIMKOVÁ, G. *Distanční vzdělávání pro učitele*. Brno: Flow, 2015. ISBN 978-80-905480-7-7.

ČERNÝ, M. *Pedagogicko-psychologické otázky online vzdělávání*. Brno: Masarykova univerzita, 2018. ISBN 978-80-210-8925-9.

GRIJALVA, K., RUGANIAND, J. Dissolve the screen. In: LEMOV, D., et al. *Teaching in the Online Classroom: Surviving and Thriving in the New Normal*. Hoboken: Wiley, 2020, s. 36–57. ISBN 978-1-119-76288-1.

KALHOUS, Z., OBST, O., et al. *Školní didaktika*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-253-x.

KOPECKÝ, K. *E-learning (nejen) pro pedagogy*. Olomouc: Hanex, 2006. Vzdělávání a informace. ISBN 80-85783-50-9.

KOŤA, J. Škola jako specifická sociální instituce. In: JEDLIČKA, R., KOŤA, J. a SLAVÍK, J. *Pedagogická psychologie pro učitele: psychologie ve výchově a vzdělávání*. Praha: Grada, 2018, s. 58–65. ISBN 978-80-271-0586-1.

MAREŠ, J. *Pedagogická psychologie*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0174-8.

PRŮCHA, J., MAREŠ, J., WALTEROVÁ, E. *Pedagogický slovník*. 4. aktual. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8.

SAK, P. et al. *Člověk a vzdělání v informační společnosti*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-230-0.

ZOUNEK, J., et al. *E-learning: učení (se) s digitálními technologiemi*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-217-7.

ZLÁMALOVÁ, H. *Distanční vzdělávání a eLearning: učební text pro distanční studium*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2008. ISBN 978-80-86723-56-3.

Elektronické zdroje

ANDRYS, O., et al. *Průběžná zpráva o vyrovnávání nerovností ve vzdělávání ve školním roce 2021/2022. Přístupy škol ke snižování dopadů pandemie covid-19: Tematická zpráva* [online]. Praha: Česká školní inspekce, 2021. [cit. 15. 2. 2022]. ISBN 978-80-88087-75-5. Dostupné z: https://www.csicr.cz/CSICR/media/Elektronicke-publi-kace/2021/TZ_vyrovnvani_nerovnosti_ve_vzdelavani_2021_2022/html5/index.html?pn=1

ANDRYS, O., et al. *Zkušenosti žáků a učitelů základních škol s distanční výukou ve 2. pololetí školního roku 2019/2020: Shrnutí vybraných zjištění a doporučení pro následující období: Tematická zpráva* [online]. Česká školní inspekce, 2020. [cit. 18. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.csicr.cz/cz/Dokumenty/Tematicke-zpravy/Tematicka-zprava-Zkusenosti-zaku-a-ucitelu-ZS-s-di>

ASOCIACE UČITELŮ OBČANSKÉ VÝCHOVY A SPOLEČENSKÝCH VĚD. Společné stanovisko profesních a odborných organizací k revizi RVP ZV In: *Občankáři* [online]. 17. 2. 2021 [cit. 18. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.obcankari.cz/spolecne-stanovisko-profesnich-odbornych-organizaci-k-revizi-rvp-zv>

AVČR. *Věda na doma* [online]. [cit. 10. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.avcr.cz/cs/proverejnost/veda-na-doma/>

AVVISATI, F., et al. *Czech Republic - Country Note - PISA 2018 Results* [online]. Paříž: OECD Publishing, 2019. [cit. 16. 3. 2022]. ISBN 978-92-64-38261-9. Dostupné z: https://www.oecd.org/pisa/publications/PISA2018_CN_CZE.pdf.

BERMAN, G., DUBINSKI, A. Supporting Students' Mental Health During COVID. In: *Child Mind Institute* [online]. [cit. 28. 3. 2022]. Dostupné z: <https://childmind.org/article/supporting-students-mental-health/>

BI, Q., et al. *Epidemiology and Transmission of COVID-19 in Shen-zhen China: Analysis of 391 cases and 1,286 of their close contacts* [online]. MedRxiv, 2020. [cit. 20. 12. 2021]. Dostupné z: <https://www.medrxiv.org/content/10.1101/2020.03.03.20028423v3.full-text>

BICANOVÁ, J., GARGULÁK, K., PROKOP, D. *Dopady pandemie covid-19 na žáky: Report č.1, Vnímání distanční výuky žáky, Poptávka podpůrných opatření ze strany rodičů* [online]. PAQ Research a Kalibro Projekt, 2021. [cit. 15. 3. 2022]. Dostupné z: https://drive.google.com/file/d/1pJH9bj80i5jhLXcp0HeaYjpBgRl0k_Bj/view

BICANOVÁ, J., et al. *Dopady pandemie covid-19 na žáky: Report č.2, Dopady na well-being žáků* [online]. PAQ Research a Kalibro Projekt, 2021. [cit. 24. 3. 2022]. Dostupné z: https://drive.google.com/file/d/1WcyFIXqQFDEEZI1hXn_pRAb7xGdpJVIF/view

BICANOVÁ, J., GARGULÁK, K., PROKOP, D. *Zkušenosti českých učitelů s distanční výukou: Výzkum a analýza pro organizaci Učitel naživo* [online]. PAQ Research a Kalibro Projekt, 2021. [cit. 18. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.ucitelnaživo.cz/files/zkusenosti-ucitelupaq.pdf>

BILBROUGH, N. Remote Theatre Workshop [online přednáška]. Jazyková škola P.A.R.K., 7. 11. 2020.

BOUDOVÁ, S., et al. *Mezinárodní šetření TALIS 2018: národní zpráva* [online]. 2. rozš. vyd. Praha: Česká školní inspekce, 2019. [cit. 1. 3. 2022]. ISBN 978-80-88087-22-9. Dostupné z: https://www.csicr.cz/Csicr/media/Pri-lohy/PDF_el._publikace/Mezin%C3%A1rodn%C3%AD%20%C5%A1et%C5%99en%C3%AD/Narodni-zprava-TALIS-2018_rozsirene_vydani.pdf

BRDIČKA, B. Digitální gramotnost jako katalyzátor systémových změn. In: *Metodický portál RVP* [online]. 15. 11. 2021 [cit. 20. 2. 2022]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/23042/DIGITALNI-GRAMOTNOST-JAKO-KATALYZATOR-SYSTEMOVYCH-ZMEN.html>

BRDIČKA, B. Hybridní modely vzdělávání pro podzim 2020. In: *Metodický portál RVP* [online]. 24. 8. 2020 [cit. 20. 12. 2021]. Dostupné z: <https://spomocnik.rvp.cz/clanek/22574/>

BRDIČKA, B. Konektivismus - teorie vzdělávání v prostředí sociálních sítí. In: *Metodický portál RVP* [online]. 2. 9. 2008 [cit. 9. 3. 2022]. Dostupné z: <https://spomocnik.rvp.cz/clanek/10357/KONEKTIVISMUS---TEORIE-VZDELAVANI-V-PROSTREDI-SOCIALNICH-SITI.html>

BROM, C., et al. *Rodiče v roli pedagogů. Předběžné výsledky dotazníkového šetření Vzdělávání doma (výzkumná zpráva)* [online]. Praha, Brno: MFF UK, 2020. [cit. 3. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.mff.cuni.cz/cs/verejnost/anketa-jaro-2020/setreni-vzdelavani-doma-ver200414.pdf>

BURNS, T., GOTTSCHALK, F., ed. *Education in the Digital Age: Healthy and Happy Children* [online]. Paříž: OECD Publishing, 2020. [cit. 24. 3. 2022]. ISBN 9789264975446. Dostupné z: https://www.oecd-ilibrary.org/education/education-in-the-digital-age_1209166a-en

BURNS, T., GOTTSCHALK, F., ed. *Educating 21st Century Children: Emotional Well-being in the Digital Age* [online]. Paříž: OECD Publishing, 2019. [cit. 24. 3. 2022]. ISBN 9789264912687. Dostupné z: <https://www.oecd.org/education/educating-21st-century-children-b7f33425-en.htm>

BURNS, T., GOTTSCHALK, F., ed. Screen time guidelines and the importance of evidence in promoting well-being. In: BURNS, T., GOTTSCHALK, F., ed. *Educating 21st Century Children: Emotional Well-being in the Digital Age* [online]. Paříž: OECD Publishing, 2019. [cit. 24. 3. 2022]. ISBN 9789264912687. Dostupné z: https://www.oecd-ilibrary.org/sites/b7f33425-en/1/2/4/1/index.html?itemId=/content/publication/b7f33425-en&_csp_=8178ddc35728ca609f27f5e6dd559e7c&itemIGO=oecd&itemContentType=book#section-d1e31231

BURNS, T., GOTTSCHALK, F., ed. Online and offline relationships. In: BURNS, T. a F. GOTTSCHALK, ed. *Educating 21st Century Children: Emotional Well-being in the Digital Age* [online]. Paříž: OECD Publishing, 2019. [cit. 30. 3. 2022]. ISBN 9789264912687. Dostupné z: https://www.oecd-ilibrary.org/sites/b7f33425-en/1/2/2/2/index.html?itemId=/content/publication/b7f33425-en&_csp_=8178ddc35728ca609f27f5e6dd559e7c&itemIGO=oecd&itemContentType=book

COUZIN-FRANKEL, J. Does closing schools slow the spread of coronavirus? Past outbreaks provide clues. In: *Science* [online]. 10. 3. 2020 [cit. 20. 12. 2021]. Dostupné z:

<https://www.science.org/content/article/does-closing-schools-slow-spread-novel-coronavirus>

ČAPEK, R. *Líný učitel a škrty v RVP ZV, díl 1.: Výchova k občanství* [online]. 4. 2. 2021 [cit. 18. 2. 2022]. Dostupné z: <https://robertcapek.cz/liny-ucitel-a-skrty-v-rvp-zv-dil-1-vychova-k-obcanstvi/>

ČERNÝ, M. *Webináře (nejen) ve škole: teorie, praxe, zkušenosti* [online]. NPI ČR, 2020. ISBN 978-80-7578-034-8. Dostupné z: https://www.projektsypo.cz/dokumenty/Webinare-nejen-ve_skole.pdf

ČERMÁK, I., KATAKALIDIS, A., NEUMAJER, O. 15 praktických rad jak na vyučování přes videokonference. In: *Učitel naživo* [online]. 16. 10. 2020 [cit. 30. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.ucitelnazivo.cz/blog/15-prakticky-rad-jak-na-vyucovani-pres-videokonference>

ČESKÁ SEKCE INSEA. Nesouhlasné stanovisko k revizím RVP ZV. In: *Insea.cz* [online]. 23. 2. 2021 [cit. 18. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.insea.cz/nesouhlasn%C3%A9-stanovisko-k-reviz%C3%ADm-rv>

ČESKÁ ŠKOLA. ČT edu startuje. A bude dál růst. In: *Česká škola* [online]. 2. 4. 2020 [cit. 10. 2. 2022]. Dostupné z: <http://www.ceskaskola.cz/2020/04/ct-edu-startuje-bude-dale-rust.html>

ČESKO.DIGITAL. Moderní technologie dětem, které je potřebují. Bez rozdílů. In: *Učíme online* [online]. [cit. 10. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.ucimeonline.cz/sbirka-pocitacu/>

ČESKO.DIGITAL. *Učíme online* [online]. [cit. 10. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.ucimeonline.cz/>

ČLOVĚK V TÍSNI. *Doučujte* [online]. [cit. 10. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.doucujte.cz/>

ČLOVĚK V TÍSNI. Podněty pro učitele a školy v nouzovém stavu s ohledem na sociálně znevýhodněné děti. In: *Člověk v tísní* [online]. 25. 3. 2020 [cit. 16. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.clovekvtsni.cz/podnety-pro-ucitele-a-skoly-v-nouzovem-stavu-s-ohledem-na-socialne-znevychodnene-deti-6525gp>

ČOSIV. Dítě v ohrožení. In: *Čosiv* [online]. 17. 2. 2020 [cit. 28. 3. 2022]. Dostupné z: https://cosiv.cz/wp-content/uploads/2021/02/C%CC%8COSIV_ditevhrozeni_A4.pdf

ČOSIV. Jak podporovat ohrožené děti v době plošného uzavření škol. In: *Čosiv* [online]. 2020 [cit. 28. 3. 2022]. Dostupné z: https://cosiv.cz/wp-content/uploads/2021/03/C%CC%8COSIV_podpora_deti_A4-final.pdf

ČOSIV. Náročné chování ve školách. In: *Čosiv* [online]. [cit. 28. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.podporainkluze.cz/material/infografiky-narocne-chovani-ve-skolach/>

ČOSIV. Podpora dětí se speciálními vzdělávacími potřebami v době epidemie koronaviru. In: *Podpora inkluze* [online]. [cit. 10. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.podporainkluze.cz/material/podpora-deti-se-specialnimi-vzdelavacimi-potrebami-v-dobe-epidemie-koronaviru/>

- ČOSIV. Situace je vážná: pečujme o sebe, podpořme děti. In: *Podpora inkluze* [online]. [cit. 28. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.podporainkluze.cz/material/situace-je-vazna-pecujme-o-sebe-podporme-deti>
- ČŠI. Desatero pro efektivní distanční výuku v době karantény. In: *Edu.cz* [online]. 4. 11. 2021 [cit. 2. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/methodology/desatero-pro-efektivni-distanzni-vyuku-v-dobe-karanteny/>
- ČŠI. Česká školní inspekce představila model kvalitní školy. In: *Česká školní inspekce* [online]. 9. 6. 2015 [cit. 17. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.csicr.cz/cz/Aktuality/Ceska-skolni-inspekce-predstavila-model-kvalitni-s>
- ČŠI, NPI ČR, MŠMT. *Metodické doporučení pro práci se vzdělávacím obsahem ve školním roce 2021/2022* [online]. 24. 8. 2021. Praha [cit. 17. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/msmt-vydava-metodicke-doporuceni-jak-pracovat-se-vzdelavacim-ob-sahem-ve-skolnim-roce-2021-2022/>
- ČŠI, MŠMT. *Doporučení pro školy k hodnocení na vysvědčení za 1. pololetí 2020/2021* [online]. Aktualizováno 8. 1. 2021. Praha [cit. 20. 2. 2022]. Dostupné z: https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2021/01/Doporuceni_hodnoceni_na_vysvedceni-1.pdf
- ČT. *ČTedu: Největší portál vzdělávacích videí v ČR* [online]. [cit. 10. 2. 2022]. Dostupné z: <https://edu.ceskatelevize.cz/>
- DETERDING, S., et al. From Game Design Elements to Gamefulness: Defining “Gamification” [online] 2011 [cit. 1. 4. 2022]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/230854710_From_Game_Design_Elements_to_Gamefulness_Defining_Gamification
- DONG, Y., et al. *Epidemiology of COVID-19 among children in China*. [online]. Pediatrics, 2020. [cit. 20. 12. 2021]. Dostupné z: <https://publications.aap.org/pediatrics/article/145/6/e20200702/76952/Epidemiology-of-COVID-19-Among-Children-in-China>
- Dumy [online]. [cit. 20. 4. 2022]. Dostupné z: <https://www.dumy.cz/>
- EDUin. Tisková zpráva: Zadat úkoly na doma je málo. In: *EDUin* [online]. 10. 3. 2020 [cit. 21. 12. 2021]. Dostupné z: <https://www.eduin.cz/tiskove-zpravy/tiskova-zprava-zadat-ukoly-na-doma-je-malo/>
- ENGZELL, P., FREY, A., VERHAGEN, M. D. *Learning Loss Due to School Closures During the COVID-19 Pandemic*. [online]. 2. aktual. vydání, 2021. Aktualizováno 9. 2. 2021 [cit. 16. 2. 2022]. Dostupné z: <https://osf.io/preprints/socarxiv/ve4z7/>
- EUROPOL. Pandemic profiteering: how criminals exploit the COVID-19 crisis [online]. Europol, 2020. [cit. 28. 3. 2022]. Dostupné z: https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/pandemic_profiteering-how_criminals_exploit_the_covid-19_crisis.pdf
- FEDERIČOVÁ, M., KORBEL, V. *Pandemie covid-19 a sociálně-ekonomické nerovnosti ve vzdělávání*. [online] Praha: Národohospodářský ústav AV ČR, 2020. Studie IDEA anti COVID-19. ISBN 978-80-7344-539-3. Dostupné z: https://idea.cerge-ei.cz/files/IDEA_Nerovnosti_ve_vzdelavani_COVID19_kveten2020_18/IDEA_Nerovnosti_ve_vzdelavani_COVID19_kveten2020_18.html#p=1

- FRAUS. Domácí učení i online procvičování pro všechny zdarma. In: *Fraus* [online]. 11. 3. 2020 [cit. 10. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.fraus.cz/cs/o-nas/pro-media/aktuality/domaci-uceni-i-online-procvicovani-pro-vsechny-zdarma-23417>
- GOOGLE. Use breakout rooms in Google Meet. In: *Google meet help* [online]. [cit. 30. 30. 2022]. Dostupné z: <https://support.google.com/meet/answer/10099500?hl=en>
- GOOGLE. *Uspadněte si výuku na dálku* [online]. [cit. 10. 2. 2022]. Dostupné z: <https://events.withgoogle.com/proskoly/>
- HODGES, Ch., et al. The Difference Between Emergency Remote Teaching and Online Learning. In: *Educause Review* [online]. 27. 3. 2020 [cit. 5. 2. 2022]. Dostupné z: <https://er.educause.edu/articles/2020/3/the-difference-between-emergency-remote-teaching-and-online-learning>
- HRUBÁ, L., KUNC, M., PROKOP, D. *Ekonomické problémy domácností a distanční vzdělávání* [online]. PAQ Research, 2020. [cit. 11. 3. 2022]. Dostupné z: <https://drive.google.com/file/d/1xiYSzGcptexPnACF3CiEVqMI3bfZwssm/view>.
- Informační společnost v číslech* [online]. Praha: Český statistický úřad, 2021. [cit. 3. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/143060187/06100421.pdf/e115d5fc-ea3f-4c4e-a4fd-e789648e6615?version=1.14>
- INICIATIVA NE:BRZO. NE:BRZO - stavíme se za maturanty, studenty, děti a jejich rodiče. In: *Petice.com* [online]. [cit. 9. 1. 2022]. Dostupné z: <https://www.petice.com/nebrzo>
- KARLÍK, M. Připravme se, že situace se bude vyvíjet i v jiných krajích, říká ministr k 61 nakaženým koronavirem. In: *iRozhlas* [online]. 10. 3. 2020 [cit. 21. 12. 2021]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/pripravte-se-ze-situace-se-bude-vyvijet-i-v-jinych-krajich-rika-ministr-k-61_2003102009_ada
- KOPECKÝ, K., SZOTKOWSKI, R. *Český učitel ve světě technologií (výzkumná zpráva)* [online]. O2 Czech Republic & Univerzita Palackého v Olomouci Centrum prevence rizikové virtuální komunikace, 2020. [cit. 1. 3. 2022]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/344251545_Cesky_ucitel_ve_svete_technologii_2020
- KORBEL, V., PROKOP, D. *Distanční výuka na jaře a na podzim: Výsledky reprezentativního kvantitativního výzkumu 2020* [online]. PAQ Research, 2021. [cit. 16. 2. 2022]. Dostupné z: <https://drive.google.com/file/d/1k4QZVuyCy0U-WIZvaCE1JsMj7LqxjP6d/view>
- KORBEL, V., PROKOP, D., MÜNICH, J. *Dopady pandemie covid-19 na žáky: Posun matematické a čtenářské gramotnosti žáků 5. tříd ZŠ* [online]. PAQ Research, 2021. [cit. 16. 2. 2022]. Dostupné z: https://88760faa-4149-467c-8d6a-46e154cd4c14.usrfi-les.com/ugd/88760f_355d58a183f94cafb33d5d48a0831be4.pdf
- KROČÁKOVÁ, Z. Jak rozvíjet vztahy se žáky v době online výuky. In: *Učitel naživo* [online]. 22. 1. 2021 [cit. 30. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.ucitelnazivo.cz/blog/jak-rozvijet-vztahy-se-zaky-v-dobe-online-vyuky>
- KUHFELD, M., et al. Learning during COVID-19: Reading and math achievement in the 2020-21 school year [online]. NWEA research, 2021. [cit. 16. 2. 2022]. Dostupné z:

<https://www.nwea.org/content/uploads/2021/07/Learning-during-COVID-19-Reading-and-math-achievement-in-the-2020-2021-school-year.research-brief-1.pdf>

Kvalita a efektivita vzdělávání a vzdělávací soustavy ve školním roce 2019/2020: Výroční zpráva České školní inspekce [online]. Praha: Česká školní inspekce, 2020. [cit. 17. 2. 2022]. ISBN 978-80-88087-43-4. Dostupné z: [https://www.csicr.cz/cz/Aktuality/Kvalita-a-efektivita-vzdelavani-a-vzdelavaci-s-\(4\)](https://www.csicr.cz/cz/Aktuality/Kvalita-a-efektivita-vzdelavani-a-vzdelavaci-s-(4))

Kvalita a efektivita vzdělávání a vzdělávací soustavy ve školním roce 2020/2021: Výroční zpráva České školní inspekce [online]. Praha: Česká školní inspekce, 2021. [cit. 15. 2. 2022]. ISBN 978-80-88087-65-6. Dostupné z: https://www.csicr.cz/CSICR/media/Elektronicke-publikace/2021/Vyrocní_zprava_Ceske_skolni_inspekce_2020_2021/html5/index.html?pn=1

LI, X., et al. *A Mini Review on Current Clinical and Research Findings for Children Suffering from COVID-19* [online]. MedRxiv, 2020. [cit. 20. 12. 2021]. Dostupné z: <https://www.medrxiv.org/content/10.1101/2020.03.30.20044545v1>

MAS, AFI. V Česku jsou tři lidé nakaženi koronavirem. Předtím byli v Itálii. In: *ČT24* [online]. Aktualizováno 1. 3. 2020 [cit. 20. 12. 2021]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3056228-v-cesku-jsou-tri-lide-nakazeni-koronavirem>

MAZANCOVÁ, P. Učitelé: Distanční výuka by neměla probíhat stejně jako výuka ve škole. Nabízí se i jiné způsoby práce. In: *Učitelská platforma* [online]. [cit. 21. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.ucitelskaplatforma.cz/2020/10/14/ucitele-distančni-vyuka-by-nemela-probihat-podle-bezneho-skolního-rozvrhu-nabizi-se-i-jine-zpusoby-prace/>

MICROSOFT. Use breakout rooms in Teams meetings. In: *Microsoft support* [online]. [cit. 30. 30. 2022]. Dostupné z: <https://support.microsoft.com/en-us/office/use-breakout-rooms-in-teams-meetings-7de1f48a-da07-466c-a5ab-4ebace28e461>

MOREE, D., NYKLOVÁ, B. *Násilí na ženách v souvislosti s COVID-19 (výzkumná zpráva)* [online]. Praha: Sociologický ústav AV ČR a Fakulta humanitních studií UK, 2021. [cit. 28. 3. 2022]. ISBN 978-80-7330-380-8. Dostupné z: https://fhs.cuni.cz/FHS-2587-version1-nasili_na_zenach_v_souvislosti_s_covid_19.pdf

MŠMT. *Distanční výuka a duševní zdraví: Metodické doporučení pro školy* [online]. 15. 3. 2021. Praha [cit. 21. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/metodicke-doporuceni-k-distančni-vyuuce-a-dusevniimu-zdravi>

MŠMT. Doporučené postupy pro školy v období vzdělávání na dálku. In: *MŠMT* [online]. [cit. 2. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/doporucene-postupy-pro-skoly-v-obdobi-vzdelavani-na-dalku>

MŠMT. Faq k první fázi návratu do škol. In: *MŠMT* [online]. [cit. 9. 1. 2022]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/faq-k-prvni-fazi-navratu-do-skol>

MŠMT. Harmonogram uvolňování v oblasti školství 2020. In: *MŠMT* [online]. [cit. 21. 12. 2021]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/harmonogram-uvolnovani-opatreni-v-oblasti-skolstvi>

- MŠMT. Informace k vyhlášení nouzového stavu v ČR. In: *MŠMT* [online]. 2020 [cit. 4. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/informace-k-vyhlaseni-nouzoveho-stavu-v-cr>
- MŠMT. Informace k vyhlášení nouzového stavu v ČR. In: *MŠMT* [online]. [cit. 20. 12. 2021]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/informace-k-vyhlaseni-nouzoveho-stavu-v-cr>
- MŠMT. *Metodické doporučení pro vzdělávání distančním způsobem* [online]. 23. 9. 2020. Praha [cit. 20. 12. 2021]. Dostupné z: https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2020/09/metodika_DZV__23_09_final.pdf
- MŠMT. MŠMT pošle školám peníze na digitalizaci. In: *Edu.cz* [online]. [cit. 20. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/msmt-posle-skolam-penize-na-digitalizaci/>
- MŠMT. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. Praha: MŠMT, 2021. [cit. 18. 2. 2022]. Dostupné z: <https://revize.edu.cz/files/rvp-zv-2021-s-vyznaceny-mi-zmenami.pdf>
- MŠMT. UčíTelka In: *#NaDalku* [online]. [cit. 10. 2. 2022]. Dostupné z: <https://nadalku.msmt.cz/cs/vzdelavaci-zdroje/prurezove/ucitelka>
- MŠMT. Vyhlášení pokusného ověřování obsahu, metod a organizace kombinovaného vzdělávání v základních a středních školách. In: *MŠMT* [online]. Aktualizováno 26. 9. 2021 [cit. 22. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/vyhlaseni-pokusneho-overovani-kombinovaneho-vzdelavani>
- MŠMT. *#NaDalku* [online]. [cit. 10. 2. 2022]. Dostupné z: <https://nadalku.msmt.cz/cs/>
- MŠMT. *Zpráva z mimořádného šetření MŠMT k distanční výuce žáků v základním vzdělávání v souvislosti s poskytnutím finančních prostředků na ICT* [online]. Praha: MŠMT, 2021. [cit. 11. 3. 2022]. Dostupné z: https://www.msmt.cz/file/55305_1_1/
- MŠMT, NPI ČR. Přehled změn v RVP ZV. In: *Revize.edu.cz* [online]. [cit. 18. 2. 2022]. Dostupné z: <https://revize.edu.cz/prehled-zmen-v-rvp-zv>
- MVR. Učitelky zastoupí UčíTelka. Opravdovou školu nenahradí, ale pomůže, říká ředitel ČT Dvořák. In: *ČT24* [online]. Aktualizováno 15. 3. 2020 [cit. 10. 2. 2022]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3062918-ucitelky-zastoupi-ucitelka-opravdovou-skolu-nenahradi-ale-pomuze-rika-reditel-ct#:~:text=%C4%8Cesk%C3%A1%20televize%20v%20pond%C4%9B%C3%AD%20spust%C3%AD,zat%C3%ADm%20po%20doby%20jednoho%20m%C4%9B%C3%ADce>
- MZČR. COVID-19: Přehled aktuální situace v ČR. In: *Onemocnění aktuálně* [online]. [cit. 20. 12. 2021]. Dostupné z: <https://onemocneni-aktualne.mzcr.cz/covid-19>
- MZČR. Epidemiologickou situaci bude nově znázorňovat systém hodnocení PES. In: *MZČR* [online]. Aktualizováno 22. 11. 2020 [cit. 8. 1. 2022]. Dostupné z: <https://www.mzcr.cz/tiskove-centrum-mz/epidemiologickou-situaci-bude-nove-znazornovat-system-hodnoceni-pes/>
- MZČR. Vláda od 5. října omezuje hromadné akce. Omezení čekají i střední, vyšší a vysoké školy. In: *MZČR* [online]. Aktualizováno 30. 9. 2020 [cit. 8. 1. 2022]. Dostupné z: <https://www.mzcr.cz/tiskove-centrum-mz/vlada-od-5-rijna-omezuje-hromadne-akce-omezeni-cekaji-i-stredni-vyssi-a-vysoke-skoly/>

NEUMAJER, O., Vzdělávání na dálku přináší zmatky v pojmech. In: *Metodický portál RVP* [online]. 23. 11. 2020 [cit. 6. 2. 2022]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/22678/VZDELAVANI-NA-DALKU-PRINASI-ZMATKY-V%C2%A0POJMECH.html>

Nevypust' duši [online]. [cit. 28. 3. 2022]. Dostupné z: <https://nevypustdusi.cz/>

NIELSEN ADMOSPHERE, Dopady distanční výuky očima rodičů: děti se toho naučí méně a výpadek školy se negativně projeví i na dalším vzdělávání. In: *Nielsen Admosphere* [online]. 13. 5. 2021 [cit. 15. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.nielsen-admosphere.cz/news/dopady-distančni-vyuky-ocima-rodicu-deti-se-toho-nauci-mene-a-vypadek-skoly-se-negativne-projevi-i-na-dalsim-vzdelavani>

NPI ČR. *Metodický portál RVP.cz* [online]. [cit. 20. 4. 2022]. Dostupné z: <https://dum.rvp.cz/>

NPI ČR. NPI Speciál pro podporu výuky na dálku č. 1. In: *DigiKoalice* [online]. [cit. 10. 2. 2022]. Dostupné z: <https://digikoalice.cz/npi-special-na-dalku-1/>

NPI ČR. *Podrobný přehled redukcí vzdělávacího obsahu* [online]. NPI ČR, 2021. [cit. 18. 2. 2022]. Dostupné z: <https://revize.edu.cz/files/npi-podrobne-vysvetleni-redukci-ocekavanych-vystupu-rvp-zv-03-03-2021.pdf>

NPI ČR. Revize rámcových vzdělávacích programů. In: *Revize.rvp.cz* [online]. [cit. 18. 2. 2022]. Dostupné z: <https://revize.rvp.cz/>

NÁRODNÍ PEDAGOGICKÉ MUZEUM A KNIHOVNA J. A. KOMENSKÉHO. Na pomoc školám v období koronaviru i po něm In: *NPMK* [online]. [cit. 10. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.npmk.cz/pro-skoly/projekty-pro-skoly/na-pomoc-skolam-v-obdobi-koronaviru-i-po-nem>

OECD. *Education at a Glance 2020: OECD Indicators* [online]. Paříž: OECD Publishing, 2020. [cit. 10. 2. 2022]. ISBN 978-92-64-38261-9. Dostupné z: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/69096873-en.pdf?expires=1645714065&id=id&ac-cname=guest&checksum=07908C3F821CC231156A63C5C4F3B5BC>

OECD. *Coronavirus special edition: Back to school* [online]. Paříž: OECD Publishing, 2020. Trends Shaping Education Spotlights, No. 21 [cit. 24. 3. 2022]. ISSN 26637219. Dostupné z: https://www.oecd-ilibrary.org/education/coronavirus-special-edition_339780fd-en;jsessionid=xqrf9gRGLQRrUhdLFAxgG1YW.ip-10-240-5-110

PEDAGOGICKÁ KOMORA. Revize RVP ZV. In: *Pedagogická komora* [online]. 25. 7. 2021 [cit. 18. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.pedagogicka-komora.cz/2021/02/aktualni-tema-revize-rvp-zv.html>

REIMERS, F., SCHLEICHER, A. *Schooling Disrupted, Schooling Rethought. How the Covid-19 Pandemic Is Changing Education* [online]. Paříž: OECD, 2020. [cit. 15. 2. 2022]. Dostupné z: https://read.oecd-ilibrary.org/view/?ref=133_133390-1rtuknc0hi&title=Schooling-disrupted-schooling-rethought-How-the-Covid-19-pandemic-is-changing-education

ROHLÍKOVÁ, L. *Nevytvářejme si vztah k distančnímu vzdělávání podle nouzových zkušeností* [online]. 4. 6. 2020. [cit. 6. 2. 2022]. Dostupné z: <https://czv.zcu.cz/nevytvarejme-si-vztah-k-distancnimu-vzdelavani-podle-nouzovych-zkusenosti/>

SCIO. Skoro 4000 žáků zhodnotilo distanční výuku. In: *Scio.cz* [online]. 7. 1. 2021 [cit. 18. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.scio.cz/o-spolecnosti/pro-media/tiskove-zpravy-a-aktuality/skoro-4000-zaku-zhodnotilo-distancni-vyuku.asp>

SCHLEICHER, A. *The Impact of COVID-19 on Education: Insights From Education at a Glance 2020* [online]. Paříž: OECD, 2020. [cit. 10. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/education/the-impact-of-covid-19-on-education-insights-education-at-a-glance-2020.pdf>

STÁTNÍ ZDRAVOTNÍ ÚSTAV. Aktualizované základní informace o onemocnění novým koronavirem - COVID-19 (coronavirus disease 2019). In: *SZU* [online]. Aktualizováno 8. 7. 2020 [cit. 20. 12. 2021]. Dostupné z: <http://www.szu.cz/tema/prevence/onemocneni-novym-koronavirem-2019-ncov>

TŮMA, J. Jak na metodu převrácené třídy. In: *Metodický portál RVP* [online]. 12. 2. 2015 [cit. 21. 3. 2022]. Dostupné z: [https://spomocnik.rvp.cz/clanek/19531/JAK-NA-METODU-PREVRACENE-](https://spomocnik.rvp.cz/clanek/19531/JAK-NA-METODU-PREVRACENE-TRIDY.html#:~:text=%C3%9Asp%C4%9Bch%20je%20ve%20velk%C3%A9%20m%C3%AD%C5%99e,vlastn%C3%AD%20odpov%C4%9Bdnosti%20%C5%BE%C3%A1ka%20za%20u%C4%8Den%C3%AD)

[TRIDY.html#:~:text=%C3%9Asp%C4%9Bch%20je%20ve%20velk%C3%A9%20m%C3%AD%C5%99e,vlastn%C3%AD%20odpov%C4%9Bdnosti%20%C5%BE%C3%A1ka%20za%20u%C4%8Den%C3%AD](https://spomocnik.rvp.cz/clanek/19531/JAK-NA-METODU-PREVRACENE-TRIDY.html#:~:text=%C3%9Asp%C4%9Bch%20je%20ve%20velk%C3%A9%20m%C3%AD%C5%99e,vlastn%C3%AD%20odpov%C4%9Bdnosti%20%C5%BE%C3%A1ka%20za%20u%C4%8Den%C3%AD)

UNESCO. Education: From disruption to recovery. In: *UNESCO* [online]. [cit. 21. 12. 2021]. Dostupné z: <https://en.unesco.org/covid19/educationresponse>

URBÁNEK, M. Převrácená třída. In: *Moderní vzdělávání* [online]. 8. 3. 2021 [cit. 21. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.modernivzdelavani.cz/prevracena-trida/>

ÚŘAD PRO OCHRANU OSOBNÍCH ÚDAJŮ. Ze školství. In: *Uoou.cz* [online]. [cit. 30. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.uoou.cz/ze-skolstvi/ds-5088/p1=5088>

VLÁDA ČR. Vláda kvůli šíření epidemie koronaviru omezila volný pohyb osob na nezbytné minimum. In: *Vláda ČR* [online]. 16. 3. 2020 [cit. 20. 12. 2021]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/vlada-kvuli-sireni-epidemie-koronaviru-omezila-volny-pohyb-osob-na-nezbytnne-minimum--180350/>

VLÁDA ČR. Výsledky mimořádného jednání vlády 26. února 2021. In: *Vláda ČR* [online]. 26. 2. 2021 [cit. 10. 11. 2022]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/vysledky-mimoradneho-jednani-vlady-26-unora-2021-186956/>

Využívání digitálních technologií v mateřských, základních, středních a vyšších odborných školách: Tematická zpráva České školní inspekce [online]. Praha: Česká školní inspekce, 2017. [cit. 3. 3. 2022]. Dostupné z: http://www.csicr.cz/html/tz_digitechnologie/html5/index.html?&locale=CSY&pn=1

WORLD HEALTH ORGANIZATION. Countries failing to prevent violence against children, agencies warn. In: *WHO* [online]. 18. 6. 2020 [cit. 28. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.who.int/news/item/18-06-2020-countries-failing-to-prevent-violence-against-children-agencies-warn>

WORLD HEALTH ORGANIZATION. Mental health and psychosocial considerations during the COVID-19 outbreak. In: *WHO* [online]. 18. 3. 2020 [cit. 28. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/mental-health-considerations.pdf>

WORLD HEALTH ORGANIZATION. Novel Coronavirus (2019-nCoV): situation report, 10. In: *WHO IRIS* [online]. 30. 1. 2020 [cit. 20. 12. 2021]. Dostupné z: <https://apps.who.int/iris/handle/10665/330775>

WORLD HEALTH ORGANIZATION. WHO announces COVID-19 outbreak a pandemic. In: *WHO Europe* [online]. 12. 3. 2020 [cit. 20. 12. 2021]. Dostupné z: <https://www.euro.who.int/en/health-topics/health-emergencies/coronavirus-covid-19/news/news/2020/3/who-announces-covid-19-outbreak-a-pandemic>

WORLD HEALTH ORGANIZATION. WHO Timeline - COVID-19. In: *WHO* [online]. 27. 4. 2020 [cit. 9. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.who.int/news/item/27-04-2020-who-timeline---covid-19>

ZOOM VIDEO COMMUNICATIONS. Enabling breakout rooms. In: *Zoom support* [online]. Aktualizováno 22. 3. 2022 [cit. 30. 30. 2022]. Dostupné z: <https://support.zoom.us/hc/en-us/articles/206476093-Enabling-breakout-rooms>

Periodika

BROM, C., et al. Spolupráce rodiny a školy v době uzavřených základních škol. *Studia pedagogica* [online]. 2020, roč. 25, č. 3, s. 10–41 [cit. 16. 3. 2022]. ISSN 2336-4521. Dostupné z: <https://journals.phil.muni.cz/studia-paedagogica/article/view/19182/15231>

CASTELLI, F. R., SARVARY, M. A. Why students do not turn on their video cameras during online classes and an equitable and inclusive plan to encourage them to do so. *Ecology and Evolution* [online]. 2021, roč. 11, č. 8, s. 3565–3576 [cit. 30. 3. 2022]. ISSN 2045-7758. Dostupné z: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/ece3.7123>

ČERNÝ, M. Technika překonala všechny vzdálenosti, avšak nevytvořila žádnou blízkost. *Pedagogická orientace* [online]. 2020, roč. 30, č. 2, s. 287–295 [cit. 30. 3. 2022]. ISSN 1805-9511. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/pedor/article/view/14148>

DUFFEK, V., et al. K jádru učitelství práce: o didaktickém přístupu učitelů k učebním úlohám v době koronakrizy (průzkum mezi plzeňskými učiteli). *Pedagogická orientace* [online]. 2020, roč. 30, č. 2, s. 184–191 [cit. 15. 2. 2022]. ISSN 1805-9511. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/pedor/article/view/14138/11811>

FREY, C. B., OSBORNE, M. A. The future of employment: How susceptible are jobs to computerisation? *Technological Forecasting and Social Change* [online]. 2017, č. 114, s. 254–280. [cit. 30. 3. 2022]. ISSN 0040-1625. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0040162516302244>

GUAN, H. et al. Promoting healthy movement behaviours among children during the COVID-19 pandemic. *The Lancet Child and Adolescent Health* [online]. 2020, roč. 4, č. 6, s. 416–418 [cit. 24. 3. 2022]. ISSN 2352-4642. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2352464220301310>

HEČKOVÁ, L., ŠIMÁČKOVÁ-LAURENČÍKOVÁ, K. Dlouhodobé uzavření škol je pro děti rizikem a jeho následky budou citelné. *Školní poradenství v praxi* [online]. 2021, roč. 2021, č. 3 [cit. 28. 3. 2022]. ISSN 2336-3436. Dostupné z:

<https://www.rizeniskoly.cz/cz/casopis/skolni-poradenstvi-v-praxi/dlouhodobu-uzavreni-skol-je-pro-deti-rizikem-a-jeho-nasledky-budou-citelne.m-8022.html>

HOFFMAN, J. A., MILLER, E. A. Addressing the Consequences of School Closure Due to COVID-19 on Children's Physical and Mental Well-Being. *World Medical & Health Policy* [online]. 2020, roč. 12, č. 3, s. 300–310 [cit. 28. 3. 2022]. ISSN 1948-4682. Dostupné z: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7461306/>

HORÁKOVÁ, R. Druhá vlna uzavírání škol? Česko.Digital pomáhá školám připravit se na případnou distanční výuku. *Pedagogická orientace* [online]. 2020, roč. 30, č. 2, s. 308–310 [cit. 10. 2. 2022]. ISSN 1805-9511. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/pedor/article/view/14151/11824>

ROKOS, L., VANČURA, M. Distanční výuka při opatřeních spojených s koronavirovou pandemií – pohled očima učitelů, žáků a jejich rodičů. *Pedagogická orientace* [online]. 2020, roč. 30, č. 2, s. 122–155 [cit. 1. 3. 2022]. ISSN 1805-9511. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/pedor/article/view/14136/11809>

TUCKER, B. The Flipped Classroom: Online instruction at home frees class time for learning. *Education Next* [online]. Aktualizováno 2011, roč. 12, č. 1 [cit. 21. 3. 2022]. ISSN 1539-9672. Dostupné z: <https://www.educationnext.org/the-flipped-classroom/>

Legislativní dokumenty

MZČR. Mimořádné opatření č. j. MZDR 10676/2020-1/MIN/KAN [online]. 10. 3. 2020 [cit. 20.12.2021]. Dostupné z: <https://www.mzcr.cz/mimoradne-opatreni-uzavreni-zakladnich-strednich-a-vysokych-skol-od-11-3-2020/>

MZČR. Mimořádné opatření č. j.: MZDR 15757/2020-33/MIN/KAN [online]. 9. 9. 2020 [cit. 8. 1. 2022]. Dostupné z: <https://www.mzcr.cz/wp-content/uploads/2020/09/Mimoradne-opatreni-noseni-ochrannych-prostredku-dychacich-cest-s-vyjimkami-s-ucinnosti-od-10-9-2020-do-odvolani.pdf>

MZČR. Opatření č. j.: MSMT-39185/2020-1 [online]. 8. 10. 2020 [cit. 8. 1. 2022]. Dostupné z: https://www.msmt.cz/file/54052_1_1/

MZČR. Mimořádné opatření č.423, kterým se omezuje provoz škol a vysokých škol [online]. 29. 4. 2021 [cit. 11. 1. 2022]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/provoz-vysokych-skol-0423.pdf>

MZČR. Mimořádné opatření č.433, kterým se omezuje provoz škol a vysokých škol s účinností od 10. května [online]. 3. 5. 2021 [cit. 11. 1. 2022]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/provoz-vysokych-skol-0433.pdf>

MZČR. Mimořádné opatření č.448, kterým se omezuje provoz škol a vysokých škol [online]. 10. 5. 2021 [cit. 11. 1. 2022]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/provoz-skol-0448.pdf>

MZČR. Mimořádné opatření č.471, kterým se omezuje provoz škol a vysokých škol [online]. 17. 5. 2021 [cit. 11. 1. 2022]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/provoz-skol-0471.pdf>

Usnesení vlády České republiky č. 74/2020 Sb., o přijetí krizového opatření. In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. 2020, částka 31, 12. 3. 2020 [cit. 21. 12. 2021]. Dostupné z: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/>

Usnesení vlády České republiky č. 408/2020 Sb., o přijetí krizového opatření. In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. 2020, částka 166, 12. 10. 2020 [cit. 8. 1. 2022]. Dostupné z: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/>

Usnesení vlády České republiky č. 443/2020 Sb., o přijetí krizového opatření. In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. 2020, částka 180, 30. 10. 2020 [cit. 8. 1. 2022]. Dostupné z: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/>

Usnesení vlády České republiky č. 475/2020 Sb., o přijetí krizového opatření. In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. 2020, částka 194, 20. 11. 2020 [cit. 8. 1. 2022]. Dostupné z: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/>

Usnesení vlády České republiky č. 597/2020 Sb., o přijetí krizového opatření. In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. 2020, částka 242, 27. 12. 2020 [cit. 8. 1. 2022]. Dostupné z: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/>

Zákon č. 26/2022 Sb., o mimořádném ředitelském volnu a mimořádném vzdělávání distančním způsobem pro období epidemie onemocnění COVID-19 a o změně zákona č. 520/2021 Sb., o dalších úpravách poskytování ošetrovného v souvislosti s mimořádnými opatřeními při epidemii onemocnění COVID-19. In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. 2022, částka 15, 6. 2. 2022 [cit. 2. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/56944/download/>

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. 2004, částka 190, Aktualizováno 1. 2. 2022 [cit. 5. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/56990/download/>

Video zdroje

APIV B - Jak dnes učit Off-line žáky nebo žáky s omezeným přístupem k telefonu a internetu? In: *Youtube* [online]. 2. 4. 2020 [cit. 16. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=KWosxtFFPr8>. Kanál uživatele Projekt SYPO.

Didaktické tipy pro distanční výuku In: *Youtube* [online]. 26. 10. 2020 [cit. 21. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=FEp5HK8Vw3Y>. Kanál uživatele Celoživotní vzdělávání na ZČU.

Konference k distančnímu vzdělávání 2021 - Živé vysílání |Den 1|. In: *Youtube* [online]. 23. 6. 2021 [cit. 18. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=u5dlhIN5Me0>. Kanál uživatele Praha školská.

MŠMT: nejčastější otázky o online výuce. Jak na efektivní podobu distančního vzdělávání? | SYPO | #69 In: *Youtube* [online]. 19. 11. 2020 [cit. 21. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=hqUc8oIFJ2M&t=4s>. Kanál uživatele Projekt SYPO.

Petra Slámová a Petr Čáp: Společná debata a tvorba stanoviska k revizím RVP: Co přinesly revize RVP? In: *Youtube* [online]. 10. 9. 2021 [cit. 18. 2. pro 2022]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=luh8RWeVB4A&t=1s>. Kanál uživatele OBČANKÁŘI.

SKAV, EDUin. Kulatý stůl SKAV a EDUin: Umí se učitelé při distanční výuce chovat e-bezpečně? [video]. In: *EDUin* [online]. 16. 11. 2020 [cit. 30. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.eduin.cz/clanky/kulaty-stul-skav-a-eduin-umi-se-ucitele-pri-distanzni-vyuce-chovat-e-bezpecne/>

SMETANA, E. Prymula: Můžeme nařídit povinné nošení roušek, školy zůstanou zavřené minimálně měsíc [video]. In: *Video aktuálně* [online]. 11. 3. 2020 [cit. 21. 12. 2021]. Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/dvtv/prymula-muzeme-naridit-povinne-noseni-rousek-skoly-zustanou/r~318eede0631d11ea8972ac1f6b220ee8/>

UČÍME ONLINE. Učíme nanečisto #47 – Wellbeing a podpora žáků s nepříznivými podmínkami v distanční výuce [video]. In: *Učíme online* [online]. 23. 11. 2020 [cit. 24. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.ucimeonline.cz/courses/47-wellbeing-a-podpora-zaku-s-nepriznivymi-podminkami-v-distanzni-vyuce/lekce/zaznam-23/>